

**METROPOL DEVİNİNDE GÜNDELİK YAŞAM VE
KONUTUN DÖNÜŞÜMÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Özgür Esra KAHVEDİ**

**Anabilim Dalı : MİMARLIK
Program : EİNA BİLGİSİ**

ARALIK 2004

**METROPOL DEVİNİNİNDE GÜNDELİK YAŞAM VE
KONUTUN DÖNÜŞÜMÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
M. Mar. Özgür Esra KAHVECİ
(502011031)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 27 Aralık 2004
Tezin Savunulduğu Tarih: 27 Ocak 2005

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY
Diğer Jüri Üyeleri Doç. Dr. Arzu ERDEM (İ.T.Ü)
Prof. Dr. Semra AYDINLI (İ.T.Ü)

ARALIK 2004

Bu tezi n d u ŝ ma s ū r e d i n d e,

bana y a d n ı z b i l g i b i r l i k i n i v e k ū t ū p h a n e s i i l e d e ğ i l , a c ı k f i k i r l i l i ğ v e s a b r ı i l e d e d e s t e k d u ğ u i ğ i n h o c a m P r o f . D r . A h s e n Ö z s o y ' a ,

d e ŝ t i r i l e r i n i b e r i n h e p a y l a ŝ t ı k l a r ı i ğ i n ' T a ŝ k ı ŝ d ı l a ' a

h e p o r d a d d u k l a r ı i ğ i n a r k a d a ŝ l a r ı n a ,

v e d e t ū m h a y a t ı m b o y u n c a d d u ğ u g i b i y i n e y a n ı m d a d u r u p y ö n ū m ū b u l m a m k d a y l a ŝ t ı r a n a n n e m H e s n a K a h v e d i , b a b a m M u s t a f a K a h v e d i , v e k a r d e ŝ i m D e r y a K a h v e d i ' y e ,

ç o k t e ŝ e k k ū r e d e r i m . .

a r d ı k 2 0 0 4

Ö z g ū r E s r a K A H V E D i

İ Ç İ N D E K İ L E R

Ş E K İ L L İ S T E S İ	iii
Ö Z E T	vi
S U M M A R Y	vii
1. G İ R İ Ő	1
2. M E T R O P O L	4
2.1. Değ i Ő m/ Dev i ri m E t k e r l e r i	5
2.1.1. K ü r e s e l l e Ő m e / E v r e n s e l l e Ő m e	6
2.1.2. D ü z e n - D ü z e n s i z l i k	9
2.1.3. Y o ğ u n l u k	11
2.1.4. H a r e k e t v e H z	16
2.1.4. İ l e t i Ő i m v e M e d y a	17
2.1.5. T e k n o l o j i	18
2.1.6. Z a m a n	19
2.2. Y e r i K a v r a n m a	21
2.2.1. S ü p e r m o d e r n i t e	21
2.2.2. Ö e k i	22
2.2.3. G ö r e c e l i l i k	23
2.3. K e n t S t r ü k t ü r ü n ü n D ö n ü Ő ü m ü	24
2.4. K e n t M e k a n ı n ı n D ö n ü Ő ü m ü	26
2.4.1. M e k a n G e r e k s i r i m D e ğ i Ő i n i	26
2.4.2. S a n a l M e k a n	28
2.4.3. " Y e r " s i z l e Ő m e	29
2.4.4. Ö z e l - K a m u s a l M e k a n F a r k s ı z l a Ő m a s ı	30
2.5. B d ü m S o n u c u	32
3. B İ R E Y	33
3.1. A l e Y a Ő a m	33
3.2. İ Ő Y a Ő a m	35
3.3. B r e y s e l l i k / T o p l u m s a l l ı k / T o p l u m s a l B r e y s e l l i k	36
3.4. H a r e k e t v e H z	39
3.5. İ l e t i Ő i m v e M e d y a	40
3.6. T ü k e t i m	41

3. 7. Bölüm Sonucu	42
4. KONUT	43
4. 1. Metropd - Konut Kurgusunun Değişimi	44
4. 1. 1. Metropd Mobilitesi nde Konut	45
4. 1. 2. Metropd Yoğunluğunda Konut	52
4. 1. 3. Metropd - Konut Sınır Kurgusunun Değişimi	55
4. 2. Konutun İç Kurgusunun Değişimi	60
4. 2. 1. Kullanıcı İlişkilerinin Değişimi	60
4. 2. 2. İçerik/ İşlev Değişimi	66
4. 2. 3. Kullanıcı - Konut İlişkisinin Değişimi	73
4. 3. Konutun Değişen Anlamı	76
4. 3. 1. Konutun Kent İçin Anlamı	78
4. 3. 2. Konutun Birey İçin Anlamı	80
4. 4. Bölüm Sonucu	85
5. SONUÇ	86
 KAYNAKLAR	 92
 ÖZGEÇMİŞ	 97

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Kert Mddi, Archigram	6
Şekil 2 Kert Mddi, Archigram	6
Şekil 3 Yemek masası nda ğ derek art an düzensizlik	10
Şekil 4 Kert Mddi, MVRDV, 1998	11
Şekil 5 Metropd yaşamında yoğunluk sğramaları	12
Şekil 6 Metropd yaşamında yoğunluk sğramaları	12
Şekil 7. Rotterdamı ğ n yoğunluk çalışması, Ronald Wll, 1995	13
Şekil 8 Rotterdamı ğ n yoğunluk çalışması, Mark Verheijen, 1995	14
Şekil 9 Z Mll, MVRDV, Lidschenrij n Hollanda, 1997	14
Şekil 10. Stack Attack, MVRDV, Lidschenrij n Hollanda, 1997	15
Şekil 11. Z-ırb, Bttr / Weber, Video N B, 1998-2000	28
Şekil 12. The FluxSpace Projects. Asymptote, Venice Biennale, 2000	29
Şekil 13. Cottage, Oelacanth Architects, Japan, 1995-96	44
Şekil 14. '10m's House' 2001	47
Şekil 15. 'Liquid House / The Porous City', 2001	48
Şekil 16. AD 1-2-3, Structures of Occupation, Willy Miller Arquitecto, Barcelona	49
Şekil 17. Car-House, Agence François Seigneur, 2000	49
Şekil 18. Car-House, Agence François Seigneur, 2000	49
Şekil 19. Reversible Destiny Housing, Arakawa and Madeline Gins, New York	50
Şekil 20. h-Use, maO/ emmezero studio d architettura, 2001	51
Şekil 21. Paradoop Actar Arquitectura, Prototype, Rotterdam Netherlands, 2001	52
Şekil 22. Paradoop Actar Arquitectura, Prototype, Rotterdam Netherlands, 2001	52
Şekil 23. WbZoCo, MVRDV, Amsterdam 1994-97	52
Şekil 24. WbZoCo, MVRDV, Amsterdam 1994-97	52
Şekil 25. 3D Garden, MVRDV, Hengelo, Netherlands, 2000	53
Şekil 26. Housing Block, A'dier Kepme Thill, Aomori, Japan, 2002	53

Şekil 27. Slodan, MVRDV, Amsterdam, 2002	54
Şekil 28. The Continuous Interior, Takanori Ikeda	54
Şekil 29. Solid 18, Claus En Kaan, Havenil and, Ijburg	55
Şekil 30. Corner Study, Mirië Nixon, Melbourne, Australia, 2001	57
Şekil 31. Corner Study, Mirië Nixon, Melbourne, Australia, 2001	57
Şekil 32. domestic TY, Dagmar Richter Studio, 2000	58
Şekil 33. domestic TY, Dagmar Richter Studio, 2000	58
Şekil 34. domestic TY, Dagmar Richter Studio, 2000	58
Şekil 35. The Continuous Residence, Hironori Mitsuura	59
Şekil 36. Camouflage House, Douglas Garfield, Chicago, USA, 1991	60
Şekil 37. Camouflage House, Douglas Garfield, Chicago, USA, 1991	60
Şekil 38. kullanıç profilleri	61
Şekil 39. House in Brasschaat, Xaveer de Geijter Architectenbureau, Brasschaat, Belgium, 1992	63
Şekil 40. House in Brasschaat, Xaveer de Geijter Architectenbureau, Brasschaat, Belgium, 1992	63
Şekil 41. Möbius House, UN Studio, The Netherlands, 1998	64
Şekil 42. Möbius House, UN Studio, The Netherlands, 1998	64
Şekil 43. Naked House, Shigeru Ban, Tokyo, Japan, 2000	64
Şekil 44. Naked House, Shigeru Ban, Tokyo, Japan, 2000	64
Şekil 45. Divorce House, Archimédia, Normandy, France, 2001	65
Şekil 46. Divorce House, Archimédia, Normandy, France, 2001	65
Şekil 47. Ost/Kuttner Apartment, Kdatan/ MacDonald Studio, NY, 1997	66
Şekil 48. Ost/Kuttner Apartment, Kdatan/ MacDonald Studio, NY, 1997	66
Şekil 49. Housing X-Ray, Laura Cartarella	68
Şekil 50. Millbrook Residence, Winka Dubbedam, Architectonics, NY, 1997	69
Şekil 51. Konut-Bilgisayar ilişkisi	70
Şekil 52. The Digital House, Hariri & Hariri, 1998	70

Şekil 53. The Digtal Hbuse, Hariri & Hariri, 1998	70
Şekil 54. Lipschutz/ Jones Apart ment, Frank Lupo/ Dari d Rowen Architects, New York Qty, 1988	71
Şekil 55. Lipschutz/ Jones Apart ment, Frank Lupo/ Dari d Rowen Architects, New York Qty, 1988	71
Şekil 56. Kranich Residence and Med a Cdlection, Herzog & de Meuron, Napa Valley, Calif orni a, 2000	72
Şekil 57. Kranich Residence and Med a Cdlection, Herzog & de Meuron, Napa Valley, Calif orni a, 2000	72
Şekil 58. Kranich Residence and Med a Cdlection, Herzog & de Meuron, Napa Valley, Calif orni a, 2000	72
Şekil 59. (Un) Rug Buidng & Friday Wear, R&S e. D B L, Paris, France, 2000	72
Şekil 60. Housescape. laN+. 2000.	73
Şekil 61. Housescape. laN+. 2000.	73
Şekil 62. ‘ The Adaptable Skin 2, T. Masuda, K Takao, S Hachi ya, A Sakai, 2001	74
Şekil 63. Guckl hupf, Vö r nd,	74
Şekil 64. Vari omatic SM Cost erhuis rl, Zder meer, Net herl ands, 2000	75
Şekil 65. turnON awg_ Al es Wr dGut, pr d type, 2000	76
Şekil 66. turnON awg_ Al es Wr dGut, pr d type, 2000	76
Şekil 67. turnON awg_ Al es Wr dGut, pr d type, 2000	76
Şekil 68. bir yaşama mekanı yorumu	77
Şekil 69. Icon House, Louis Pall ard, Anne- Fran ç d se Jumeau, 1997	78
Şekil 70. kent rd d arı	79
Şekil 68. Five Minute Bedroom, Joel Sanders, 2000	80
Şekil 71. The Cantilever, yaş l l arı ğ n 100 d a i re, MVRDV, Amst er dam, 1997	83
Şekil 72. The Cantilever, yaş l l arı ğ n 100 d a i re, MVRDV, Amst er dam, 1997	83
Şekil 73. ‘ Konut Kariyeri’ at ernatifleri	84

ÖZET

METROPOL DEVİ Nİ MİNDE GÜNDELİK YAŞAM VE KONUTUN DÖNÜŞÜMÜ

Bu çalışmada, özellikle endüstri devri nin ile yirmi birinci yüzyıl arasındaki süreçte hızla gelişen teknoloji ve medyanın etkisiyle sürekli bir devrim haline geçen metropol organizmasının gündelik yaşama ve konutla ilişkisini incelemektedir. Kent ve gündelik yaşam birbirlerini etkileyip değiştirerek evrimleşen, hem birbirleriyle mücadele eden, hem de birbirleri sayesinde var olabilen sistemlere dönüşmüşlerdir. Hareketin ve hızın giderek önem kazanıp kontrolü ele geçirdiği bu ilişkiler ağında metropol yaşamı düzen ve düzensizliği arasında ritmik dâmayan, önceden tahmin edilemeyen, etki-tepki mekanizmasıyla noktalar arasında sıçrayarak ilerleyen bir devrim sürdürmektedir. Gündelik yaşam bu hızı yakalamaya çalışırken içeriği ve işleyişi değişmekte, yaşam değiştiğiçe kent işleyişi de dönüşmekte ve bu döngü durmaksızın devam etmektedir. Bu kurgu içerisinde konut, insan dünyasına ve yaşamına en yakın, entandik mekan olması na rağmen, süregelen bu devrimle en çok direnen, hareketin dışında kalmaya çalışan ortamdır. Hem çok nesnel, hem de son derece öznel dâma, ve içinde barındırdığı yaşamın kapladığı hacme oranı en büyük mekan dâma özellikleriyle diğer bütün mekânlardan ayrılan konut, gündelik yaşam kurgusundaki vazgeçilmez rûne rağmen mevcut kent işleyişine katılamamaktadır. Ve hem bu yeni mobil network sistemine adapte olup onunla birlikte hareket edebilmesi, hem de kendi iç kurgusunu dış etkenlerden korumayı sürdürüp, adeta seçtiği geçirgen hücre zarı gibi dış dünya ile olan ilişkisini kendi kontrolünde düzenlemeyi sürdürebilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda konutun dönüşüm evrimini incelemeye çalışılmaktadır. Konut gerçekten de yaşamın tümünü barındırabilecek kapasiteye sahip mekânlara ötesi bir ortam mıdır, yoksa metropolün karmaşası içinde kendi yerini bulamayan insanın fiziksel, tinsel, sosyal vb. yaşantılarını sabitleme ihtiyacı ndan zihrinde yaşadığı bir illüzyon mudur?

SUMMARY

TRANSFORMATION OF EVERYDAY LIFE AND THE HOUSE WITHIN THE PERPETUAL MOTION OF THE METROPOLIS

Within the course of the twentieth century, significant changes in technologies and media have affected the formation and kinetic motion of metropolises which behave like organisms. In this study, within this perpetual motion, the relation of metropolitan organism to everyday life and the house is examined. City and everyday life have become systems that effect, change and transform each other, systems which struggle but also can coexist because of each other. Within this network of relationships in which the motion and the speed gain more and more importance and get the control, the metropolis life follows a non-rhythmic, unpredictable and continuous course which proceeds with an action-reaction mechanism in-between chaos and order. As the everyday life tries to keep up with the speed of the metropolis, its context and operational mechanism change; in the same way, the city itself transforms as the life changes and this loop carries on perpetually. In this system, in spite of its intimacy and familiarity to human scale and everyday life, house is the medium that acts as the most resistant to the change and tries to be away from the movement. House is distinct from other spaces just because of its characteristics such as being the most objective and subjective space at the same time, and having the biggest ratio of the life kept inside to the space occupied. However, in spite of its indispensable role in everyday life cycle, the house cannot join the ongoing mechanism of the city. At this point, as well as having to adapt and integrate to this new mobile network system, the house also needs to sustain and protect its inner structure from outside effects and maintain its self-controlled relation to the outer world acting as a semi-permeable cell membrane. In this study, the transformational evolution of the house is examined in accordance with the discussions above mentioned. Is the house a real medium that goes beyond all spaces and has the capacity to accommodate all aspects of everyday life, or is it just an illusion that derives from a need of immobilizing physical, spiritual and social phenomena of life and exists in human's mind who cannot locate himself in the complexity of the metropolis?

1 GİRİŞ

Konut, kullanıcısının sosyo-ekonomik ve kültürel kimliğinin mimari bir yansıması olarak diğer bütün mekânlardan ayrılır. İnsanın en temel fiziksel gereksinimlerini sağlamanın dışında, anlamı, amacı, işleyişi, sürekliliği, aidiyeti, sahipleriyle ilgili, tanıdıklığı, öznelliği ve özgürlüğü ile tamamen ve sadece içinde barındırdıkları tarafından, onların hakimiyet alanını dışlayan en özel mekandır. Konutun dış dünyayla arasındaki sınır çok belirgindir ve kullanıcı bu sınırdan neleri geçirip geçirmeyeceğine tamamen kendisi karar vermek ister. Elbette bu mekanizmada konutun kapısının dışında nasıl bir dünyanın yer aldığı önemlidir. Kırsal alanda doğanın içinde bir konutun ‘dışarı’ ile olan ilişkisi çok keskin geçişlerden oluşabilir, çünkü içindeki hayat ritmi ile dışarıdaki ritimarasında çok belirgin bir fark yoktur. Oysa kentte, özellikle günümüzün küresel/evrensel metropolünde yer alan konutun, durağan, statik, yavaş, sürekli olan kendi içritmi ile dışarının dinamik, değişken, hızlı, çok parçalı ritmini birlikte var edebilmesi çok daha zordur ve bu sorunsal yaklaşım araştırmanın temelini oluşturacaktır.

Kent birçok parçanın bir araya gelmesiyle oluşan heterojen bir bütün olarak, mimarlıktaki bütün düşünsel ve yapısal değişimleri art arda, üst üste, iç içe barındıran bir sistemdir. Özellikle içinde yaşadığımız kent incelense farklı süreçlerin etkilerinin birbiri ardına dizilip nasıl İstanbul’u oluşturduğu görülebilir. Bu bağlamda kent, herkese eşit koşullar yaratmayı hedefleyen, fonksiyonun önemini vurgulayan modernizm ve modernizmin standardizasyonuna ve tarihi yadsımasına değtirdi olarak bireyi ve kapitali merkez alarak ortaya çıkan post modernizmin ardından, bugün de süper modernizm olarak adlandırılan yeni bir düşünsel dönüşüm içerisinden geçerek şekillenmektedir. Süper modernizm küreselleşme kavramının etkisiyle gündeme gelen bir kavramdır. Gelişen medya ve iletişim araçlarıyla bağlantıların artması, “uzakların yakın, ötekilerin kendi olması”, dünyanın birbirinden kopuk parçaları barındıran bir çerçeveden, bütün biriminin birbiriyle ilişkili olduğu bir ağa dönüşmesi, başlangıçlarla bitişlerin birbirine karışıp sınırların erimesi sonucunda yaşam başka aşmakta, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel tüm hayat organizasyonu değişmektedir.

Bu yeni yaşam biçiminde hız, hareket ve değişim önemli rol oynamaktadır. Bilgiye ve dünyanın her yerine kolay ve çabuk ulaşım zamanın anlamını da etkilemektedir. Kent insanı daha önce, farklı işlevleri içinkullandığı farklı mekamlar arasında bir rüta d uşturup sistemi içinde hareket ederken, bugün rütanın kendisi yan yana eklenmiş işlev ve mekamlardan oluşan bir yapıya dönmektedir. Eski den hareket eden yalnızca insanken bugün hem insan hem de işlev ve mekamlar hareketli hale gelmektedir. Küresel/evrensel yaşamda zaman programındaki en ufak aksaklık bütün sistemi etkiler ve sistemin sorunsuz çalışmaya devam edebilmesi için yaşamsürekli olarak yeni den düzenlenip adapte edilmelidir. Böyle değişken bir kent düzeneğinde konutun eskisi gibi yalıtılması mümkün değildir. Konut konumlandığı yere yirmin dört saat yaşam getirmekle birlikte, hayatın geçtiği diğer mekamları da mknatıs gibi kendine çeken bir eman olarak kent kurgusunda hayati bir öneme sahiptir. Ve hem bu yeni mobil network sistemine adapte edip onurla birlikte hareket edebilmesi, hem de kendi iç kurgusunu dış etkenlerden korumayı sürdürüp, adeta seçti geçirgen hücre zarı gibi dış dünya ile olan ilişkisini kendi kontrolünde düzenlemeyi sürdürebilmesi gerekmektedir.

Amaç, Kapsam Metot :

Bu araştırmanın amacı, metropolün pek çok dinamiği birlikte barındıran devingen ortamının yarattığı yeni gündelik yaşamın düzeninde, insan değişene ve yaşamın kendisine en yakın mekandan ması narağmen onun devirinin en fazla karşı koyan konutun dönüşüm serüverini irdelemek, örneklemek ve geleceğe yöndik yeni tartışmalar yaratmak olacaktır.

Araştırma, farklı dinamikler üzerinden konut kavramı incel erirken bölünmeye ayrılmıştır. Bu ayrımı çok katmanlı ve sürekli değişim halinde olan ortamın çeşitli dinamiklerini ortaya koymanın dışında bir hiyerarşi tanım yapmayı amaçlamamaktadır.

‘Metropol’ bölümünde gündelik yaşama metropol değişimden bakılacak, metropol organizmasının iç dinamikleriyle kendi yapısını, işleyişini, mekanını nasıl dönüştürdüğü ve bu dönüşümün konut değişim ne nasıl veriler d uşturduğu incelenecektir.

‘Birey’ bölümünde gündelik yaşama birey değişimden bakılacak, bireyden yd a çıkılarak insanın metropol yaşamında diğer bireyler, aile iş toplum, mekan, madde, doğa ile kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilerdeki dönüşümlerin konuta nasıl veriler d uşturduğu incelenecektir.

'Konut' b   m  nde i se    ek, i   erik, anlam bakımından tek ve kendi ne özgü d an konut mekanının, kendi i   indeki ve dışındaki sistem işleyiş ve yaşam de    n  erinden ald    verileri nasıl karşılayıp etkilere nasıl tepki verd   , de    m d gusuyla birlikte i    ne s  r  kl end    ka  nıl m  z d  n    md  ng  s  i ncelenecektir. Bu do  rutuda seçilen örnekler ve yaşam bi   mini d  n    n  eri üzerinden oluşturulan s  yl  n  e, ge  ece  n kentinde konutun yeri ve anlamına yeri bir bakış getirilmek hedeflenmektedir.

Bu noktada konut, ev, ikamet, yuva, hane vb. tanımlamalar arasından neden konutun se  ild    üzerine bir açıklama yeri de d abilir. Bu kavramlar arasında konut kadar nötr bir başka kavram bulunmamaktadır. Burada sözü edilen nötr d ma durumu i   eriksiz, anlamsız bir tarafsızlık tanımlayarak yaşama mekanının i   ni boşaltmayı değil, tam tersine, bu i   erik ve anlamın her seferinde kendi ne özgü d arak yeri den tanımlanması na i rkan vermesi, bu kendi ne özgül   kte anlamsızlığı da anlamlı kılmaları bakımından önemli görülmektedir.

2 METROPOL

Metropol, dinamik bir yoğunluğun etkileşimi ilişkileriyle var olduğu üretken bir ortamdır. Gündelik yaşamın içeriği deneyimlerin ve olayların üst üste yığılarak oluşturduğu bu ortam aynı anda hem fiziksel hem de tinsel dmasıyla, mekânizmadan çok bir organizma olarak tanımlanabilir. Kendi hafızasını biriktiren ve etkiye tepki veren bu organizma, barındırdığı içeriği şekillendirirken, onun da kendisini şekillendirmesine izin verir.

“Kalabalıktopumsal mekânı, kuşkusuz, metropoldür”. Simmel (2003)

Beakert (2002), kentin ölümünün medeniyetin ölümü demek olduğunu söyler. Üzerinde çok fazla tartışılan kent kavramının sosyal sistem, ekonomik sistem, sanat eseri, iletişim ürünü, tarihi oluşum vb. pek çok tanımla yapılmıştır (Rapoport, 1977).

Rapoport (1977), insan ve çevre arasında karşılıklı etkileşime dayanan bir ilişki olduğunu söyler ve çevreni insan üzerindeki etkisine yönelik üç görüşten bahseder:

Çevresel belirleyicilik: fiziksel çevreni insan davranışını belirlediği görüşü.

Öasılıqlılık: fiziksel çevrenin içinde insanların farklı kriterlere -genellikle kültür- göre seçim yapabileceği olasılıklar yarattığı görüşü.

İhtimalcilik: fiziksel çevrenin seçenekler yarattığı ve belirleyici olmadığı, fakat bazı seçeneklerin mevcut fiziksel sistemde diğerlerinden daha dışı olduğu görüşü.

Bu tanımlar doğrultusunda çevrenin içinde insanın seçim ve kararları doğrultusunda kendi yaşam sistemini kurması için olasılıklar sunan bir sistemler bütünü olduğu söylenebilir. Aynı şekilde insanın da aktivitelerini sürdürdüğü çevreyi belirleme, tanımlama, farklı algılama ve dönüştürme etkisi vardır. İnsan farklı düzenlemelerde farklı davranışlar sergiler, çünkü davranışını ortama göre belirler. Bu durumda çevreni tasarımı ‘şifrelemek’ ise insanın çevreyi okuması da ‘deşifre etmek’ olarak tanımlanabilir (Rapoport, 1977). Bu karşılıklı etkileşime dayalı ilişkinin en yoğun olarak yaşandığı ortam kenttir. Kent, insan-çevre ilişkisinde özel bir ortamdır ve insanların kenti nasıl algıladığı, zihinlerinde nasıl yapılandırdıkları,

formlarının insanların üzerindeki etkileri, imajlarının rodü insan davranışında kentlerin önemi, insanların kenti nasıl deneyimledikleri, nasıl arayıp organize ettikleri, çevresel değişimleri nasıl sınıflandırdıkları ve bütün bunların sonucunda yaşantılarını nasıl düzenledikleri; diğer taraftan kentin kendi kendini kurgularken insanı nereye koyduğu, gündelik yaşamın bu kurgu içerisinde nasıl işlediği bu ortam üzerinden okunabilir (Rapoport, 1977).

“ Kent, insanın doğaya karşı eğleni, barınmak ve çalışmak için tasarlanmış bir insan organizmasıdır. O bir yaratımdır.” Le Corbusier (1925)

Tilman, metropolün işlevsel birliği ve bağlantıların sistematik olarak tanımlayan Cacciari ile ilgili olarak şöyle der (MVRDV, 1998):

“Cacciari, belli belirsizki niğnsosyal özneleri, bir yeri kapladıkları yer çekimsel alan ve alanları enfomasyona bağlı olarak değışent anımsız yumuşak bedenler; kentsel mekanda göçebe bir varlık gösteren bedenler tarafından şekillenen kent imajını kurmak için Einsteini Amerikan grid ile Avrupa kenti karşılaştırmasını kullanır. Belirli hareketlerin mesken edindikleri yerden öte, artık kent bu dağlar bütünüdür.” Tilman, 1997 (MVRDV, 1998).

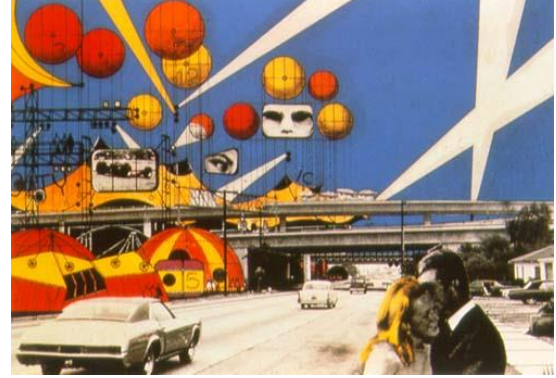
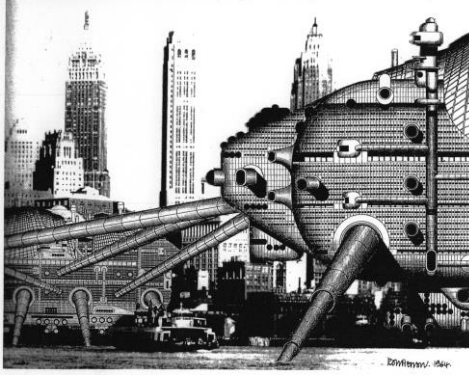
Parker (1995), kenti pek çok aktivitenin ve insanın bir araya sıkıştırılmış hali olarak tanımlar. Kent, nüfus ve kaynakların toplamaından doğur ve belirli bir boyutu geçince şiddet, kırılık, trafik gibi bedeller ortaya çıkar (Parker, 1995).

Farklı ölçek ve açılardan çok çeşitli tanımları yapılabilen metropolün işleyişindeki bu eşzamanlı ve çoklu durum devrimin tetikleyen temel etkiler, kent tanımını yönlendiren yeni kavramlar ve kentin değışken yapısal ve mekansal durumları üzerinden incelenebilir.

2.1 Değişim/ Devrim Etkileri

“ Kent bir girdaptır.” Le Corbusier (1999)

Yaşamın hem ortamı, hem kendisi olan kent, bütün bu karakteristikleri doğrultusunda statik ve ritmik değil, dinamik ve devingen bir yapıya sahiptir; ve yerleşik hayatın başlangıcından bugünün metropol kenti rinduşumuna kadar sürekli bir değişiminde olmuştur (Şekil 1,2).

Şekil 1,2 Kent Modelleri, Archigram

“Her şey yapılabilir, her nesne hayal edilebilir, artık hiçbir şey gari p ya da aşırı görünmüyor.”
Winy Maas (MVRDV, 1998)

Sd à Morales (2004), Sokrat öncesi düşünürlerden Parmenides ve Heraditus'un iki ayrı ucutemsil eden görüşlerini karşılaştırır. Parmenides'in kihi k ve yer temelli kent tanımına karşın Heraditus'un değışim ve akış üzerine kurduğu tanım bugünkü duruma referans düştürmektedir:

“Her şey akar, hiçbir şey sabit değildir. Özlere değil, sürekli değışen alglara güvenmeliyiz. Değışim dışında hiçbir şey mutlak değildir.” Heraditus (Sd à Morales, 2004)

Constant (1960) ise, Yeri Babilon önerisinde bütünsel kent planlaması girişini olarak, yetersiz güncel yaşam çevresinin yerine geçen hayal ürünü bir çevreyle oynanan yaratıcı bir oyun tanımlar:

“Yeri Babilon, dinamik bir yaşambiğini le uyumlu sürekli değışen düzenlemeleri le günlük yaşamda kendini gösterecek yeri bir yaratıcılığın ortamıdır... Yeri Babilonu önce iğinde oturanlar gerçekleştirecektir.” Constant (1960)

Metropol devrinin –ritmik dımayan, kontrol edilemez, beklenmedik hareketini – ve bu devrinin getirdiğ değışim durumunu tetikleyen, manipüle eden, yön veren, yön değıştiren çeşitli etkenler bulunmaktadır.

2.1.1 Küreselleşme / Evrenselleşme

Üzerinde yaşadığımız dünya bugün coğrafyalar üstü bir ilişkiler yumağı haline gelmiştir. Bu yeri durumu tanımlamakta en çok kullanılan kavram kuşkusuz küreselleşmedir. Brindil olarak kapitale ilişkilendirilen bu kavram gıderek başkalarımlar kazanmış, ekonominin boyutunun ötesinde toplumlar arası sınırların kaldırılabilmesi, ortak değerler etrafında toplanabilmesi ve bilğ ağ paylaşımı ile

doğrudan ilişkilerin kurulabilmesi durumunu tanımlayan bir içerik kazanmıştır, ve bu nedenle evrenselleşme kavramıyla birlikte anlam kazanmaktadır.

Joseph Schumpeter kapitalizmin, eskisini yok eden bir yenilik olarak tanımlar ve ekonomik hayatın dengeli dairesel akışını nişli çıkışlı toplumsal hareketlilikte yerini bulduğunu söyler. Schumpeter üst sınıfı, her zaman insanlarda bulunan fakat insanların sürekli değiştiği bir dâde benzetir (Zukin, 1991).

Savaş sonrası ekonomik büyüme dönemi zorluklara neden olmuştur. Kuruluşlar devam edebilmek için küreselleşmek zorunda kalmışlar ve teknoloji büyük ölçüde insan gücünün yerine geçmiştir, kültürler, alanlar ve sosyal yapılar kargaşaya dönüşmüştür (Zukin, 1991). Artık işçiler üretimi yapmıyorlar için değil, 'tüketme' eylemini gerçekleştirdikleri için önemlidirler. Bütün bu değişimler farklı bir ekonomik güç çevresi oluşturmuştur. Bankalar finansettiği endüstrilerden bağımsızlaşmışlardır; büyük şirketlerin müdürlükleri kontrol ettikleri sistemlerden izlenimlenmiş durumdadırlar; şehrin zenginliği dışarıya sızmakta ve şehrin içinde şehir merkezi yeri, çekici bir tuzak yaratmaktadır (Zukin, 1991). Bağlantısız sermaye kurumlarında işlem gören para 1970'ten beri %100 artmıştır (Giddens, 2000). Ekonomik sınıflar arasındaki aralıklar ve denge değişimi, devamlı insan ve para akışının olduğu bu sistemin sürekli olarak yeni durumlara adapte edilmesi gerektirmektedir.

Küresel kent terimini ilk olarak Saskia Sassen kullanmıştır (Dinçer, 2003). Sassen küresel kentte bilinen endüstriyi önemi yitirdiği, finans endüstrisinin etkin hale geldiği ve bu toplumsal/ekonomik değişimin kenti de değiştirdiği söyler.

"Küreselleşme, sadece ya da öncelikle ülkelerin ekonomik açıdan karşılıklı bağımlılıkları anlamına gelmeyen, içinde yaşadığımız dönemde zamanın ve mekanın dönüşümüyle ilgili [dan] bir kavramdır. Ekonomik düşünce ya da olmanın uzakta meydana gelen olaylar bizi önceki dönemlere göre daha doğrudan ve anında etkilemektedir." Giddens (2000)

Küreselleşmenin metalar dünyasına yansımaları kenti ve kentliyi de kaçınılmaz olarak etkilemektedir. Baudrillard ve Jameson kentlinin hafızasının şizofrenik olduğunu söyler (Yıldırım, 2000). Bu bağlamda metalaşan mekanın kendisi de tüketim nesnesi haline gelir. Baudrillard'a göre mekan ve zaman küresel ölçekte ticaret konusu haline gelmiştir. Mekan, tüketim alanı ve tahribat alanı arasında bölünmüş durumdadır ve üretimi ekonominin mekanları artık yoktur (Zukin, 1991). Tüketim metropolün bir önceki ve bir sonraki anı göz önünde bulundurmadan başına buyruk değişiminin sürdürülmesi için bir zemin hazırlar.

Georg Simmel “Paranın Felsefesi”nde, çağdaş yaşamın giderek artan bir soyutlama ortamında her dünün nasıl soyut bir biçim aldığı anlatır. Ve her şeyin soyutlaşmasını açıklayan bir duduğarak kentte arazi kirasının – örneğin sadece bir trafik aksının değişmesine bağlı olarak – malikine artan bir gelir getirme duduğunu anlatarak, bunun hak edilmiş artış duduğunu söyler (Kuban, 2000).

Giddens (1999), küreselleşme sonrası dünyayı ‘kaçak dünya’ olarak tanımlar ve artık insanın kontrolden çıktığını söyler. Bu değişim dünya haritası içindeki ilişkileri etkilediği gibi, insan içindeki ilişkileri de etkiler. Küreselleşme, her ne kadar bu ilişki seyahatten ileri geçmese de, bireye kadar sızmıştır. Groningen’de gece yaşamı, Rotterdam’da çalışma, Roma’da kongre, Florida’da tatil, Brabant’da arkadaşlar ... Evren günlük yaşam çevresi olarak kullanılmaktadır (MVRDV, 1998 – Reijndorp&Koopman, 1997). Parçalar o kadar belirsizleşip, bütün o kadar ön plana çıkmıştır ki, sadece markalar, maddeler, bilgiler değil, fobiler bile evrensel hale gelmiştir. Bir fobinin tanımlandığı alana özel duduğu çok az durum vardır, coğrafyasında zehirli yılan yaşamayan toplumlarda bile yılan fobisi mevcuttur (MVRDV, 1998 – Reijndorp&Koopman, 1997).

Diğer taraftan, bu kontrol edilemez sınırsız ilişkiler bütününün, ‘kendine ait bir şey’ ihtiyacını da beraberinde taşıdığı unutulmamalıdır. Bütünü düştüran parçalar, tanımları ve bütünle kurdukları ilişkiler değişse de kendi varlıklarını korumak için çaba almaktadırlar. Pek çok söylem küresel ile yerel arasında bir hiyerarşi tanımlayıp bütünün parçaları yok etme tehlikesini vurgulamaktadır; fakat burada sözü edilen küresel durum içerdği çatışma ve çelişkilerle ortamı devingen kılmaktadır. Yerel, küresel duna karşıt düştürmaz, aksine çoklu yapıyla küreseli niçine dahil ederek onun dnamini düştürur.

“Dünya kenti, yer kürenin her dönüşüne sızantekil bir balon-benzeri kentler bütünü değildir. Fakat dünyayı kuşatan geniş ağlar o kadar birbirine geçmiştir ki, mevcut kentleri tekil bir kentsel bütün içinde birleştirirler. Bu ağ sisteminde kentler, düştürmak, dağıtmak ve tüketmek için ‘hub’ olarak işlerler.” Galli, Russell (2002)

200 yıl önce 1/10 nüfus kentte yaşamaktayken bugün bu oran 5/10’e yükselmiştir (Parker, 1995). 1950’de hiç megakent yokken bugün, çoğu gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere 15’i varında megakent bulunmaktadır. 1950’de nüfusun %29’u kentte yaşarken, bugün bu oran %50’dir ve 2025’de 2/3’ü dacağı öngörülmektedir (Parker, 1995).

Kendi içi içinde zaten i riş ç kış ar a şekillenen metropd , küresel dünyanın iş eyiş i nde devri nini k al anarak sürdür mekt edir. Bu kar maş ık orgari zman ın di ğ er sisten hlerle kar ş ıla ş ması , çarp ı ş ması , üst üst e gel mesi , bağ anması , kopması ve bunu yaparken eş zamanlı d arak kendi iç duş umunu yenilemeye de devam et mesi süred i n iş eyiş i nde et kili d makt adır.

2.1.2 Düzen – Düzensizlik

“Evren hem devaml ı geliş me, hem de ari ş ı gram al ar a iş er.” Jencks (1995)

Metropd ün mekani zma de ğ il orgari zma d arak tanı nı anması nda iç erd i ğ i düzen – düzensizlik di yalekti ğ i önemli bir et kendir. Onun yarat ı l d ması bu özelli ğ i sayesi ndedir.

Jencks (1995), düzen ve düzensizlik arasındaki sınır ın ‘kar maş ıklık teorisi’ iç i n anahtar kavram d du ğ unu söy ler ve bu kuram ın kurucular ından olan Chris Langton ın bu s ın ır iç i n beş farklı d anda tanı nı ad ı ğ i benzetim den bahseder:

dinamik sisten her: düzen – kar maş ıklık (kaos s ın ır ı) – kaos

madd e: katı – hal geç i ş i – sıv ı

hesap: tereddüt lü – karar verilemez – tereddüt süz

hücre sel s ın flar: I & I – IV – III

yaşam çok statik – yaşam ı akı l, ar ı ay ı ş – çok pat ı rtılı

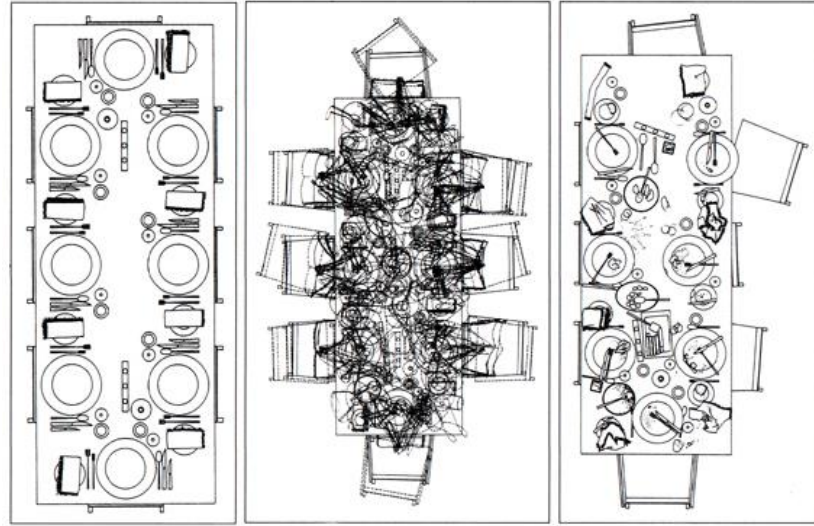
Yarat ı l ılı kt a hmin edilebilirlik ve rasgelek arasındaki ince ç izgi de dengelenmiştir. Tamamen düzenli ya da tamamen kaotik sisten her başarılı d amaz, çünkü kendi evri nı eşt iremez, gelişt iremez ve iş lemez. Aksi ne, düzen ve kaos arasındaki s ın ıra itilen sisten her daha çok d asılık iç erirler, dd ays ı yla daha yarat ı l d ı l ar (Jencks, 1995).

Kaos s ın ır ı çok fazla bilgi iç eren dar bir mekandır (Jencks, 1995). Hücre zar ı ğ ı b d r. B r a z k d e s t e r d k o n t r d ü , b r a z a s i t d e n g e s i d e ğ i ş i m , b r a z p r o t e i n - d i d a b a ğ a n m a s ı y a p a r a k b ü y ü k d e ğ i ş i k l e r y a r a t ı r . D ü z e n v e k a o s a r a s ı n d a k i b u g e ç i ş n o k t a s ı s a d e c e k ü ç ü k v e r i l e r l e b ü y ü k d e ğ i ş i k l e r y a r a d m a y ı s a ğ a m a z , a y n ı z a m a n d a iş l e y e n b i l g i n i n s i s t e m i n ö n e m l i b i r p a r ç a s ı h a l i n e g e l m e s i i h t i m a l i n i d e s u n a r (Jencks, 1995).

Per Bak kaos sınırını iğn bir kumyığı teori si açıklar (Jencks, 1995). Kumyığı kritik yüksekliğe ulaşmaya kadar büyür, sonra çökmeye başlar. Bu nokta kaos noktasıdır ve tepkisi bütünseldir, küçüklü büyüklü heyelanlar dır. Kum taş ve toprak materyalinin asıl demarlarıdır, kritik noktaya bir yığın olarak beraber geldiğinde bir organizma gibi hareket ederler ve birbirleriyle bütünsel olarak ilişkiler kurarlar.

Rem Koolhaas'ın 'parik tasarım metodu da bu bağlamda açıklanabilir (Jencks, 1995). Bir kişiyi psikodjik parik iğnde maksimum bilgiyle kaos sınırına itmek yaratıcılığı ortaya çıkarabilir. Kriz anındaki düşünceler radikal sonuçlar doğurabilir.

“Kaos sınırı bir süreç, bir işlemdir, bina gibi statik bir varlık değildir; zamanla gelişen bir kalitedir, nımlılık gibi 'donmuş müzik değildir... 'İhtimal' ve 'gereklik' arasındaki boşlukta evrenin en önemli ögesi ortaya çıkmıştır: 'yaşam ve 'akıl'. Bu boşlukta kaos sınırını gibi kendikendini organize edebilen sistemler dır” Jencks (1995)

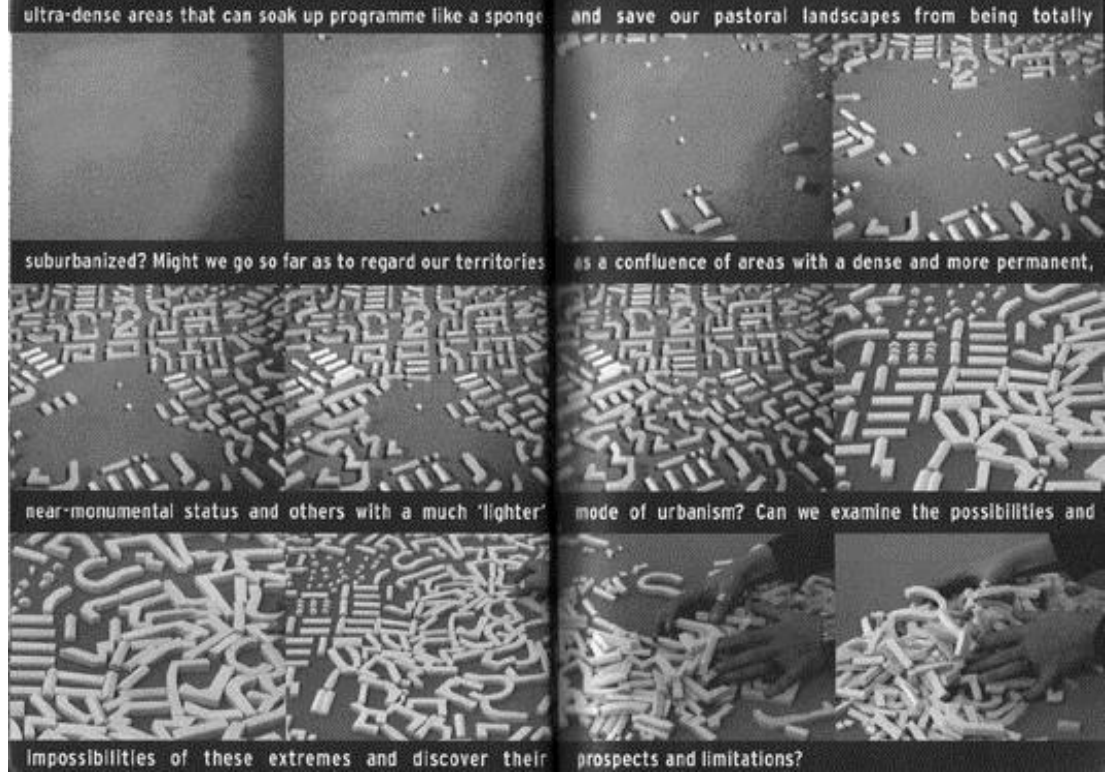

Şekil 3. Yemek masası nda g derek artan düzensizlik (Salazar & Gausa, 1999)

Kaos ve kozmos arasında gidip gelen bu denge ile paralel olarak entropi kavramından da söz edilebilir. İki uç arasındaki değışkerlik etkisine entropi derirse metropolün yaşamının da bu değışim üzerinde şekillendiği söylenebilir. Değışimin sıfıra yakınduğu yerde entropi çok düşüktür ve bir çeşit dümdümdür, hapi shane buna örnek dabilir. Değışimin aşırı derecede yüksek duğu yerde entropi çok yüksektir ve yine bir çeşit dümdümdür çünkü insan algısı değışimin hızına erişemez ve sistemin dışında kalır. Bu aşırılıklar arasında dengeri n sağ andığı yerde ideal yaşam sürdürülebilir. Entropi işleyiş kinetik enerji-potansiyel enerjisi dönüşüm ilişkisine benzetilebilir. İki enerji n toplamı sabit bir değerdir ve birinin artması iğn

d ğeri n in azal ması gerekir; biri sıfıra ind ği nde d ğeri maksimumuna ulaş mıştır ve daha fazla art ması için önce biraz düşmesi gerekir.

Kend i sınırlarını zorlayarak, kurdu ğu yapıyı ve ilişkileri bozup, tekrar kurup, tekrar bozarak işleyen metropol, düzen ve düzensizli ği içinde devinerek sistemini de ği ştir meyi sürdürür (Şekil 4).

Şekil 4 Kent Modeli (MVRDV, 1998)

“Kaosun nihai mrlık ve kentsel planda yeri yoktur. Fakat kaos aynı zamanda, halat anı dık d mayan süreç ve kurallara tabi olarak, düzeni n karışık bir biçim d arak da algılanabilir.”
Xaveer de Geyter Architects (2002)

2.1.3 Yo ğunluk

Yo ğunluk metropolün hem yapısal hem de düşünsel işleyişini önemli ölçüde etkileyen bir faktördür. İnsan yo ğunlu ğunun artması yaşam yo ğunlu ğunu, o da metropol ortamının yo ğunlu ğunu artırır. Nüfusun biraz artması bile daha fazla konut yapımını, artan araç sayısı ile yeni yollar yapımını, yeni çalışma ve boş zaman geçirme mekânları d uşumunu vb. beraberinde getirir. Üstelik bu süreçte taraflı çalışmakla kalmaz, nüfus artışıyla etkilenen metropol ortamı yeni d uşumlarla daha fazla nüfus çekerek etki-tepkiyi sürekli hale getirip iki yönlü çalışan bir etkileşime dönüşür.

Yukarıda tanımlanan ve bir anlamda homojen olan yoğunluğun dışında, işleyiş sürecinde farklı zamanlarda farklı yerlerde oluşan noktasal yoğunluklar da vardır ve bu devingen heterojenlik metropolün hareketinde önemlidir. Metropol organizması büyümeyi sürdürürken genel yoğunluk da bu büyümeyle doğru orantılı olarak artar. Bu genel yoğunluğun alt kümesi olan noktasal yoğunluklar ise hareketi doğrusalıktan saptırıp sistem içinde zikzaklar oluşturarak devrimi yaratırlar. Örneğin, gökyüzünde herhangi bir noktaya bir fotoğraf makinesi ve bir video kamera yerleştirildiği farz edilirse, tek bir fotoğraf karesindeki donmuş bir an yoğunluğunun dışında, ancak videoda gözlemlenebilen, trafikte hızlanıp yavaşlayan, toplanıp dağılan, günün kalabalık saatlerinde belli yönlere biriken araba, yaya, gürültü, duman, koku vb. yoğunlukları ayırt edilebilir (Şekil 5,6). Fotoğraftaki statik yapıya videodaki hareketli değişimler katıldığı andan itibaren kent ortamı kontrolü sterillikten sıyrılıp organik bir evrimetabidir.

Şekil 5.6. Metropol yaşamında yoğunluk sınırları

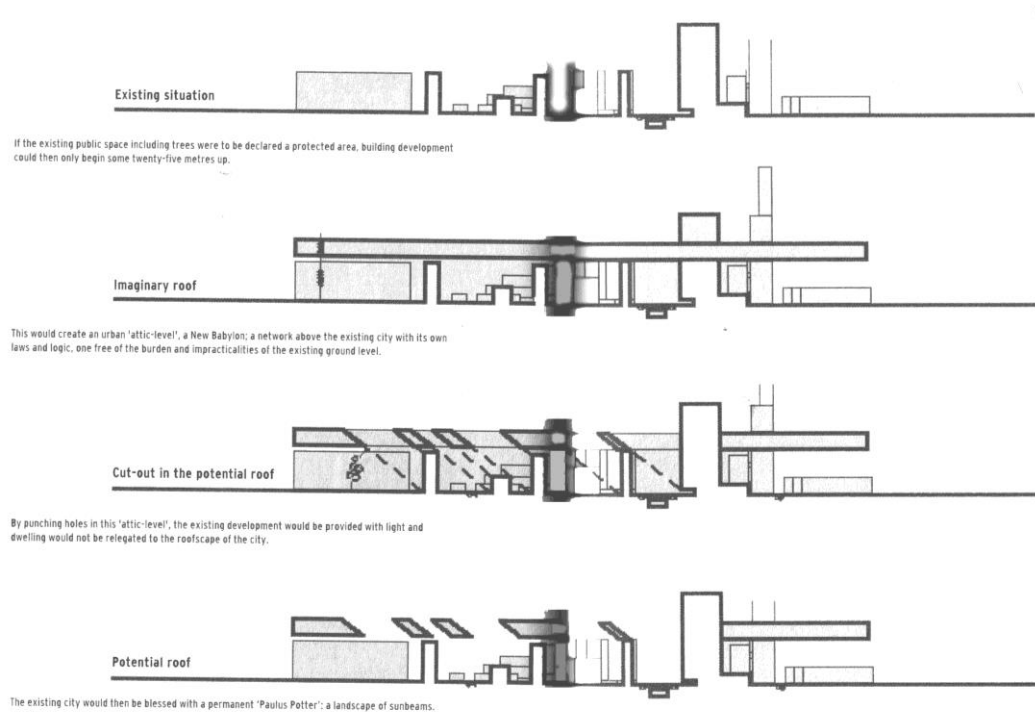
Kentsel gelişimde yoğunluk faktörünün etkiliği kabul edilegelmiş, fakat kavramın barındırdığı az önce sözü edilen dinamizm yeterince göz önünde bulundurulmamıştır. Yayılımı kent sisteminin yoğunluk artışına verdiği ilk ve onu sınırlarını zorlamaya itmeyen en ilkel tepkidir. Bir merkez etrafında gelişen kent büyümesi dünü ve dumsuz eşitlerini de beraberinde getirir.

Beakert (2002) yayılımın bugünün kentsel durumu olduğunu söyler. De Geyter ve De Boeck, modası geçmiş merkez ve periferi iklemini önleneği çinyayılımından değil, 'yayılım sonrası'ndan bahsetmektedirler. De Cauter kenti 'büyük kent', 'taşra kenti', 'metropol' olarak ayırır. Ona göre New York dünyanın en efsanevi caddelerine, en ünlü park ve meydanlara sahiptir, ve bu yüzden de caddelerin şeritlerini, meydanların, parkların eski, temel kentsel tipolojisinden bir inç öteye bile kılmılamaya gerek yoktur (Beakert, 2002).

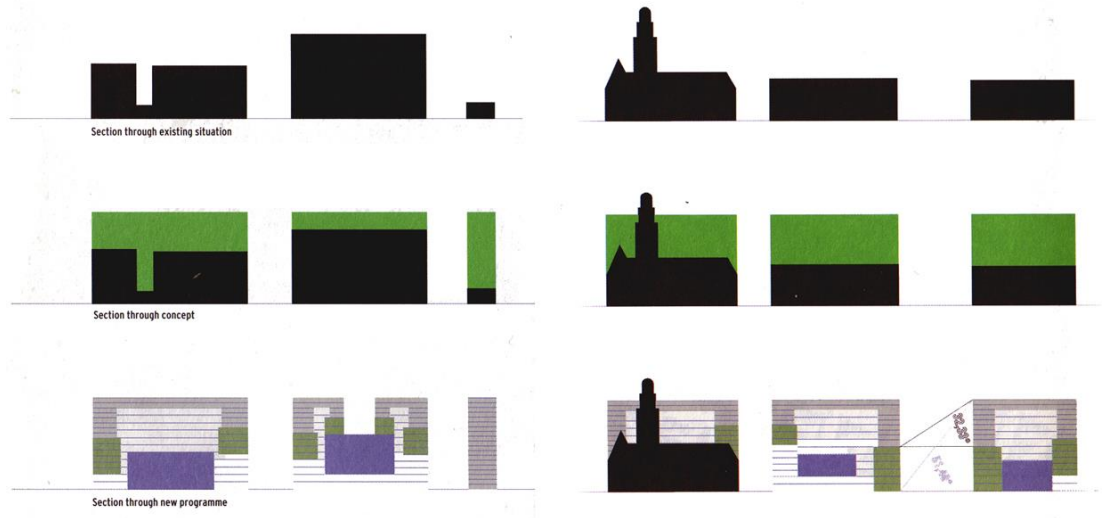
Fader (2000) i se yayılı m n 1950 l er den beri sü ren bir sor un d uğunu yenil enem ez kaynak lar ı nt ü ket i m i, yat ır ı m yap m a m a ve kentl er in bozul m as ı, to p d u m un yok d m as ı ve de ğ ş en dem ograf il ere adap te d m a i h t i y a c ı g i b i evrensel sor unlar ü zer i den savunur. Fader' e (2000) göre yayıl m a ve kent sel bozul m a konul ar ı b i r b i r i y l e i l i ş k i s i z de ğ i l d r. Kent sel durum un bu i k i z kut up lar ı makroekonom i ve pditika ya göre i ri p ç ı k m a k t a d ı r l a r ve p i y a s a yayıl m a y ı kompakt ge li ş m e, da ğ ı l m a y ı y e r i d e n yat ır ı m yap m a y a t e r d i h e t m e k t e d i r.

“B d ü n m e n i ş a l a n y a d a p a r ç a l a r e k l e n e n a r e n a g i b i g e l e n e k s e l k e n t m o d e l l e r i d e n f a r k l ı d a r a k b u g ü n ü n k e n t i n d e y o ğ u n l u k r a s g e l e b i r n o k t a d a o r t a y a ç ı k a b i l i r .” T i l m a n , 1 9 9 7 (M R D V , 1 9 9 8) .

Kent k e n d i n i s ü r e k l i y e r i d e n k e ş f e d e r e k y a t a y d a v e d ü Ő e y d e g e l i ş i r . M e t r o p d k e n t i i s e y a t a y d a yayıl m a d a n l a r ı n ı ç o k t a n t ü k e t m i ş b u l u n m a k t a d ı r . A r t ı k k u r g u yayıl a r a k b ü y ü m e r i n d i ş ı n d a d ü Ő e y d e y ü k s e l m e y i (Ş e k i l 7) , v a r d a n d o k u y u t e k r a r t e k r a r d e ğ e r l e n d i r m e y i g e r e k t i r i r (Ş e k i l 8) .

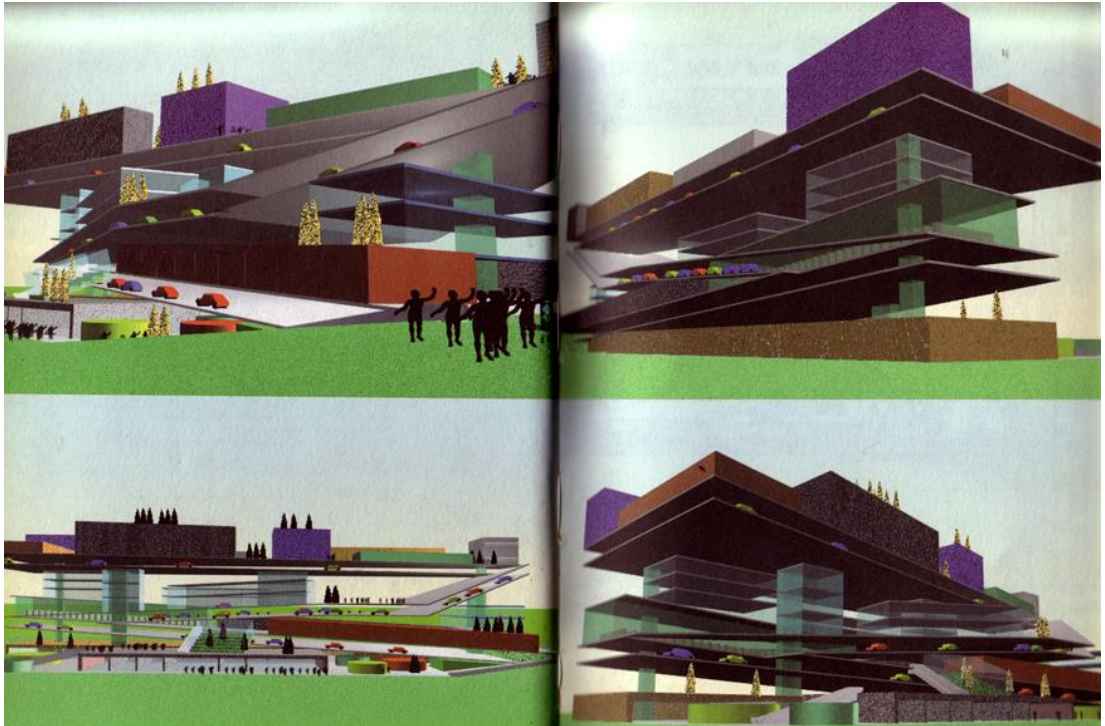

Ş e k i l 7 . R o t t e r d a m i ğ i n y o ğ u n l u k a r t ı r m a ç a l ı ş m as ı , R o n a l d V a l l , 1 9 9 5 (M R D V , 1 9 9 8)

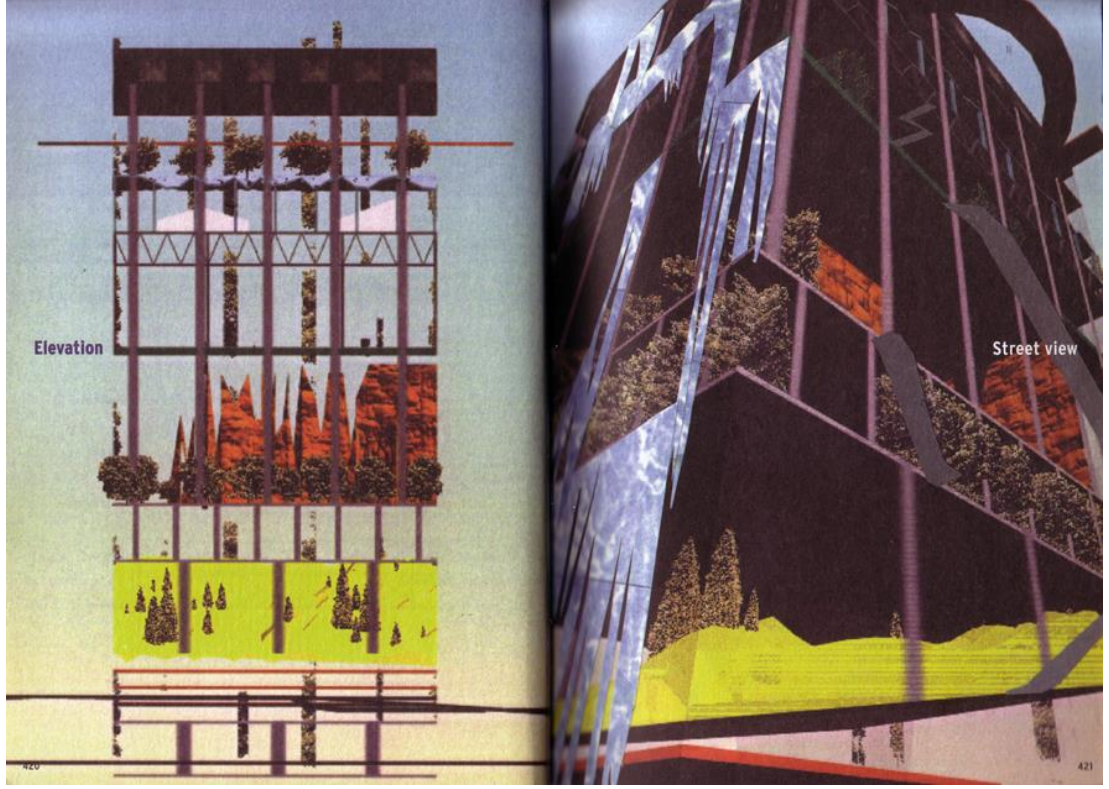
Şekil 8 Rottterdam'daki yoğunluk artırma çalışması, Mark Verheijen, 1995 (MVRDV, 1998)

Kentin bu kurgusunda var d a b i l e c e k b i n a d e ğ e n d e k i y a p ı l a n m a l a r ı ğ ı n ç e ş i t l i m o d e l l e r d e n e n m e k t e d i r. MVRDV'nin Hdl andaki yeri Lâdschenveen b d g e s i ğ i n t a s a r l a d ı ğ ı m e r k e z, ö n e r d i ğ ı d e k y s i s t e m d e ü s t ü s t e y i ğ l a n y e m e - i ç m e, o f i s, s p o r s a l o n u, k ü t ü p h a n e, k o n u t, d o p a r k v b. e y l e n l e r v e ü ç b o y u t l u y a ş a m l a d ı k k a t e d e ğ e r b i r ö r n e k t i r (Ş e k i l 9).

Şekil 9 Z M l l, MVRDV, Lâdschenrij'n Hdl anda, 1997 (MVRDV, 1998)

Bu metropd devi ri minde do ğa da yeri den kurgu lan makt a, si ste me adap te edil me ye alışıl makt adı r. Nobel Laureat e Il ja Pri go ğı ne, do ğanı n sarsıl maz kural ları ol du ğunu savunan kl asi k bili m görüşünün sona er d ğ ri, bugünün kavramı nı n kar maşık, şaşırtı cı ve bir nokt aya kadar ngrl ebi len do ğa ol du ğunu syl er (de G or ğ, 1998). Yi ne MVRDV ri n Lei dschenrij ğ Hd l andai ğ nt asar l ad ğ park pr j esi bu anl amda bir deneme di r (şekil 10).

şekil 10. Yi ğ n Sald ırısı (Sack Attack), MVRDV, Lei dschenrij ğ Hd l anda, 1997 (MVRDV, 1998)

“Yüksek yo ğun l u kl u merkezi şehir kulanı cı ya daha az enerji sarf et tirir.” Til man, 1997 (MVRD, 1998).

Bugünün metropd  yo ğun l u ğun dı nanı mık yapısı nı göz önünde bul undur makt a kal mayı p, ondan bes lenen, bu dı nanı mız nı n get ir di ğ esnekl i kl e büyümesi ni sürdüren bir yapı dı arak d uş makt adı r. Ver heij en her fonksiyonun kendi trafi k eki ni ve r et i ni ol du ğu syl er (MVRDV, 1998). Örne ğ i n konut, alışveri ř vb sosyal r nt l eri yle, i ř yeri den  kat faz l a hareket yar at makt adı r.

“Konut-iş yeri yo ğun l u kl oranı ndaki 20: 80 den 80: 20 ye bir de ğ i ř i m hareket sayı sı nı i ki ye kat lı ayabilir.” Ver heij en, 1995 (MVRDV, 1998).

Aktivite sayı sı art tı ka hareket leri n bir birine aktarı l d ğ si nerjik bir ortam ol uş ur. Metropd n bu hareketli ve de ğ i ř ken yo ğun l u ğunda, her hang i bir nokt aya uygul anan

bir kuvvet, tıpkı bir su birikintisine damlayan tek bir damlanın değdiği noktadan yayılarak tüm moleküllerin yerini değiştirmesi gibi, metropol organizmasının tamamını az ya da çok etkiler.

Bulduğu aralıklara yayılarak, boşlukları doldurarak, yükselerek, sarmal ayarak, içinden geçerek ilerleyen metropol artık bir “sürekli iç mekan” a dönüşmektedir.

“Yoğunlukları uç noktaya taşımak ve, eklemlerle ve kutuplarla dokuyu buruşturmak mümkün müdür? Programı bir sünger gibi emebilecek ve pastoral peyzajlarımızı tamamen barlıydı eşmekten kurtarabilecek ultra-yoğun alanlar hayal etmek mümkün müdür?” MVRDV (1998)

2.1.4 Hareket ve Hız

Hız sayısal olarak, kat edilen mesafenin geçen zamana bölünmesiyle elde edilen bir değerdir. Bu formüle göre kent içinde hareket, her üç değişken için ayrı ayrı düşünüldüğünde, kat edilecek mesafenin sabit olduğu kabul edilirse hız zamandan tasarruf sağlar; kullanılacak zamanın sınırlı olduğu kabul edilirse hız kat edilen mesafeyi artırır; hız sabit kabul edilirse mesafe ve zaman doğru orantılı olarak ilerler, ve birini azaltıp diğerini artırmak mümkün değildir. Bu durumda hız faktörünün giderek kent yaşamında önem kazanması şaşırtıcı bir sonuç değildir.

Zamanın bu derli değerli olduğu bir kurguda, az zamanda çok mesafe kat etmek üzere araçlar tasarlanmış, endüstrileşmenin trenlerle başladığı toplu ulaşım bugün uçakla gerçekleştirmeye başlamış, otomobil ise bireyin kent serüveniinde vazgeçilmez bir beden pratikine dönüşmüştür. Le Corbusier (1999) kentin otomobil den önceki gibi dambaçlı yollarından dlaşamayacağını, düzgünlüğünün, dik açılarının şart olduğunu söyler.

“En yere bağlı bir birey bileillerleyen bir geminin güzelliğine ve cazibesine hayrandır.” Kronenberg (1995)

Tasarım tarihi boyunca kinetik nesne hep çok tesirli dagedmiştir. Bu hareketli nesneler barınma, ticaret ve endüstri gibi işlemleri de karşılamaya başladığında aralanları güçlenmiş ve yerinden keşfedilmiştir (Kronenberg 1995). Mekan tanım hem kendi iç kurgusunda, hem de dışarıyla danieli ilişkisinde statik, donmuş bir an çerçevesinden çıkarak yeni boyutlar kazanmaktadır.

Hareket bugünün metropol yaşamında önemli bir kavramdır. On dokuzuncu yüzyıla başlayan endüstrileşme ve devamında meydana gelen teknolojik gelişmelerin bugün

vardığı noktada, gündelik yaşamın ulaşabileceği en yüksek hızda devam etmesini sağlayan bütün dğular vazgeçilmezdir. Yakın zamana kadar hareket tek yönlü işleyen bir kavramdagedirmiştir. Endüstri devrinin, hızlı trenler, arabalar vb. gündelik yaşamın hareketle entegrasyonunu artırmakla kalmayıp onu hızlandırmıştır da. Yine de kent kurgusu düşünülürse mekamlar durağan ve sabit kalmaya devam etmişlerdir. Hareket eden kullanıcıdır ve hareketi sağlayan araçlar dd aşım ve ulaşım amaçlı kullanmanın ötesine geçip yaşamın geçtiği mekanın kendisi d amamışlardır. Yirminci yüzyılla birlikte teknd qik gelişmeler büyük ivme kazanmış ve kendi başına bilişsel bir alan d maktan çıkıp yaşamın bütününe etki eden bir unsura dönüşmüştür. Gündelik yaşamın etkenleri ve içeriğinin yanında, küreselleşme/evrenselleşme gibi çağın getirileri sonucu ‘kapsama alanı’ da değışmiştir. Bunun sonucunda hareket ve hız dd aşım organize eden bağlayıcı bir unsur d maktan çıkıp mekanın içine de sızan ve hatta onun kurgusunu belirleyen bir kriter d mıştır.

Mobilitet utkusu arttıkça otomobilin kent içinde hareketini kd ayl aştırma arayışarı da artmıştır. Özellikle bireysel mobiliterin yaygınlaşması trafik sorununu doğurmuş, mevcut altyapılar yetersiz kalınca yeni denemeler yapılmaya başlanmıştır. MVRDV (1998) Hollanda için mobilite senarydarı çalışması nda otomobilin enerji tüketimin, hava kirliliğ, gürültü gibi dumsuz yönlere iyileştirmek yerine bu özgürlükten fedakarlıkta bulunmanın anlamsız d duğunu, mobilitayı bastırmaya çalışmak yerine onu teşvik etmek gerektiğini savunmaktadır. Toplutaşıma, saatleri ver dası ile çok organize d unması gereken bir durum yaratır, oysa araba söz konusu d duğunda atlayıp gitmek (“you just jump in and drive off”) mümkündür (MVRDV, 1998). Metropd insanı toplutaşıma aracını kaçırdığında bir sonraki gelene dek beklemek zorundadır, bugünün hızlı metropdünde bu kabul edilmez ve katlanılmaz bir durumdur.

Metropdün değışim döngüsünde hız arttıkça devirini m devirini m arttıkça da hız artmaktadır.

2.1.5 İletişim ve Medya

Devingen metropd işleyişinde fiziksel hareketin yanı sıra tinsel hareket de gerçekleşir, ve bu hareketin de ortamdaki işlerliğini sürdürebilmesi için belirli bir hız ve etki alanını koruması gerekmektedir. İletişimin sürekliliğini sağlamak, kendi iç devirini sürdürürken metropdün devirini ninden kopmasını önlemek için iletişim ve medya araçları devreye girer.

Radyo ve televizyondan sonra tam anlamıyla bütün dünyaya ulaşım sağlayan internetin ortaya çıkışıyla kentteki hareketin sınırları fizik kanunlarını aşmıştır. Özellikle küreselleşme/evrenselleşme kavramı büyük ölçüde bu gelişmeler sonucu gerçeklik kazanmıştır. 80'lerin kent kurgusunda iletişim teknolojileriyle kendini gösterirken 90'larda cep telefonu ve internet devreye girmiştir.

Virilio "sahte gün" kavramını ortaya koyar. Buna göre uydular sayesinde izledi başka bir günün ışığı ve yeri ile birlikte dir (Yıldırım 2000).

"İBM bu işaret-biçimini kültürde tekndiki ve birleşik bir peyzaja hükmederek, çok daha akıcı ve güçlü bir şekilde kullanırken, tekil binaların kamuya ilâşımı kurması artık mümkün değildir. Medyanın sandığı, bizi siber-uzayın sınırlarına girsek de girmesek de sürecektir, çünkü reklam dünyası halihazırda etrafımızda kavramsal bir örtüdür." Neil Denari (Salazar & Gausa, 1999).

Salazar ve Gausa (1999) mimarlıkta enformasyonu sistematikleştirmek için Lego benzetmesi yapar. Lego parçaları sadece boyut, renk ve yapı bilgileri içerirler, oysa bir araya geldiklerinde her türlü maddesel sonucu üretebilirler. Tıpkı Lego gibi, mimarlığı şekillendiren enformasyon da, enformasyon teknolojisi bakımından ortak bir dizi kılavuza indirgenebilir.

Gelişen iletişim maraşı başka kültürler, yaşantılar ve mekânlardan haberdar olmak üzerine yaygın bir ağıtlanıma sahiptir. Kontrol edilemez ilişki ağı içeren metropol kurgusunda medya yeri bir kentsel donatı, bir tür altyapı kategorisi olarak sistemin işleyişine katılmaktadır.

2.1.6 Tekndiki

Tekndiki mekânın fikrini ve içeriğini etkilediği gibi fiziksel duşumunu da etkileyen dönüştürücü bir güçtür. Le Corbusier'in konutu 'yaşam makinesi' olarak tanımlamasından 'high-tech' olarak öne çıkan mimariye gelene kadar etkiliği azalmadan sürmüştür.

"Tekndiki bir yöntemdir maktan öte, kendi başına bir dünyadır." Mies van der Rohe (1950)

Heidegger tekndikiyi anlamının, ancak onun beş varıksal özelliğini kavramakla mümkün olacağını söyler: teknik araçların bağlamsal bütünlüğü, tüketilen ürün, doğal kaynakların kullanımı, bilgi, öznellik arasındaki ilişkiler.

Büyük ve modern teknoloji bilgisinin paylaşıkları nokta serbestleştirildiği malari, şeylerin düzeninden kopuşu sağlama malari dir (Korkmaz, 2001).

“Nietzsche’ye göre Yunanlılar varlığın trajik olduğunu kavramışlardı. Sanat dediği her şeyi buna tahammül gücü veriyordu, metafizik üstünü örterek unutturmaya çalışıyordu. Oysa modern tekniğin trajik olduğunu dışlanabileceği bir tasarımla vaat eder. Temel motivasyonu da bu meydan okumada yatmaktadır: yaşamdan trajediyi bertaraf etmektir...” Korkmaz (2001)

Güzer (2001) teknoloji ve mimarlık arasındaki ilişkinin yapımsistemini, enerji korunumu ve sosyal yaşam organizasyonu olarak tanımlanan üç temel zemin üzerinde etkili olduğunu söyler. Özellikle küreselleşme kavramının gündeme gelmesinden sonra binanın yapı yöntemleri ‘know-how’ kavramıyla piyasaya çıkmış, adeta bir yazılımcı ticari bir akış oluşturmuştur.

Her avant-gard hareket, karakterleri tanımlı ilkeleri kodlanıp biçimlendikçe akıma dönüşür, fakat kıvrımların, dalların ve kutuların dijital tipografileri, onları tek ve ayrıcalıklı yapan farklı özelliklere sahiptir (Rosa, 2003). Archigram (Londra), Metabolizm (Japonya), Superstudio (İtalya), Inflatable Movement ve Paul Virilio & Claude Parent (Paris). Bu mimarlar teknolojiyi yorumlanabilir bir seviyeye taşıyarak güzellik, diğer ve işlev gördüklerini sorgulamışlardır (Rosa, 2003).

20. yüzyılın teknolojik buluşlarından biri de teknoloji transferidir. Bu, bilim ve endüstrideki gelişmelerin, bazen içinde geliştiği alandan oldukça uzakta diğer alanlarda kullanılabilmesini içerir (Kronenburg, 1995).

“Dijital dünyanın dünyamızı şekillendirmede üç tane psikolojik etki vardır. Merkezden koparır, donuklaştırır ve şeyleri aynı anda hem daha büyük hem de daha küçük yapar. ‘Bt’lerin doğuşu, şekli ya da rengi olmadığından, onları hiçbir morfolojik yönde kabul etmemeye eğilimlidir. Fakat asansörlerin binaların, arabaların kentlerin şeklini değiştirmesi gibi, ‘bt’ler de - şirket, ulus ya da sosyal yapı - sun - organizasyon şeklini değiştirecektir.” Nicholas Negroponte (Salazar & Gausa, 1999).

Teknoloji, fiziksel ve düşünsel sınırların sorgulanabilmesine ve daha ötesinin hayal edilebilmesine olanak tanıyan bir kavram olarak metropolün devingen hareketini desteklemektedir.

2.1.7. Zaman

Zaman, içeriği ve çağrışımları ile sihirli bir kavramdır. Aynı anda hem geçmiş - tarih, hafıza - ve geleceği - belirsizlik, merak - tanımlarken hem de gündeme geldiği an geçip giden ‘an’ın gerçekte karşılığı olmadığı için tanımlanması mümkün olmayan ‘şimdi’yi somutlaştıran karmaşık bir kurgudur.

Zaman ‘anılar yığındır. Hem çok sayısal, hem çok şiirsel; hem çok tanımlı, hem çok belirsiz, hem çok somut, hem çok soyut; hem çok anlamlı, hem çok anlamsızdır. Zaman hafızayı içerir. Hatırlama ile geri dönüş, hayal kurma ile ileri gidiş mülkündür.

Zamanın sayısal daraktanınımlanabilir olması ve böylelikle yaşamın ortak paydaşında ifade edilebilmesi yaşamsal ortamların kurgusunda etkindir. Bu tanımlamanın geçirdiği değişim süresi, zaman kavramının gündelik yaşamdaki belirleyiciliğinin somut bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kumsaati bir saatlik zaman dilimini göstermekle birlikte, bu saatin günün tümünü kapsayarak hangi saati olduğu hakkında bilgi vermez. Bu bilgi gerekli değildir, çünkü ildeğişim ve etkileşimin yoğun olduğu bu kurguda zaman dilimleri birbirlerinden bağımsızdır. Uluslararası saat sisteminde ise zaman birimleri ortaktır ve saatler bu birimler üzerinden birbirini izleyerek ilerler. Küresel/evrensel dünyanın tek bir bütün halinde hareket ettiği daha çok nokta harita üzerindeki farklı uçlar arasında daha çok ildeğişim ve etkileşimden maya başladıkça bu zaman sistemi de yeterli olmamıştır ve internet saati ortaya çıkmıştır. Bu sisteme göre zaman dünyanın her yeri için aynı sayıya ifade edilebilir ve meridyen uzaklıklarıyla değişen saat farkları ortadan kalkar. Zaman artık herkes için ortaktır.

Hem çok nesnel, hem de çok öznel olan bu kavram için Harvey (1990) şöyle der:

“Zamanın geçişi, sanki her şey tek bir nesnel zaman ölçüsüne göre yerini buluyormuş gibi saniyeler, dakikalar, saatler, günler, aylar, yıllar, on yıllar, yüzyıllar ve çağları kaydedebiliriz ... Tabi ki zihnimizin ve algılarımızın bize oyun oynayabileceğini, saniyelerin yıllar gibi hissedilmesini ya da keyifli saatlerin farkına varamayacağımız kadar hızlı geçmesini sağlayabileceğini anlarız” Harvey (1990).

Simmel (2003) ise zamanın metropdileşimişinde ne derece önemli olduğunu şöyle vurgular:

“Berlindeki bütün saatler ansızın farklı zamanları gösterecek olursa, bütün ekonomik hayat ve ildeğişim altüst olur, bu durum bir saat bile sürse etkileri uzun süre atlatılamazdı.” Simmel (2003)

Bugünün metropdileşimişinde gün artık güneşin doğuşu ile değil zaman sistemi ile başlamaktadır. Gündelik yaşam kesitleri birbirleriyle zamansal birimler üzerinden ilişki kurarak dizilmektedir.

Haber mas yeri bir zaman biliniinden bahseder (Simmel, 2003):

“Bu yeri zaman bilinci sadece hareketli bir toplum giderek hızlanan bir tarih, sürekli bir günlük hayat deneyi nini nifadesi ndeni barındırır. Geçidi, el e avuca sığmaz, kısa ömürlü d ana aşırı değer atfetmede, d namığe duyulan hayranlıkta en az bunlar kadar ifade bulan şey, el değme niş, bozulmamış bir şimdide duyulan arzudur.” Haber mas - Die Moderne, 1981 (Simmel, 2003)

Her ne kadar nı marlığın zamanla kurduğı ilişkiler mekânla kurduğı ilişkilerden daha sınırlıysa da, artık mekân zamandan bağımsız düşünülmemektedir. Tili (1996) nı marlık üzerinden zamanı okumanın ancak mekansal olarak mümkün olduğunu, mekân deneyi nini de zaman ve hafıza üzerinden tanımladığını belirttikçe zaman ve mekân arasındaki ayrımın yapay olduğunu söyler.

Zaman kavramı, gündelik yaşamın mekansal deneyi nini ne doğrudan katılarak ortamı tanımlamakta ve belirsizliklerle dolu metropol kurgusunda sistematik işleyişini aksatmadan sürdürerek ortak payda oluşturmaktadır.

2.2 Yeri Kavramları

Değişim/ Devirimi metinleri olarak metropol işleyişini etkileyen faktörlerin dışında, kent ortamı tanımlarında yeri gündeme gelen bir takım kavramlardan da söz etmek gerekir. Tek ve kesin doğruları, dogmatik kabulleri, neden-sonuç ilişkilerini doğrusal kurgusunun karşısında farklı durumların varlığını benimsiyen döngüsel kurgu alternatifleri tanımlayan bu kavramlar, gündelik yaşamda deneyimlenen tanımsız dâma durumunun kuramsal olarak da açıklanmasına da katkı sağlamaktadır.

2.2.1 Süper modernite

Kent kuşkusuz içinde bulunduğu dönemin düşünsel akınlardan etkilenir. Bugün süper modernite olarak adlandırılan düşünce de, modernite ile başlayıp birbirlerini yorumlarından doğan çeşitli tanımların sonucudur. Modernite ve postmodernite gibi birbirini var eden iki düşüncenin ardından ortaya konan süpermoderniteyi anlamak için arkaplanına dönüp bakmak gerekir.

Post modernizm modernizmin görsel olarak zayıflatılmış, teknokratik, insana kayıtsız anorim sonuğlarına tepki olarak ortaya çıkmıştır (Idings, 1998). Modernizmin iletişim kurma ve hafıza eksikliğini eleştirir. Binaların bir dâma olduğunu, iletişim kurduğunu savunur ve sembolik anlamlar yükler. Bu anlamlar nı marlığa, tarihe ve içeriğe referans vermekle beraber, genellikle binalar nı marlıkla ilgili dâmayan fikirlerin yansıtıldığı araçlara dönüşmeye başlamıştır. ‘Yer’ e önem verir ve

mî marlığın yerin ruhunu göstermesi gerektiğini savunur. İnsanlara istediklerini vermek gibi popülist bir yaklaşım vardır. İnsanların vardana bağlı olduklarını ve yer binaların geçnişle ilişkili olması gerektiğini söyler. Bu doğrultuda felsefe ve mî marlık birlikte çalışmaya başlamıştır, fakat mî marlık teori de ileri erken pratikte geri de kalmış ve en yüksek noktaya dekonstrüktivizm ile ulaşmıştır.

Dekonstrüktivizmiğin post modernizmin yer, kimlik ve anlam yaklaşımlarının bir çeşit dönüşümü denebilir (Ibelings, 1998). Dekonstrüktivizmsosyal içerik, program işlev vb. yi kendi ifade etmeyi kısıtladığı için, bilindi ya da bilinçsiz olarak, bir kenara bırakmıştır. Post modernizmde mî marlığın otobiyoğrafik bir boyutu vardır. Bugün ünlü mî marlar turnelere çıkmaktadırlar. Eski den tek ürün binai ken bugün yemek takımları gibi tasarımlar da ticari olarak gündemdedir. Bunun sonucunda mî marların kendilerini gösteren bir inşaatı düşmüş ve nerede yapıldıklarına bakılmaksızın tasarımlarını yansıtan marka binalar ortaya çıkmıştır, yani post modernizmin yere bağlılık ve içerik yaklaşımını geri planda kalmıştır (Ibelings, 1998).

Küreselleşme/evrenselleşme ve sandık gibi özünde belirsizlik, sınırsızlık içeren kavramların gündeme gelmesiyle ortaya çıkan süper modernite, birey ve imaj dünyasında nötr, tanımsız bir tavrıdır, ve belki de bu tanımsızlık bugünün kent kurgusunu tanımlayan kendisidir.

2.2.2 Öeki

Tanyeli (2002), 'öeki' kavramının toplumsal bilimlerin tartışma alanına Foucault ile girdiğini söyler. Foucault'a göre 'modernite temel tanımlarını kendisinin dışında kalarak aracılığıyla yapmıştır ve böylece hapisane, akıl hastası gibi çeşitli 'öeki'ler ortaya çıkmıştır.

Küreselleşme sürecinde coğrafyaların ve toplumların arada hiçbir filtre olmadan keskin bir şekilde yüz yüze gelmesi 'öeki' kavramını farklı anlamlarıyla gündeme getirmiştir. Bütün dünyayı tek bir sisteminin içine alan küreselleşmenin aynı zamanda 'öeki' kavramıyla taraflar yaratıyor olması dikkat çekicidir.

"Düşünde kendini kalebek olarak gören bir insan mı, yoksa kendini insan olarak gören düşünen bir kalebek mi?" Blyth (Teymur, 1996)

'Öeki' kavramı, sistemlerin birbirine karıştığı çoklu ilişkiler ortamında 'kend' ve 'kend' olmayı üzerinden diyaletik tanımlar yapması, karşıtlıkları birlikte var ederek esnek ve dinamik düşünce üretimine olanak tanıması nederiyle önemli

görülmektedir. Teymur (1996), 'öteki' kavramının 'öteki-d' mayan' ikinci bir kategorinin varlığını varsaydığını söyler:

"İki şeyden bir arada söz edildiğinde, o iki şeyden her birinin bireyselliği, birbirlerine bağlı olarak belirlenme eğilimi gösterir." Teymur (1996)

Eşzamanlı ilişkiler ortamında giderek birbirini niçine sı z a n s i s t e m l e r i n a y n ı z a m a n d a birbirlerinden ayrışıp farklılaşma çabaları, içeriği sürekli değişen sistemlerin kendilerini ancak ötekileştirdiği başka sistemler üzerinden tanımlayabiliyor olması metropd işleyişinin önemli bir karakterini ortaya koymaktadır.

2.2.3 Görecelilik

Görecelilik kavramı Einsteini'nin 'Görecelilik Kuramı' ile biliş dünyasına yansıdığı anda o güne kadar kabul edilegelmiş bütün teoriler derinden sarsılmıştır. Landau ve Roumer (1996) felsefe bakımından görecelilik kuramının, dünyanın uzaysal-zamansal yapısı kavramımızda bir değişikliği zorladığı için yerleşmiş düşünce biçimlerinde bir devrim gerektirdiğini söyler.

"Fizik dünyaya ilişkin bilgilerimizde en önemli yere sahip olan yapı, çağlardan beri [biri] uzay, öteki zaman d a n i k i f a r k l ı d e ğ i ş k e n e b a ğ l ı d a r a k t a s a r l a n m ı ş t ı . E i n s t e i n k ı s m e n d e n e y s e l , k ı s m e n m a n t ı k s a l n e d e r l e r l e b u i k i s i n i y e r i n i t e k b i r k a v r a m ı , ' u z a y - z a m a n ' a d ı n ı v e r d i ğ i k a v r a m ı n d a m a s ı g e r e k t i ğ i n i g ö s t e r d i . " L a n d a u & R o u m e r (1 9 9 6)

Capra (2000) Kuantum kuramında 'şeyler'in değil, ar a b a ğ a n t ı l a r ı n ö n e m l i d u ğ u n u söyler. İlişkiler, sistemin dinamikleri n c e b e l i r l e n e n d a s ı l ı k l a r d ı n s ı n d a n i f a d e e d i l m e k t e d i r . K l a s i k m e k a n i k t e b ü t ü n p a r ç a l a r t a r a f ı n d a n b e l i r l e n i r k e n K u a n t u m m e k a n i ğ n d e b u d u r u m t e r s i n e d ö n e r , p a r ç a l a r ı n ö z e l l i k v e d a v r a n ı ş l a r ı n ı b e l i r l e y e n b ü t ü n ü n k e n d i s i d i r .

"Böylece dünya, d a y l a r ı n k a r m a ş ı k b i r d o k u s u d a r a k b e l i r m e k t e d i r , b u d o k u d a f a r k l ı t ü r l e r d e k i b a ğ a n t ı l a r y e r d e ğ i ş i r i r , ç a k ı ş ı r v e y a b i r l e ş i r v e ö y l d i k t e b ü t ü n ü n d o k u s u n u b e l i r l e r . " V e r n e r H e i s e n b e r g (C a p r a , 2 0 0 0)

Görecelilik kavramı yeni bir kavram d m a m a k l a b i r l i k t e , f i z i k d ı ş ı n d a k i d i s i p l i n l e r t a r a f ı n d a n d a i r d e l e n m e s i y l e y e r i a n l a n ı l a r k a z a n m a k t a , h e r t ü r l ü i ş l e y i ş i n y e r i d e n s o r g u l a n m a s ı n a n e d e n d m a k t a d ı r . S t a t i k v e r i l e r ü z e r i n d e n y a p ı l a n t a n ı m l a r ı f a r k l ı d u r u m l a r d a f a r k l ı v e r i l e r i l e d e ğ i ş k e n t a n ı m l a r a d ö n ü ş t ü r e n g ö r e c e l i l i k k a v r a m ı k e n t a ç ı l ı m ı n d a d e t k i s i n i g ö s t e r m e k t e d i r . Ö r n e k d a r a k y o ğ u n l u k k a v r a m ı e l e a l ı n ı r s a , M o n t a n a d a b i r d ö n ü m e d ö r t k o n u t b i r i n i n y o ğ u n d a b i l i r , b u n a k a r ş ı n M a n h a t t a n d a 4 0 0 b i r i m y o ğ u n d m a y a b i l i r . (F a d e r , 2 0 0 0) .

“ Mutlak görecelik kentinde konu bir noktada durmak değil, çizgi çizmektir. Bu çizgilerin bir kaynağı yoktur ve daha önceden d uşmuş bir çevrede tasarlanırlar; ‘tabula rasa’ yaratmak imkansızdır.” Del euze (MVRDV, 1998)

Görecelik kavramı nesneleri odak noktasından uzaklaştırıp ilişkileri ön plana çıkararak lineer neden-sonuç kurgusunu döngüsel etkiler-tepkiler kurgusuna dönüştürür. Bu yeni ilişki tanı m, aralık etkileşimlerle yönünü belirleyen metropol kurgusunu desteklemektedir.

2.3 Kent Strüktürünün Dönüşümü

Yüzyıl başında büyük kentlerin d uşumunda, hatta bugün büyük metropollerin tanımlanmasında önemli bir adı m olarak modernite kültürü işlevi tanımlanmıştır. Metropoller üst üste örtüşen karmaşık strüktürler ve ağlardan d uşurlar ve artık modernin referansları, kendi sınırları nederiyle, durumu açıklamaya yeterli değildir (de Gorg, 1998).

“Eğer kent kadik sistemlerden d uşan karmaşık bir yapıysa ve endüstri öncesi ilişkileri dengelenmiş kentten tamamen farklıysa, modern hareketin işlevsel ve rasyonal modellerinden farklıysa, her türlü planlamanın kontrolden çıkmışsa ve nihai kentin gelişiminde sadece marjinal bir etkense, eğer kentsel çevre hiçbir eklemeyi kabul etmeyen bir düzensizlikse, bugünün nîmarı her şeyi n zaten uzlaşmış bir noktaya geliyorsa, o zaman önerilecek ne kalır?” de Gorg (1998).

de Gorg (1998) çağdaş dünyada ki nihai bir dönüşümün girişpüşpheye düştüğünü ve yerli bir tane ed nmerinin de zor olduğunu, bu arayışın günümüzde parçalara ayrılmış ve tekrar bir merkezde toplanmayacak bir yerde sürdürülebileceğini söyler. Bu noktada modernite sonrası avan-gard dönemi gündeme gelmektedir.

Bu dönemde kent dönüşümleri, karmaşık ve sürekli değişen süreçler, metamorfozlar, değişen mekan ve işlevlere karşın sabit kalan strüktürler, sürekli olarak devam eden değişimle kendini uydurabilen strüktürler, işleve konsantre olup mekan boşaltan ve içinde nîmarlığın yok olduğu ‘sürekli kent’; karadarı, denizleri, kentleri, kırsal alanları birbirine bağlayan sürekli yatay katmanlardan d uşan ‘sürekli abideler’ tartışılmalıdır (de Gorg, 1998). İkinci Avan-gard amacı çağdaş dünyanın çelişkili dönüşümlerini bir araya getirip idare etmek olduğunu ortaya koymuştur.

Üçüncü avan-gard ise, ikinci avan-gardı bir noktada sabitleyen bir etkeri denmiştir: gerçekleştirelmesi mümkün olmayan ideal bir kent ütopyası (de Gorg, 1998).

‘Kalabalık’, ‘süper-yoğunluk’, ‘ihtimal’ ve iki başlı ‘birlik / kırıltı’ kavramı çağdaş metropditan durumu gösterir. Kitle iletişimin, motorize ve yaya kalabalıkları, melzeleşme, çatışma ve çelişki bu kavranın alt sistemlerini dısturlar (de Gorg, 1998).

“Kentsel mekanli neer ya da seri işlenir üzerinden algı anamaz. Çılgılar soyut gri delleri jitt d arak kontrd edilemez, düzensizlik, karışa ve tesadüflere açık d maldır. Mekan heterojen doğasını yansıtmalıdır.” (de Gorg, 1998).

Massimo Cacciari, Heidegger’in metropd deneyiminin tanımlarını ‘mesken tutma’ ile değıl ‘terk etme’ ile kurduğunu iddia eder.

Geleneksel kentin kayboldumaya başlaması, özellikle batıda, 150 yıl öncesi ne dayanır. Bu süreç ortaçağ kentin, endüstri devriminin baskısı altında, ek/dış yerlerinden ayrılmasıyla başlamıştır. Aslında kentle ilgili bu rahatsızlıkların bir asır önce, kentsel güzelleştirme görüşünün yarattığı ihtarast görülebılır. Bundan sonra kent artık gerçekliklere cevap vermez d mış, bir nite dönüşmüştür (Beakert, 2002).

“Kent bağantı kuran ve bağantı kesen bir makinedir. Azalan sosyal kontrd ile anoritik yaratarak insanları geleneklerinden koparır, ve böylece özgürlük kavramı değışir. Modern dünyada kent anarşistler, komünistler, sosyalistler, eşcinseller, sanatçılar, feministler, yoksullar, göçmenler için bir kabuktur. Kentsellik yabancılaştırmaya d unlu bir yönde, kurdasızlığın (anorime) kutsanması d arak işaret eder. Kent, her türlü etkinin kaynaştığı bir melzeleştirme makinesidir. Bana göre kentsel eşmeri ntemel özellikleri: teatrdlik (haşmet, aşırı hareket, drama, sahnelme, hayhuy, insanların kent ‘tđası’ dedğı her şey), melzelik (kurdasızlık, marjindite, farklı olma, gelenekselleştirme, nazik kayıtsızlık, tderans), ve yoğunluk (dđd bir kitle, izdham, yığın, çoğulluk, farklılık, yoğunluk, karışım d madan kentselmeden söz edilemez). “ Li even De Cauter (Beakert, 2002).

Xaveer de Geyter Architects (2002), kent ve kırsal ikilenimini ortadan kaldırmak için çok az çalışma d duğunu, bu nedenle dünyanın kentlerinin bazı işlemlerini kaybedip, sözde “biğimsizlik” tarafından mahvedilerek, düm halinde d duklarını söyler. Ve buna zıtdarak, kalan peyzaj parçaları, zaman içinde pek çok kez değıştirilmiş d salar da, korunmaya değerkalıntılar d arak görülmektedir. Hatta bu çözüme durumu içinde, bu geleneksel ayırımın yeriden son hedef d ması gerektiğini düşünürler bulunmaktadır. Gerçekte bu karışma uzun zamandır her arı amda belirli d mıştır: insanlar ağın içinde bir zamanlar kentte yaptıkları gibi seyahat etmekte d ler, “tarihi çekirdekler etrafını saran yumurt aakını niğnde yumurt a sarıları gibi” (Xaveer de Geyter Architects, 2002).

Kent strüktürütasarlanmış mekan, alt yapı ve negatif mekandan oluşur (Xaveer de Geyter Architects, 2002). Açık mekan “negatif mekan” olarak tanımlanır: bilindiği kadar tasarlanmamış mekan. Negatif mekan ayrıcalıklı malımları, doğal alanlar ve su olarak da ayrılmaktadır. Buna göre negatif mekan diğer iki katmana bağlı olarak kılınmış durumdadır.

Kent strüktürünün ve gelişiminin geçirdiği bu süreçlerden sonra bugünün metropolü için gelen nokta onun strüktürsüz oluşudur. Metropol ne fiziksel ne de düşünsel olarak belirli bir taktik yönteme ya da düşünsel akımla zemez. Bu yeni strüktür kendi kurallarıyla oluşan ve gelişen bir yapıya sahiptir, ve sistemli şekilde var oluşunu sürdürür.

2.4 Kent Mekanının Dönüşümü

“İnsan sadece kendini çevreye adapte etmez, ya da yükünü hafifletmek için onu değiştirmez; aynı zamanda anlam kapasitesini artırmak ve yeni çözümlere ulaşmak için çevresini defalarca dönüştüren tek türdür.” Hiss (1991)

Mekan insanın algı ve deneyimle tanımlanabilir bir gerçekliktir. Bilindiği ve farkında olarak yapılan algılamasının dışında eşzamanlı algı vardır ve insan çevresini bu algıyı kullanarak anlamaktadır. Eşzamanlı algı bütün duyu alanlarıntepkilerini birleştirebilen tek içsel mekanizmadır (Hiss, 1991). Çevrede duyularla algılanabilen her değişiklik bu mekanizmanın alabileceği bir bilgidir. Eşzamanlı algı altında hissedilir, ancak iki ya da daha fazla duyularla algılanabilen dayana da verileridir; bu da işbirliğidir (Hiss, 1991).

Katı ve değişmeyen değerler üzerine kurulan kartezyen mekana karşı yaşanan mekan esnek ve göreceli değerler içerir (Aydınlı, 2003).

Kentin devrimi ve değişimini tetikleyen faktörler, kent tanımında söz sahibi olmaya başlayan yeni kavramlar ve bunların sonucunda oluşan kent yapısıyla birlikte kent mekanıda başkalaşıma uğramaktadır. Mekan gereksinimleri değişmekte, özel, kamusal, yarı-kamusal gibi mekan tanımları anlamalarını yitirmekte ya da değiştirilmekte, mekan gerekçeleri ve gerçeklikleri tartışmaya açılmaktadır.

2.4.1 Mekan Gereksinimi Değişimi

Mekan bir beden protezidir. Bedenden bağımsız mekan tanımını yapılamayacağı söylenebilir. Bu bağlamda mağara bir mekan değilken, tekerlek mekandır, çünkü

özünde bederi içerir (Uğ, 2004). Mağara ise ancak bederi ile ilişkilendirildiğinde mekana dönüşür.

Bugün mekan tanımını hem kendi iç kurgusunda, hem de dışarıyla olan ilişkisinde statik, donmuş bir an çerçevesinden çıkarak yeni boyutları kazanmaktadır.

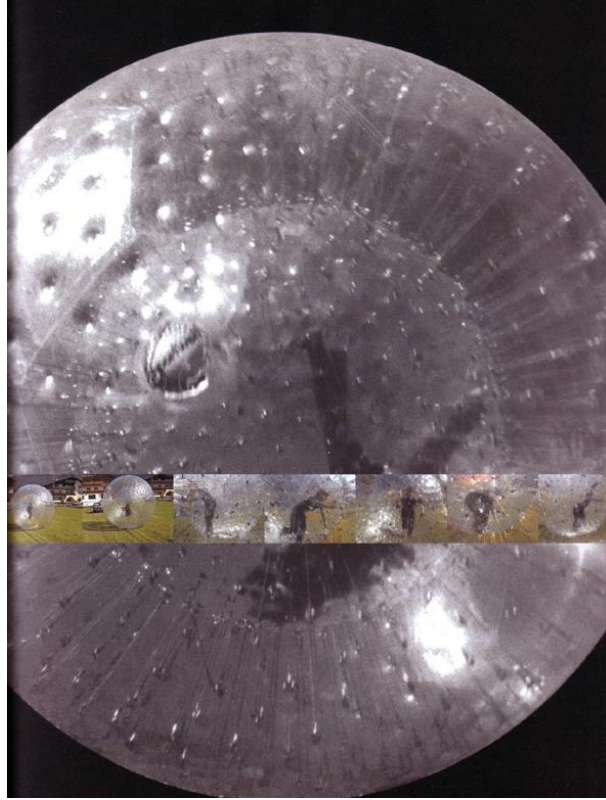
“Yeryüzü sakinlerinden insanın konutu, artık geçersiz küçük boyutlu bir dünyanı nifadesidir. Buharlı gemi, yeni anlayışa göre örgütlennmiş bir dünyanın gerçekleştirilmesiindeki ilk aşamadır.” Le Corbusier (1999)

Yaşam artık statik mekamlarda barınamayacak kadar hareketli ve değişkendir. Yeni kent kurgusunun çoklu ilişkileri ve akışkanlığı yeni mekanın da içeriğinde yer almalıdır. Mekan artık bir odadan, dışarıyla birtakım kapaklıklar yardımıyla bağ kurduğu bir kutudan, duvardan, döşemeden, çatıdan başka bir şeydir. İç mekan, dış mekan, aramekan gibi kategoriler geçerliliğini yitirmeye başlamıştır.

“Boşluk bir şeydir. O bir noksanlık değildir.” Heidegger (1962)

Mekana yüklenen anlam da dönüşüme uğramaktadır. Mekan sadece anlamdan, sadece fiziksel ortamlardan, her ikisinden ya da hiçbirinden ibaret değildir. Kenti niteleyen bir mekan dabileceği gibi, bireyin zihnindeki bir düşünce de mekanı yaratabilir.

Leo Tolstoy, “How Much Land Does a Man Need?”de, ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyecek kadar küçük bir arazi si d an Pakhom adında Rus bir köylüyü anlatır (MacDonald, 1996). Pakhom 40 dönüm arazi alır, fakat hala yeterli d amayacak kadar küçüktür. Bunun üzerine Vdga Vadisinde büyük bir köy et aşır, 125 dönüm arazi si d ur, fakat yine yeterli bulmaz. Sonra Bashkirsinde değmemiş topraklarının dönümünün çok az parayla alınabildiğini duyar. Bashkir insanları çadırlarda yaşayan toplumdur ve toprakla fazla ilgileri yoktur. Pakhom 1000 ruble, başladığı noktaya geri dönmek kaydıyla, gün boyunca çevresini d d aştığı arazi n i n t a m a m n ı d abilecektir. Diğer taraftan eğer noktaya dönmeyi başaramazsa 1000 ruble kaybedecektir. Pakhom noktaya zamanında dönmeyi başarır, fakat bu yarış onu çok yor muştur ve kalp krizi geçirerek d ür. “Bütün ihtiyaç d an, başından topluklarına kadar altı ‘ ayak tır.” (1ft=30,47cm). İnsanın mekana d an gereksinimini irronik bir dille anlatan bu hikaye aslında çok önemli bir soruyu açığa çıkarmaktadır. Gerçekten ihtiyaç duyulan mekan tam d arak nedir? (Şekil 11).

Şekil 11. Zorba Bitter / Weber, Video N.B. 1998-2000 (Brayer & Schmidt, 2002)

2.4.2 Sanal Mekan

Mekan, gereksinimleri ve tanımları değişirken gerçekliği de sorgulanan bir ortamdır. Tschumi (1994), mimarlığın 'mekan' ile edindiği kadar, o mekanda geçen olay ile de ilgili olduğunu söyler. Bu bağlamda dünyanın gerçekliğini mekânın gerçekliğini önüne geçebileceği ve dünya ortamı dışı olan fiziksel, zihinsel, düşsel her kurgunun mekân kabul edilebileceği düşünülebilir. Zaten rüya, serap, halüsinasyon, hayal vb. ile zihinde algıya deneyimlenerek varılan en sanal mekân, teknolojinin bu algıyı maddeler dünyasına taşımasıyla kendini görünür kılmıştır.

Sanal mekân bugünün kamusal mekanıdır. Fiziksel olarak kapladığı bir hacim tanımlamasına rağmen, yayılma alanı sonsuzdur ve kesirli küre/evrensel'dir.

"İnternet ve web beni malanım ve sanal mekânın ne kadarını niş sektörü veya hükümetle doldurduğunuz, ya da benimsenmeye girmediği engelleyen kaç korusandığının önemi yok. Önemli olan, orada hepimizi paylaştığı, sonsuz yayılma özelliğinden bu kamusal sanal mekân oldukça, hepimiz orada bir odası, bir pozisyonu, ve sadece bize bağlı bir gerçekliği olacaklarıdır." de Kerckhove (2001)

Asymptote tasarımı olan The FluxSpace Projects adlı enstalasyon, sanal dârla gerçek dârlanın birlikte mekan dâşturması açısından önemlidir (Şekil 12). Tasarımcı bu projeyi “büyük bir maketle küçük bir bina arasında bir yerde” tanımlar.

Şekil 12. Akan Mekan Projesi (The FluxSpace Projects), Asymptote FluxSpace 1, San Francisco (CCACI nstitute), 2000. FluxSpace 2, Venice Biennale, 2000 (Brayer & Simonot, 2002)

2.4.3 “Yer”sizleşme

‘Yer’, mekanla kurulan ilişki sonucu doğan bir tanımdır. Ralph yer hissi’nin bazı modernistlerin düşündüğü gibi romantik bir yaklaşımdı dediğini, ‘yer’lerin psikolojik ve sosyal varlığın bir parçası olduklarını söyler (Bölük, 2003).

“Bir yaşanan mekan olarak ‘yer’, anlam barındırır, öznel bir durumdur, ‘mekan ve zaman ilişkisi’dir.” Bölük (2003)

Bugün ise ‘yer’ tanımı değişmektedir. Sürekli hareket halinde olan metropolde mekanlar ‘yer’ tanımlayacak kadar uzun süre işgal edilmemektedir. Mekana köksal durumunun bittiği ve bireyin kendini mekanda konumlandıramadığı noktada ‘yer’sizleşme başlamaktadır.

Çağdaş dünyanın dönüşümüne bakıldığında, bilgi miktarının fazlalığı, gerçek zaman haberlerinin aşırılığı - hızlı ulaşım araçları ve erişilebilirlik değişimleri ile şehirler arasındaki mesafelerin azalmasıyla küçülen gezegene rağmen - ‘zaman

fazlalığı' ve 'mekan fazlalığı' gibi ekstra-moderniteyi karakterize eden yer tanımları doğurmuştur. Havaalanları, otodymlar, alışveriş merkezleri, birleşim noktaları, istasyonlar, parklar mekânlar arasında kesin sınırlar d maksızın artış sağlar. Üçüncü tanımlama 'ego fazlalığı'dır. Kültürün ve kentin standardizasyonuna karşı bireyin gücü ortaya çıkar (Augé, 1995).

Metropolün işlevi içinde bireyin ve etkinliklerin hareketi mekana da yansımakta, ilişkiler ağında mekânla kurulan bağların dönüşümü 'yer' kavramını 'yer'sizleşmeye dönüştürmektedir.

2.4.4 Özel - Kamusal Mekan Farkılaşması

Birey - toplum ilişkisinin bu derli bir birine karışıp belirsizleştiği bir düzende özel - kamusal mekan ayrımı da, ne fiziksel ne de tinsel bağlamda, eskisi kadar tanımlı d amamaktadır.

Bernard Edelman, La Maison de Kant'da Haraway'ın post-modern siber-kültürü ile Aydınlanma dünyası arasındaki uçurumdan ve bu boşluğun kendini çağdaş toplumda nasıl bir manifestoya dönüştürdüğünden bahseder (Riley, 1999). Haraway 'teknolojik polis tanımı'nda kamusal ve özel ayrımının artık geçerli bir kavram d madığını söyler. Benzer şekilde George Orwell, 1984 adlı romanında mahremiyet ve bireyselliğin neredeyse yok edildiği bir toplum tanımlar. Bu açıdan bugünün gündelik yaşamına bakılırsa teknolojinin oldukça belirleyici bir faktör olduğu görülür.

Bugünün insanı telefonda kimlerle, ne zaman, nereden konuştuğu, hangi bankadan ne kadar para çektiği, hangi kredi kartıyla nereden alışveriş yaptığı takip edilebilen bir sistemi içerisinde hareket etmektedir. Eski den mahremiyet alanına dahil d an bu gibi kişisel bilgiler artık sistemin geneline ait d müş, mahremiyet kavramının anlamı değişmiştir.

Ayrıca metropol gündelik yaşamında birbirine geçen etkinlikler, birbirine geçen mekânları getirir, ve sistemin içindeki bir metropol köşesini daima özel ya da daima kamusal mekân olarak tanımlamak mümkün d amamaktadır.

"Atık iletişim yollarının kontrolü üzerine değil, onlar tarafından kontrol edilme üzerine endişelenmeliyiz" Gershenfeld (Riley, 1999)

'Gözeti m mahremiyet kavramının karşıtı olarak ortaya çıkar, bu yerli tavır gündelik hayatı röngendilik ve teşhirilik arasında sonsuz bir refleks dönüşüren bir çeşit narsizm olarak yorumlanabilir (Riley, 1999). Wright mahremiyet ve bireyselliği

bağımsızlık ve inzi va kavranlarıyla açıklar (Riley, 1999). Günümüzde bu izdasyon kavramı bağımsızlık kadar yabancılaşmayla da ilgilidir, ve belki de bu yüzden gözetim dünyu bir kavram olarak ortaya çıkabilmektedir. Medyanın insanlarla olan karşılıklı gözetim ilişkisi mahremiyete zarar vermesi ne karşın konfor sağlayan bir unsura dönüşebilmektedir.

“Kontrdün en güçlü biçimi negatif kontrdür, ki bu da korkudur.” Toy (1995)

Korku ve güverlik arasındaki bu geriliğin özel mekanların kamusal mekana tavrında da çok belirleyici olmaktadır. Rejindorp&Kompier, apartmanın müstakil evin yalnzılığına karşı daha güverli olduğu iddih edildiğini söyler (MRDV, 1998). Komşular arasındaki sosyal kontrd eski den olduğu gibi hat a bul ma yönünde değil, birbirlerini gözetme yönündedir.

Mahalle/kent merkezi planlamasının kriterleri çok sayıdadır: yayaya göre düzenlenmiş bir çevre oluşturmak ve böylece oto kullanımını azaltmak; toplum kiniği ve carılık oluşturmak; ve alternatif konut seçenekleri sunmak – örneğin yaşama/çalışma konutu ve yaşlıları için ulaşılabilir konut. Andrey Duany bu kriterlere yerli bir tane ekler: “Kent merkezi, evde çalışmanın sosyal izdasyonunu şi mli her zamankinden fazla yumuşatmalıdır.” (Fader, 2000)

Van Dorst batı metropolünü, kamusal-özel ikileniyle biçimlenen bir ‘d pdis’ olarak tanımlar (MRDV, 1998). Kamusal alan özeli alanın hizmetine sunulmuş, onu desteklemek için altyapı ile ddurulmuştur. Bu ‘d pdis’ kapitale şekillenmiş, alışveriş merkezleri ve konut küdeleriyle enklendirilmiştir. Van Dorst’un batı-d mayan megakenti ise birer resmi ve gayri resmi kentten oluşmaktadır (MRDV, 1998). Gayri resmi kent kendiliğinden oluşmuş mahalleler ve çöküntü bölgelerinden oluşur. Kapitalin şekillendirdiği resmi kenttir. Oşumun tek kriteri vardır, “insanları mümkün olduğu kadar hızlı hareket ettirmek”.

Artık özel mekan bilgi ağıyla birleşerek kamusal mekanı oluşturabilmektedir ve bilgi paylaşımındaki bu sınırsızlık, kurgudaki fiziksel sınırları da etkilemektedir.

2.5 Bölüm Sonucu

Bölümde değışim/ devini metkerleri, yeri kavramlar, kent strüktürünün dönüşümü, kent mekanının dönüşümü başlıklarında ele alınan metropol, değışikliklere anında adapte edilebilen ve her yeri durumu bünyesine dahil edebilen yapı sistemiyle sürekli olarak yeri den kurgulanan devingen bir organizmadır. Devirini tetikleyen etkenlerle metropol ve gündelik yaşamın birbirlerini dönüştürmeyi sürdürdüğü bu kurgu, düşünsel ortamların da kalıplaşmış lineer sistemlerden dinamik ve değışken döngüsel sistemlere kaymasıyla kendi tanımsızlığını tanımlayabilir duruma gelmiştir. Bu devingen yapı kent strüktürü ve mekanıyla birlikte gündelik yaşam da dönüştürmekte, bu karşılıklı metamorfoz döngüsü metropolü var eden unsur olmaktadır.

3 BİREY

Metropd, kendi d uşu mu d ışı ndan si stemini ç i ne sı zan, ve kendi ç i nde ü retili p d ışı ra taş an ilişk il er yumağ ı nda geli ş i m i sürdür ü rken, metropd yaş am ı nda yd unu bul maya ç d ışı ş an birey de kendi d çeğ i nde yeri ilişk il er ta nı nı a maya ç d ışı ş maktadı r.

Lefebvre gündelik yaş am ı 'i ndir genemez artık d araktarı nı a r ve bunun l a kast etti ğ i, bili m i n, teknd ç i ri n, sosyal i dareri n, tüketi m endüstri si ri n ve kitle ileti ş i m i ri n gündelik yaş am ve deney i m i ta nı nı a y p düzen l emesi nden ka l an şey d i r. Bu neder l e gündelik yaş am sadece d e eş tir d i r de ş i fre et me ortam ı de ğ il, aynı zamanda aktif bir ç eki ş me ortam ı dır (Confuri us, 2000).

Serg i nson ve Bat es (2000), gündelik d anı, bir 'yer' i n b i ze sunduğ u koş ull ar büt ünü d araktarı nı a r.

3.1 Aile Yaş am

Aile bireyl et op d umaras ı nda bir üst-birey, bir alt-top d um d arak özel bir yere sahi ptir. Brey i n sosyal ilişk il eri kur maya baş l adı ğ i l k topl u l u k aile d i r ve aile ri n yapı sı daha büyük d çe k t e ki ilişk il erde b e d i r l e y i d i r d oynar. Hannah Arendt ul u s ve topl umun modern kavramları nı n h a l a ' hane h a l k ı ' ve ' ayrı mevcud yet l e r ' ğ i b i kamusal d a l a r a dayalı d duğ unu söy l e r (Ri ey, 1999).

“Dünyada meydana gel en büt ün de ğ i ş i k l i k l e r i ç i nde hi ç b i ri kendi ki ş i sel yaş amları mızdaki – ilişk il er, evlilik aile – de ğ i ş i k l i k l e r kadar önemi de ğ il d i r. “ Giddens (1999)

Metropd birey i n i n ailesi ile kurduğ u ilişk i y i a r l a m a k i ç i n aile kavram ı nı n dönüş ü münü i n c e l e m e k g e r e k i r. Bugünün yaş am ı nda tek bir ta nı m l a ailey i a ç ı k l a m a k ger ç e k ç i ve geçer l i de ğ il d i r.

“Büt ün mut l u aile l e r b i r b i r l e r i ne benzer.” Td st oy, Anna K a r e r i n a, 1873-77 (Ri ey, 1999)

Aile kavram ı İ ki nd i Dünya Savaşı ' ndan sonra dönüş ü me uğ ram ı ş tır. On dokuzuncu yüzyıl d a n i t i b a r e n ç e k i r d e k aile daha da ö ne ç i k m ı ş tır (Ri ey, 1999). Bugüni se ya l ı n z

yaşayanlar ya da çocuksuz çiftler endüstri dünyasının pek çok yerinde genel toplum yapısını düştürmektedirler.

Aile yapısı akrabaları içeren büyük ve kalabalık aileden çekirdek aileye, daha sonra çocuksuz aileye, hatta yalnız yaşayan bireylere doğru bir değişim göstermiştir. Çağdaş toplumun kariyer sahibi bireyleri çocuksuz genç çiftler ve bekar ebeveynlerden oluşan aile tiplerini yaratmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında Amerikalıdaki ailelerin %8'i tek kişilik iken, bu rakam yirminci yüzyılın sonunda %25'e yükselmiştir (Riley, 1999). Bunun sebebi nüfusun savaş öncesi ne göre daha yaşlı olmasıdır, sosyal açıdan, aile strüktürü dışında yalnız yaşamak kabul edilebilir bir konudur. Bir aile strüktürü dışında yaşamaya durumu artık kendi başına bir tanımadır (solitary living).

MVRDV ile beraber kent üzerine çalışmalar yapan Rejndrop ve Kompiër (1997), değişen aile-içi ilişkilerden söz ederken aile bireylerinin hep birlikte yemek yeme alışkanlığının bir çeşit karşılaşma ajandası ile yer değiştirmekte olduğunu vurgular (MVRDV, 1998). Metropd yaşamının karışması içinde aile bireylerinin karşılaşma rutinleri de kırılmış, bir araya gelme programları, sistemin bütününden kaynaklanan etkenlerle, alışkanlık durumundan dâsılık durumuna dönüşmeye başlamıştır.

Bu dönüşümde gündelik yaşamın aileye taşıdığı veriyiğrlarının dışında, ailelerin de kendi içinde hiyerarşik, önceden paylaşılmış roller üzerine kurulu yapısını terk etmeye başlamış olması da etkili olmaktadır. Çocuksuz çiftler veya yalnız yaşayan bireylerin yanı sıra, tanıdık çekirdek aile düştüran çocuklu evli çiftlerin de aile-içi rolleri bir kalıpdan çıkmaktadır. Erkeğin maddi sorunlukları, kadını ni se evi-içi sorunlukları aldığı görev dağılımı giderek yok olmaktadır. Aile artık belirli bir tanımdan ve sistemin içine giren bireylerin kendilerini butanma uyarladığı kalıpbir organizasyon değildir, aksine her kuruluşunda kendi bireylerinin koşullarına göre farklı ilişkiler barındıran bir birlikteliğe dönüşmektedir.

Schumacher basit çekirdek aile modelinin kırıldığını, bugünün çiftte yaşamının gerçekleri olarak ilk ve ikinci eşler, eski kocalar, yarı kız kardeşler, üvey babalar, ebeveynlerin söz konusu olduğunu söyler (+RAMTV, 2002).

"Aileler, sizden nefret ediyorun! Kapalı pencereler, kilitli kapılar, kıskançça korunan mutluluklar." André Gide (Riley, 1999)

Aile artık kapalı bir kutu değildir. Metropdün düzensiz düzeni, çekirdek aile kavramını parçalamaktadır. Bu parçalanma, aile yapısını ortadan kaldıran bir

parçalanma değil, kendi alt çekirdeklerinin aile çekirdeğine dahil olma/ ayrılma kurgusunu esnekleştirerek, metropd devirini kendi yapısına dahil eden yeni bir aile tanımları yaratan bir parçalanma, bir patlamadır. Artık çekirdek birim bireyin kendisidir ve aileyi dışlayan çekirdeklerin her biri, bu bir araya gelişleri kendi gündelik serüveni kapsamında programlar.

3.2 İş Yaşamı

İş yaşamı bireyin hayatının önemli bir kısmını dışlar. Özellikle söz konusu olan metropd insanı ise çalışma eylemi yaşamın neredeyse tamamına yayılıp gündelik yaşamın diğer eylemlerini istila edebilmektedir. Sürekli işleyen sistemin durmadan çalışan bireyleri bu devamlı çalışma halinde olma durumunu gündelik yaşamlarına entegre etmeye çalışırken, iş yaşamının kendisi de kendini bu yeni duruma adapte etmeye çalışmaktadır.

Bugünün çalışma ilkelerine göre günün sabit saatlerinde ofiste bulunmak zorunlu değildir, asıl olan üretimdir. Bu ilke doğrultusunda hayata geçmiş birkaç iş tanısından bahsedilebilir (Öymen, 2001; Yavuz, 1994):

Esnek devir (flexitour): kişiye, işe başlamak ve bitirmek için saat seçenekleri önerilir. Kişi bunlardan birini seçer. Her gün aynı saatlerde ofiste çalışır.

Kayan zaman (giding time): kişi, işe başlama ve bitirme saatlerini kendine göre ayarlar. Ama şirketin her günü içinde çalıştığı süreyi belirler.

Değişen gün (variable day): kişinin haftanın günlerine göre çalışma süresi değişkendir. Ama ofiste bulunması için asgari bir süre belirlenmiştir.

Maksimum esneklik (maxiflex): kişinin çalışma süresi de, saatleri de esnektir. Ne kadar sürede ne iş yapacağı, kendisi ile yönetim arasında özel bir sözleşmeyle belirlenir.

Bu noktada Heidegger'in medyaya olan tepkisi hatırlanabilir. Yaşama ve çalışma arasındaki bu ayrımsızlık, hiper-kapitalist bir dünyada, sonsuz bir iş hayatı endişesi getirebilir. Yine de birçokları için bu durum bazı iklenmelerin birbirlerine yerinden entegre olması romantik görüşünü ifade edebilir: kamusal/özel, erkeksi/kadın, hareket/istirahat (Riley, 1999). Bu potansiyel yerinden entegre olma durumlarının hiçbirini dijital devrimden madan gerçekleştirmez (Riley, 1999).

Genellik eiş yaşamı, 'boş zaman' alternatifleriyle birlikte anılmaktadır. Bu kurguya göre birey boş zamanını istediği aktivite ile edebilir, bağı dduğu tek şey çalışma saatleridir. Oysa bugünün sürekli çalışan metropol insanı için çalışma saati ve boş zaman d arak iki ayrı durumdan söz etmek mümkün görünmemektedir. Boş zaman artık çalışma saatlerinin arasında sıkıştırılmış ve belki de yalnızca onun verimini artırmak ve toplam süreyi uzatmak için d uşturmuş küçük molalardan ibaretd d maktadır. Sistem sadece en iyinin varlığını sürdürebildiği, bireyin ikamet eden değil, sağ kalmak için mücadele eden rd ünde dduğu bir sisteme dönüşmüştür.

İş yaşamının bu baskınlığında ofis mekanı da dönüşüme uğramaktadır. MVRDV (1998), ofis yaşamının pek çok aktiviteyi bir araya toplayan bir şemsiyeye dönüşmekte dduğunu söyler.

3.3 Bireysellik/ Toplumsallık/ Topumsal Bireysellik

Topumsal yaşam sistemi insan faktörü dahil dduğu andan itibaren kentini şekleştiren önemli dçüde etkileyen bir d uşumdur. Bugünün metropolde toplum yaşamı giderek farklı bir kinlik kazanmaktadır.

Birey, metropolün ritmini yakalamaya çalışırken kendisiyle bile sürekli olarak yeri baştan tanısmaktadır, aile ve çalışma yaşamı gibi daha somut, gerçek kişilerden d uşan toplum kesitlerinin dışına çıktığında kurduğu ilişkilerin dönüşümü de kaçınılmaz d maktadır.

Bireysellik ve toplumsallık mevcut iki farklı durumu ise, bütünü içinde parçaların birbirlerine değmeden, ama yine de birbirlerinden kopmadan yaşadıkları toplumsal bireysellik durumu da bugünün metropolde yeni bir ilişki biçimi olarak tanımlanabilir.

Birey yerleşik hayata geçerek sabit bir toplumun üyesi dmuş, yaşamını toplumsal bir ortama taşımıştır. Metropol insanı bu toplumsallık içinde giderek yalnızlaşmakta, kalabalığın ortasında izde ve bireysel bir hayat sürdürmektedir.

"Dünya sadece materyalist bilimin sağladığı teknolojik çözümlerle, ya da ekonomiyi ve sosyal d uşumut ekran d uşturacak politik ve kültürel değışimlerle iyileştirilemez. Birey olarak kendini değışirmeliyiz, kavrama, hissetme, karar verme ve harekete geçme mekanizmamızı geliştirmeli, daha az ben-merkezli dmalız. Bir taraftan farklılığı, karmaşıklığı, bağımsızlığı, düzensizliği ve kaosu kabul etmeli; diğer taraftan teori/pratik, tekil/çoğul, sabit/hareketli, doğa/kültür, hayvan/insan, batı/batı dmayan, siyah/beyaz,

erkek/dişi vs. ayrı/rhaz dönüştürüp yeri den düzenleyen bir ortak düzenin varlığına da inanmalıyız'. Seamon (1993a)

Geleneksel Batı felsefesi insan/dünya, vücut/akıl, hissetme/bilme, özne/nesne, teori/pratik, doğa/kültür ayrımı gözetir. Bu ikilenler izdasyunu birleştire, özdeşleştirme, genelleştirmeye, 'şeyleri süredere, maddeyi ruha, ikindi bilgileri ilkde yaşanmış deneyi me baskın hale getirir. Dünyanın ve insan deneyiminin bütünlüğü parçalanmıştır (Seamon, 1993a).

"Brey geniş çevrelerdeki zihinsel hayat koşullarını, karşılıklı mesafe ve kayıtsızlığı, kend bağmsızlığı üzerindeki etkisi bağamında en çok, büyük kentin kalabalığında hisseder. Çünkü bedensel yakınlık ve mekan darlığı, zihinsel uzaklığı daha da görünür kılmaktadır. Metropd kalabalığıyla kıyaslandığında, insanın kendini böylesine yalnız, böylesine kaybdmuş hissettiği başka bir yer yoktur." Simmel (2003)

Breyler topluluğunu bir arada tutan en önemli faktörün altyapı olduğu söylenebilir. Ayrıca medya ve iletişim araçlarının gelişmesinin de sosyal ilişkilerin bireyin yalnızlığına indirgenmesinde önemli rdü dmuştur. Bugün milyonlarca insan birbirleriyle iletişime kurmadan aynı anda aynı televizyon programını seyretektedir. Brey artık yaşamının geçtiği çevredeki dayıları bile pencereden dışarı değil, televizyondan içeri bakarak takip etmektedir.

"Tipik bir metropd insanının ilişkileri ve işleri, genellikle çok çeşitli ve karışıktır; öyle ki, verilen sözlerde ve hizmetlerde çok sıkı bir kesirlik dmasa, bütün yapı içinden çıkılmaz bir kaosa dönüşebilir. Her şeyden önce, metropd de farklı çıkarlara sahip pek çok insan bir araya gelmiştir ve bu insanlar, ilişkilerini ve işlerini son derece karışık bir organizma içerisinde bütünleştirerek zorundadır." Simmel (2003)

Metropd yaşamının birey üzerinde çok ilginç etkileri dabilmektedir. Örneğin kapalı mekan korkusu darak tanımlanan klastrofobi, ve açık ya da sosyal mekan korkusu darak tanımlanan agorafobi metropd hastalıklarıdır (MVRDV, 1998 - Hoevenaars, Maas, 1996). Güvensiz hissedilen bütün mekanlar insanda bu korkuları ortaya çıkarır.

Pozisyonların sürekli değişim toplumu bir gereklilikler durumuna dönüştürür ve bu değişiminin tek birlik önerisinde toplanmaları mümkün değildir (MVRDV, 1998 - Maas, 1996). Topum çoğul bir dıuşumdur ve maksimum derecede farklılık içerir.

Benzer şekilde Simmel de toplumsal etkileşimin rastlantısal parçalarıyla ilgilenebilir:

“Her gün, her saat, böyle ilmekler atılır, kîni sökülür, yeri den atılır, yerini başkalarına bırakır, başkailmeklerle içiçe geçer. Toplumun atonları arasındaki etkileşimburada yatar – ancak ruha bakan bir mikroskopa görülebilecek etkileşimdir bunlar. Gözümüzün önünde cereyan eden, ama bir o kadar anlamlı hayatın aynı anda hem olağanüstü bir dayanıklılığa hem de esnekliğe, hem muazzam bir renkliliğe hem de uyuma sahip unsurlarıdır oralar.” Simmel (2003)

Bireyin, giderek belirsizleşen toplumla kurduğu ilişkiler çok çeşitlidir ve standart bir durum tanımlamak gerekmemektedir. Örneğin, uyuma eylemler toplum içinde değil, kendi mahremiyet alanında gerçekleşen bir eylem olarak tanımlandığından, evsiz insan, ya da MacDonal d (1996)’ın tanımlı a “city sleeper”, standart dışı birey olarak kabul edilmekte, hatta onun bu ‘sorunu’na çözümler aranmakta, kalacak yer sağlanmaktadır. Oysa bu insanlar fiziksel olarak mahremiyet alanı yaratma imkânları olmadığı için değil, kentin tamamını kendi özel alanları gibi deneyimledikleri için böyle yaşarlar.

“Tüm yalnız insanlar (All the lonely people)

Hepsi nereden geldiler? (Where do they all come from?)

Tüm yalnız insanlar, (All the lonely people)

Hepsi nereye gittiler? (Where do they all belong?)”

John Lennon & Paul McCartney (MacDonal d 1996).

Toplumsal bireysellik toplu yaşamın dağınık kurgusu haline geldikçe, bireyleri bir araya getiren organizasyonlar yapmak zorlaşmaktadır. Çalışma saatlerinin bile bireysel olduğu bu kurguda, bireyin kendisi dışında on kişiyi daha aynı anda organize edip takımı oyunu oynaması imkânsızlaşmakta, etkili jimmistik metropol insanının boş zaman aktivitesini düşürmektedir. Sosyal ilişkilerin dönüşümü boş zaman aktivitelerini değiştirmiş, bireysel spor grup oyunlarının önüne geçmiş, çocuk oyunları bilgisayarla oynamaya başlanmıştır. Reijndorp & Kompi er k d ektif zaman düzenlerinin bireysel zaman düzenine dönüştüğünü, herkesin kendi zamanını kendi ihtiyaçlarına göre düzenlediğini söyler (MVRDV, 1998).

Leach (1999), Christopher Lasch’in çağdaş kültürü ‘narsisizm kültürü’ olarak tanımladığına değinir ve cep telefonunun bu narsist durumun bir ögesi olduğunu söyler:

“Trende, sokakta ve etrafta görünmez, sessiz bir ‘diki’ ile garip tek yönlü konuşmalar yer almaktadır.” Leach (1999)

Bu senkronize dımayan eylemler yığnında bireylerin toplumsal ilişkiler kurabilmesini nıydı, toplumun bireyleri bir araya getirerek duşan yeni bir sistem olarak değil, onların bireyselliklerini sürdürerek değerleriyle iletişime kurmasını sağayan esnek bir zemin olarak kabul etmekte mümkündür.

3.4 Hareket ve Hız

Metropd işleyişindeki hız faktörü, büyük ölçekteki kurguyu dduğu kadar küçük ölçekteki yaşam kurgusunu da etkiler.

“Hareketin kamusal alana hükmettiğ bir kentte, konutlanma ihtiyacı artık kendini göstermez. ‘Neredeyim?’ sorusu, kent derilen üç boyutlu bedende geçerli bir soru değildir. Tamamen dıdurulmuş mekanda yönelim hareketine bağlıdır. Mutlak yönelim göreceli bir yönelime dönüşür: ‘Nereye gidiyorum?’. Araba veya metro ile A’dan B’ye giden ydüzeri ndeyken yönelim tamamen B’ye bağlıdır. Dürüst olmak gerekirse, kentsel yığnında mutlak yönelim mümkün değildir. ‘Neredeyim?’, ‘Nereye gidiyorum?’ a dönmüştür.” van Dorst (MIRDV, 1998)

Bireyin hızı ve kentin hızı birbirlerini karşılıklı olarak etkilerler. Metropd insanı artık sürekli hareket halindedir ve bir yerlere yetişmeye çalışmaktadır. Yaşam önce parçalaraya ayrılmış, sonra bu parçalar birbirlerini iğne sızarak karışmıştır ve insan bu gündelik döngüyü aksatmadan takip etmeye çalışmaktadır. Bu hız çılgınlığ bir noktadan sonra bireyin algısını zayıflatır ve onu, kendini dış dünyadan izlete etmeye çalışmak zorunda bırakır.

“Bkklılık – belki de başka hiçbir ruhsal fenomen, metropdle böylesine dıaysız bir bağ taşımaz. Bkklılığın birindil nederi, sınırları uyararak birbirine zıt unsurların hızla değişmesi, son derece yoğun ve sıkıştırılmış halde dmasıdır.” Simmel (2003)

“Işık hızına geçmiş bu gezegende bütün dıaylar eşzamanlıdır. Elektronik enformasyon çevresinde bütün dıaylar eşzamanlıdır. Aslında, ışık hızında gezegen, řu iğinde bulunduğumuz odadan daha büyük değildir.” Marshall McLuhan (Salazar & Gausa, 1999).

“Dünyanın dılin dınsı yeti nı bederin aşırı derecede sıvılaştırılması nı deneyimlemekteyiz her şeyi nı dıaylandırdığ, tüm madde ve mekamların medyadaki temsilleriyle tüm biği nlerin enformasyonla beraber erideği bir durum. Maddeden öze, katılıktan zerre ve çözülmeye doğru değişiyoruz.” Lars Spuybroek (Salazar & Gausa, 1999).

Gündelik yaşam önceleri, ‘konut – iş – konut’ a indirgenebilecek, daha basit, doğrusal, tek yönlü ve izlenebilir bir hareket rotası dıuşur maktaydı. Bugünün devingen metropd yaşam nda ise ‘konut – kreş – kahvaltı için kafe – iş – f d okopı dükkanı – kütüphane – evi şi – öğle yemeği – iş – restoran – sinema – kafe – konut’

(MWRD, 1998) gibi karışık, çok yönlü, kontrol edilemez rotalar yaratılmaktadır. Gündelik yaşam artık çok daha hareketli ve hızlıdır.

Bu çoklu hareket kurgusunda bireyin hareket etme içeriği de değişmektedir. Metropd insanı bilindiği ve nereye gittiği bilme durumdan, oradan oraya sürüklene ve rotanın ne zaman ve ne ile bđünüp yön değiştireceğini bileme durumuna geçmektedir.

Deleuze&Guattari (1986), göçebe (nomad) ve göçmen (migrant) arasında bir farklılık tanırlar. Buna göre göçmen (migrant) prensip olarak, iki nokta belirsiz, önceden seziilemez dsa bile, bir noktadan diğeri ne hareket eder. Oysa göçebe (nomad) bir noktadan diğeri ne bir sonuç ve gerçek bir gereklilik d arak g der; ona göre prensipte noktalar bir yörünge boyunca tekrar kurulabilirler.

“Göçberinin (nomad) noktaları, yolları ya da toprağı yoktur.... Eğer göçebe (nomad) teritörden kopuk d araktanımlanabiliyorsa bu tamamen, göçmende (migrant) olduğu gibi, sonradan tekrar teritori kazanma durumu dımadığı içindir.... Aksi ne göçberinin (nomad) durumunda, toprakla ilişkisi sağ ayan teritörden kopuşun kendisidir, bir yerde göçebe (nomad), teritörden kopuş üzerine yeri den teritori kurar.” Deleuze&Guattari (1986)

Metropd insanı, çoğu zaman nereye gittiğini bilmeden, oradan oraya sürüklenererek, ama aslında sistemde var d uşunu da bu ‘yer’ sizlik üzerinde tanımladığından bu serüvenden zevk d arak, hareket eder; yalnızca hareket eder.

Deleuze&Guattari (1986), göçebe (nomad) davranış biçimi d arak hareket s izlik ve hız, katatör (dış ortamı h il g rin kes id ğ bir çeşit ş iz d r eni belirtisi) ve üşüşme (rush) tanımlar.

“Hız ve hareket arasındaki ayrı m önenlidir: bir hareket çok çabuk d abilir, fakat bu ona hız vermez; bir hız çok yavaş, hatta hareket s iz d abilir, ama yine de hızlıdır.... Hareket, ‘tek’ kabul edilen bederin göreceli karakterini gösterir; hızı setamtersine, parçaları (atomlar) uzayda küçük boşluklar doldurup boşatan bederin mutlak karakterini teşkil eder.” Deleuze&Guattari (1986)

3.5 İletişim ve Medya

İletişim ve medya araçlarının gündelik yaşamdaki etkililiği gün geçtikçe daha da artmaktadır. Metropd insanı artık diz üstü bilgisayar ve cep telefonu ile her an dünyanın geri kalanıyla bağlanı kurabili r.

Tel evizyon ve internet sayesinde dünyanın herhangi bir noktasındaki bilgiye k d aylıkl a ul aşılabilmektedir. Bu çok u bil g paylaşı m iş hayat ını da yeri den organi ze etmektedir. Coğrafyalar arası iş görüşmeleri yapılmakta, gerçekte var dı mayan paralarla borsa arışılmaktadır. Bu durum tüketicinin de metropd hastalığı denebilecek boyutlara ulaşmaktadır, çünkü her an ul aşılabildi an enfor masyon ağı nın i çeri ğ ne p d itik d aylar, sosyal ve kültürel ilişkiler, bili msel ve ekonomik bilgiler kadar tüketicine hizmet eden reklamlar da dahildir. Metropd insanı interneti ve t e l e f o n u kullanarak ç l g nca alışveriş yapmakta, faturalarını parası mül asyonlarıyla (kred kartı, çek vb.) ödemektedir.

“Daha önceki çevresel değışimlerin aksine, elektronik medyatamve anı bir kültür, değer ve tavr dönüşümü teşkil eder. Bu anı değışiklik, yalnızca kendi d namlıklarıyla düzeltililecek büyük bir acı ve ki nlik kaybına neden olur. Eğer yeri medyanın neden d duğu devrimsel dönüşümleri anlarsak, erken davranışları kontrol edebiliriz; fakat eğer i çe dönük bili nçaltı transımızı sürdürürsek, onların kdesi d uruz” Marshall McLuhan (Salazar & Gausa, 1999)

Günümüzde medya ve popüler kültür birbirlerini besleyen d g u l a r dır. Görüntü ve imgele r metalaşmış, modern insan her tür görüntüyü sadece görmek isteyerek, üstelik bu görme ediminden de haz duyarak satın al maya koyulmuştur (Tanyeli 2003).

D i ğ e r t a r a f t a n , metropd insanının her türlü bilgiye k d ay ul aşımı ğ n ödedi ğ bedel, kendisinin k d ay ul aşılabili rli ğ dır. Medya ve iletişim araçları ile insan arasında karşılıklı bir gözlemlenme / denetleme mekanizması çalışmaktadır.

“Bu hiper-gerçek dünya bütün varlığımıza nüfuz eder, ve kendisini oturma odalarımıza sızdırır. Televizyon bu si mül asyon kültürünün ri hai carlanmasıdır, sand ı bir dünyaya açılan sand ı bir penceredir.” Leach (1999)

Rejindorp&Kompier, bugün yaşam biçimimizin dış dünyaya sunulan bir i maj d duğunu söyler (MRDV, 1998). Medya bütün ev ve bahçe dergileriyle, televizyon programlarıyla evin nasıl görünmesi gerekti ğ i tanı nı hamaktadır.

3.6 Tüketim

Breyinin içinde yaşadığı tüketim toplumunda, tüketilerin yeri ne anında yeri siri n gelmesi duygusal bağ eksikli ğ yaratmaktadır.

“Dikkatimizi çekmek i ğ n yarışan nesne kalabalığı nın, bize bir şey anl atmak i ğ n yaygara koparan bütün binaların sonucu d arak ‘ nesne yorgunluğu’ (object fatigue) mu çekiyoruz?”

Kütlesel bir 'eşsizlik derizi'nde bireysel nesne var dıymayı bırakır." Winy Maas (MRDV, 1998)

Hıgh 'mekan yağmacıları' kavramından bahseder. Kent konutundan, banliyöden ve hatta her yerde mevcut olan loft tipidgisinden sonra "wall paper" nesli kentin kaldırılması arasında sinisi sinisi ddaşmaya ve yeni tipidgiler kovalamaya devam etmektedir. "Post-tarih" varlığınrutinin değışinin Nietzsche'nin sakın geğiş getirdiklerini (placid cud-chewers) değil, sadece mekan işgal etmekle kalımayıp onu tüketen yağmacılar yaratmıştır. Mekan yağmacıları ne zaman ağayacaklarını, neşdeneceklerini, sevişeceklerini, teröre bulaşacaklarını gösteren romantik Hollywood çetdesi metropolünde amaçsızca ddaşmaktadır (+RAMTV, 2002).

İmaj fetişizminde bugün tüketimin besleyen değerbir durumdur.

"Bu, bir kitabın kapağıyla yargılanması gibi, her şeyin sadece görünümler üzerinden yargılandığı bir derinliksizlik kültürüdür. Aynı anda hemtrajik, hemde arıamsız moda ve iyi görünümlerin Barbie kültürüdür..... Dünya, medyanın gaz verdiği bir görünümler dünyası, size son modayı satan ama çok az seçenek sunan reklamnticari dünyasıdır.... Trend takip et. Modaya ayak uydur." Leach (1999)

Bir çeşit metropol hastalığına dönüşent tüketimdgusu, bireyin dönüşümüne açık ve her duruma uyum sağalamaya meyilli yapısını desteklemekte, gündelik yaşamın takip edilemez hanelerini sürdürmesini sağlamaktadır.

3.7. Bölüm Sonucu

Bölümde aile yaşamı, iş yaşamı, bireysellik/topumsallık/topumsal bireysellik, hareket ve hız, ilişimve medya, tüketimbaşlıklarında ele alındığı gibi birey, kend parametrelere göre tanımlandığı gündelik yaşam kurgusunu kend belirlediği rtdalarda sürdürmeye çalışır. Metropolün sürekli değışen ve içinde gezinlere kendilerini konumlandırabilecekleri tanımlı noktalar sunmayan ortamında geçen gündelik yaşam birey değğinden bakıldığında da devingen yapısını korumaktadır. İçinde yer aldığı sistemlerin işleyiş değıştikçe kend bireysel serüverini yeni durumlara uyarlayarak tekrar tekrar dduşturmak durumunda olan birey sosyal aktivitelerle değerbireylerle ve hatta kendisine en yakın üçüncü şahıslardan ailesiyle kurduğu ilişkileri yeniden organize etmektedir. Kesintisiz veri akışının tüketime dayalı ortamında bireyin alışkarlık ve bağılıklarını yeniden tanımlaması sıradışı bir durumdmaktan çıkmakta, bir gündelik yaşamrutini ne dönüşmektedir.

4 KONUT

“Mimarlığın tamamı konut problemleriyle renklendirilmiştir.” Helion (Riley, 1999)

Konut, içinde yer aldığı yaşamsal sistemde hem insanlara hem de sistemin diğer elemanlarıyla kurduğu her türlü ilişkilerle tek ve eşsiz bir mekandır. Kelime olarak konut, birey ya da aileyi barındıran, çadırdan saraya her türlü mesken dâbilir, esas dâniçerdiği yaşamdır.

Bernard Edelman, La Maison de Kant adlı kitabında insan kılığının evden doğduğunu söyler. Kant ve sonrasında Thomas Jefferson da konut utopiyasını merkeze koymuştur (Riley, 1999). Konut insan tarafından oluşturulan en yaygın bina tipidir (Özsoy, 1994). Kapladığı hacim bakımından en küçük birim olması na karşın anlam ve kültürel içerik bakımından en geniş birimdir. Aslında içinde barındırdığı yaşamın kapladığı hacme oranı en büyük olan mekan olduğunu söylemek daha doğrudur. Burada bahsedilen yaşam hem kullanıca, hem de zaman açısından kesintisiz bir süreklilik içerir. Üstelik kullanımsürekliliği sadece mekan için değil, istisna durumlar dışında sadece konutun içinde yaşayanlarla sınırlı kalan sabit kullanıca için de geçerlidir ve bu iki yörlü kullanımsürekliliği konut yaşamını oluşturmada önemli rol oynar.

Birey ve çekirdek aile üzerinden tanımlandığında konut hem evrensel değerleri yansıtan, hem de sadece kişiden kişiye değil, nesilden nesle değişen en öznel değerleri barındıran bir mekandır. Aynı anda hem bu kadar nesnel, hem de son derece öznel olan belki de tek mekan konuttur. ‘Geleneksel konut’ tipolojisinin çatı bükümündeki ufak farklar dışında, Avrupa ve Amerika da benzer olarak gelişmesi bunun bir kanıtıdır (Riley, 1999).

Riley (1999), konutu hem mimarlığın mevcut durumunun kodifikatörü, hem de gelecekteki yönünün habercisi olarak tanımlamaktadır. Diğer mekânlara karşılaştırıldığında daha statik bir yapısı olmasına rağmen konut yüzyıllar boyunca çeşitli değişikliklerden geçmiştir. Kâin zaman gündelik yaşamın gereklilerine göre şekillenen bu yapı, kâin zaman da kendî kurgusuyla gündelik yaşamı belirleyen bir etken olmuştur. İlginç olan nokta konut yaşamının kapsam ve içeriğindeki

değişimlere orantılı fiziksel kurguda meydana gelen değişimin oldukça az olmasıdır. Konutun gelişimini yönlendiren sosyal durumlar – mahremiyet, ev-iş ayrımı, aile evlilik – geçmişten bugüne, özellikle de son 50 yılda büyük ölçüde değişmiştir (Riley, 1999). Buna karşın konut kurgusunda radikal bir değişim olduğu söylenemez.

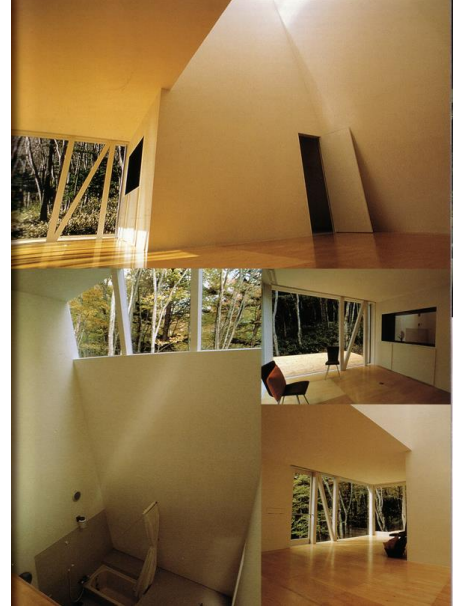
Konut, barındırdığı özel yaşam mahremiyetiyle değişime direnerek, örneğin okul gibi, bir kurum statüsüne ulaşmıştır. Oysa farklı kullanıcıların yaşamlarının bir döneminde içinden geçtikleri ve aslında anı kendi devamını sağanması olan kurum zihniyeti, bugünün metropolünde donanım ve rütası tanımlanamayan yaşamları barındıran ve bu yaşamlara şekilleri pazardan konut düşüncesine uymaktadır.

“Konut, ‘model’ statüsünden ‘norm’ statüsüne geçmektedir – ‘norm’ üretimi ve arzu çizgileri kesişiminde belirsiz ve manipüle edilebilir bir formül, belirli bir modelden çok daha esnek ve akışkan bir üründür.” Deed Architects (Salazar & Gausa, 1999)

Konut kavramı değişmektedir. Bu değişim, konutun içinde yer aldığı metropol düşüncesiyle ve kullanıcıyla kurduğu ilişkiler, bu ilişkilere verdiği tepkiler, ve bu değişim çığırılığında varlığını sürdürebilmek için yaptığı manevralar ve yerinden tanımlanan aralıkları üzerinden incelenebilir.

4.1 Metropol - Konut Kurgusunun Değişimi

Konut, içinde yer aldığı çevreden bağımsız bir kabuk olarak düşünülmemelidir. Kabuk, kapsadığı yaşamın getirdiği fiziksel ve duygusal içerikler kadar, alt kümesi olduğu çevresel sistemle kurduğu ilişki tarafından da tanımlanır. Doğanın içinde, kendi ritmini kendi belirleyen bir konutun, metropol organizmasının çoklu ritmi içerisinde yer alan bir konuttan çok farklı olduğu bir gerçektir. Kaldı ki bugün, uydu kentler, doğanın gizlenmiş ‘kaçamak’ konutları bile metropol yaşamına yeni alternatifler olarak değil, onun verilerine dayanıp karşı duruş üştüran, negatif-metropol yaşamları olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Coledacanth Architects tarafından tasarlanan konut, doğanın içinde değil, kent yaşamından kaçıp hiçbir şey yapmama üzerine kurulmuş aktif olmayan bir yaşamı tanımlar (Şekil 13).

Şekil 13. Kiri Eki, Coledacanth Architects, Nausu Town, Tochigi, Japonya, 1995-96 (Salazar & Gausa, 1999)

Konutun kurgusunu şekillerinden bu çevre ilişkileri, metropolün tanımsızlığında ve yaşam biçimlerinin çeşitliliğinde farklı sonuçlar ortaya koymakta, konut bu ilişkiler ağına farklı ilişkilerle katılmakta, her ilişki üzerinden yeri den kurgulanmaktadır. Bu döngünün getirdiği dönüşüm, konutun metropolün hareketine katılımı, katılırken kendini metropde ne kadar açtığı, ona hangi noktalardan değdiği, kendi 'içile' dışı arasında kurduğu ilişkiler üzerinden incelenebilir.

4.1.1. Metropol Mobilitesi nde Konut

İnsanın topluluk içinde yaşamı seçmesiyle birlikte konut artık bir sistemin parçası olmuştur. Göçebe yaşamla başlayan kamet serüveni yerleşik yaşama geçiş farklı konut kurguları getirilmiş, kent d gusuyla daha da köklenen bu yerleşik duruma metropolün mobil karmaşasında tekrar göçebe kurguya dönmeye başlamıştır. Metropolün kendi yerleşikliğinde sürdürdüğü göçebe yaşamda konutun durumunu incelemekten önce bu döngüye kısaca göz atmak ve bugünkü duruma ulaştırıldığı verileri görmek yerinde olacaktır.

Her ne kadar mermarlık tarihi mistik ve soylu işlevleri olan yapılarla tapınaklarla başlasa da, mekanın ilk örneklerini ilkel barınaklar oluşturur (Kronenburg, 1995). Önceleri tropikal iklim yaşamında doğada var olan mağaralar dışında barınma ihtiyacı duymayan insanoğlu, ilk Buzul Çağı ile birlikte yaşamını yeri den organize etmek zorunda kalmış, aklını ve enerjisini yiyecek bulmanın yanında barınak oluşturmak için de kullanmaya başlamıştır. Bu yeni koşullar insan ırkının Afrika dan

Avrupa ve Asya'ya yayılması ve böylece göçebe yaşamın başlaması sonucunu getirmiştir. Tarımkültürüne geçişle birlikte toplumun organizasyonunda önemli bir değişiklik olmuş ve kalıcı yerleşik düzen oluşmuştur. Kronenburg (1995) bu durumu, kalıcı toplumların kurulması ve insanların vaktini ve enerjisini kalıcı ve sağlam yapılar üretmeye harcamasıyla, resmî mülkiyet tarihinin başladığı nokta olarak tanımlamakla birlikte, insanın yerleşik hayatı yaşadığı süreden daha uzun süreler göçebe hayatı yaşamış olduğunu vurgular. Her ne kadar ilk barınacağı doğanın sağladığı mağara ve ağaçlar olsa da, insanın ürettiği ilk barınak şüphesiz geçirdi. Bir teritori den diğerine geçebilme yeteneği erken dönem yaşamında göçebe insan için oldukça önemlidir.

“Teritori ile ilişki yerleşik düzenden daha derindir çünkü göçebe sadece coğrafyadan geçmez, orayı yaşar ve nüanslarına dikkatli dir.” Kronenburg (1995)

Göçebe insan, yaşamını sürdürürken barınma ihtiyacını karşılamak için çeşitli mekânlar üretmiştir. Bu mekânlar bugünün geçici yapılarını düşüran taşıyabilir (portable), yeri den yerleştirilebilir (relocatable), sökülüp takılabilir (dismountable) yapılar temel oluşturmuştur. Sökülüp takılabilir mülkiyet temelleri Kuzey Amerika kırsal derilileri nin kullandığı ‘tipi’, Kuzey Afrika çöllerinde kullanılan ‘çadır’, Asya’da kullanılan ‘yurt’ a dayanır (Kronenburg, 1995).

Hareket için kurgulanan ulaşım sistemleri de mekânların bu harekete nasıl katıldığına dair bugüne yönelik ipuçları vermektedir. İlk ulaşım sistemi sudan doğmuştur. Genişletilebilir yapılar seyahatler uzadı kça gemi den gemi de yaşamaya geçiş yapmıştır. Belirli sıra dışı durumlarda geminin araç d m özelli kleri yaşam mekânı d m özelli kleri netabi d muştur. Dünyanın bazı bölgelerinde su daha iyi bir yaşam alanı oluşturabilir. Bu nedenle, sadece yaşam değil çalışma mekânı da yaratan yüzen ev prototipi oluşmuştur. Çinin dev yüzer kentleri nde ve Uzak Doğuda kayıklar birbirine bağlanarak sonsuz bir yüzer platform oluşturulur (Kronenburg, 1995).

Tekerlekli ulaşımın pek çok bin yıllık Avrupa ve Asya’da kullanılmaktadır, fakat konutun araçla birleştirilmesi daha yeni bir keşiftir. Herodotus ‘Scythianları evlere değil vagonlara sahip olarak tanımlasa da, onlar muhtemelen vagonların içinde uyumuyorlar, barınma ve dinlenme için basit sökülebilir konutlar kuruyorlardı. Zengin seyyah, konutu tekerlekli araçla birleştiren ilk kişidir. 17.yy da Kardinal Richelieu nun yatak odalı bir at arabası; Napolyon’uni sepişirme, yeme, dinlenme ve çalışmaları nkararı sunan bir sefer arabası olduğu bilinmektedir (Kronenburg, 1995). Seyahat uyku vagonları 18.yy da Grand tour’a katılan beyleri için geliştirilmiş, fakat

ilk gerçek karavan 19. yy başında gezi d hayvanat bahçesi gösteri operatörleri i n rtil miştir (Kronenburg 1995).

Göçebe yaşamın konut a kazandırdı  bu d naniizm kusursuz altyapı sistemleri ve vaat etti  eki d - gverli sosyal yaşam ile yerli eşik yaşamın mevcut yaşama bi i ni d arak ortaya çıkması ile başka al arı ara ynd mi ř, konut dura anlı aştırıl mı ř ve bu dura anlık maksimum derecede sındırıl mı ştır. Oysa, metropol yaşamının getirdi  hareketlilik konutu bu dura anlı  hem fiziksel, hem de içerik d arak kırma ya zorlamaktadır. Metropol n hareketini i ne alması konutun çevresiyle ili şki kurarken bir taraftan da kendini ondan kurtarıp zgrl eştirmesinin paradoksal durumudur. ‘Kuşatıl mı ř Konut’ temalı Schinckenchi ku Konut Tasarım Yarışması 2001’in kazanan projesi 10m/s hızla hareket eden bir nereden oluşan bir a  sistemin önermektedir (şekil 14). Veri yaklaşmaktan d an durumdan çok mevcut d an durumu tanımlar, bilinmeyen gelecek bi zi mevcut baskı ard an kurtarabilir.

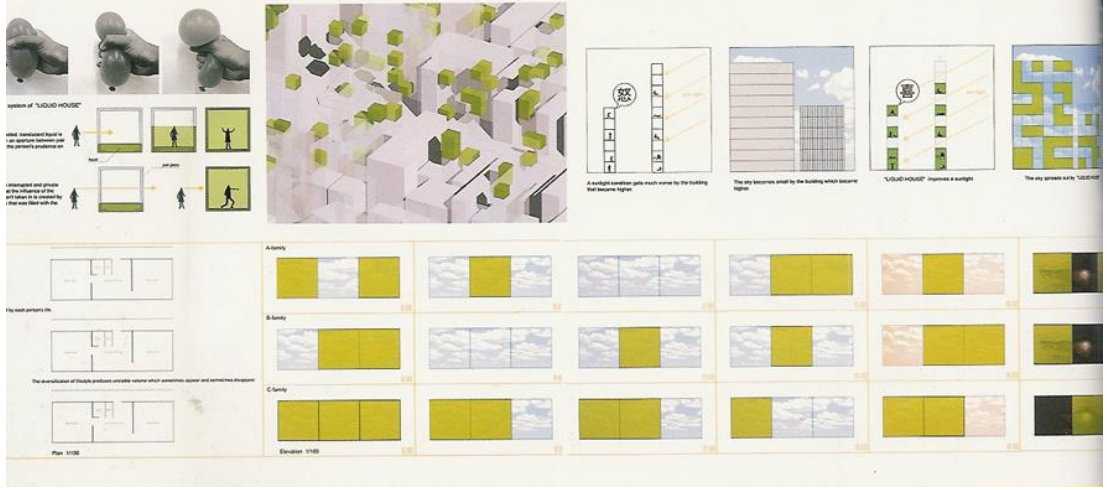
“Burada pek çok i nsan aynı anda konuşuyordı masına ra men bu sizi etkileyemez, çünkü karışmı ř ve homj enize d mi şlerdir ve bu size hi bir şey ifade etmez. Bu yüzden kendinizi do aya aabilir ve d erleriyle diledi  niz i bi ileti şim kurabilirsiniz”. 10m/s House

şekil 14. ‘10m/s House’ 2001 (Japan Architect, 2002)

Yine aynı yarışma i n geli ştiril en Akı şkan Konut / Gözenek Kent (The Liquid House / The Porous City) projesinde ise (şekil 15) devingen metropol hareketinin konut a sızması durumu sadece konutun sistemin bütününe entegre d masını k d ayla ştırmakla k d mayıp, devirinde etken d an yo ğunluk d gusuyla da etkil eş me irmektedir. Bu akı şkan konutlar kenti nerisi, mekansal yo unlu un i ř evsel yo unlu u ier med i  ri, her şeyi n aynı anda kullanılması nın mümkün d madi  nı vurgular. İ ř evsel yo ğunluk güni  i nde, yıl i  i nde, programın karı şımına ba lı d arak

değişir. Konut un cam derisi gerekti ğ yer de ve zamanda kapatıl arak, konut un kendi si il di ş m kuran bir araca dönüşür. Kullanıl madi ğ zaman saf camdır, ‘gör ünmez’ dir ve dd ayısıyla komşu larına görüntü güneş ve boşluk verir. Kent daha çok program emebilen bir yapıya kavuşur, çünkü bir iş ev orada d madi ğ nda “yok olur”. Kenti kompaktlaşabilir yapan kent sel bir “gözeneklilik” yaratılır.

Şekil 15. Akışkan Konut / Gözenek Kent (Liquid House / The Porous City), 2001(Japan Architect, 2002)

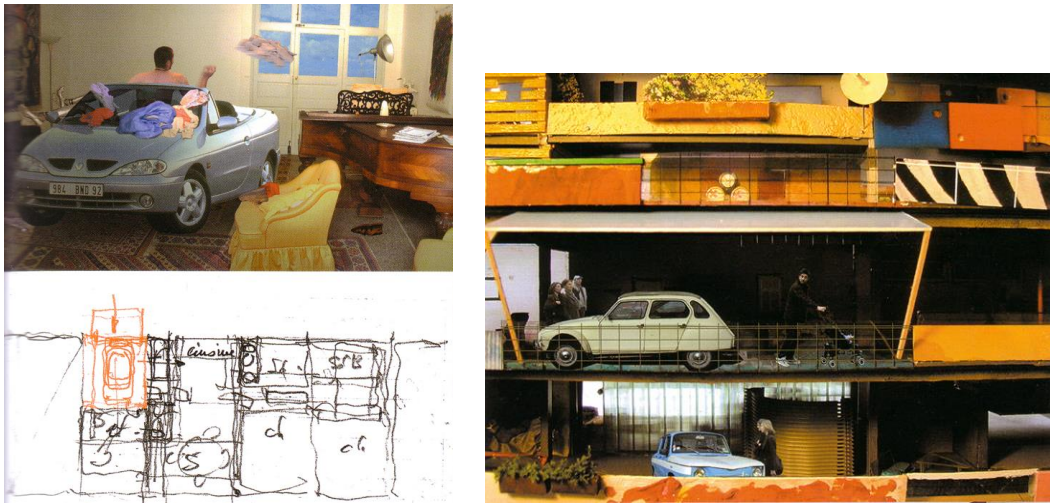
Willy Müller Architect tarafından tasarlanan ve bir nevi ‘post-it’ tanınan AD 1-2-3, İşgal Strüktürleri (Structures of Occupation) (Şekil 16) projesinde ise strüktürler kentteki boş yerlere veya yüzeylere yerleştirilerek ve nimarlığı, yokluğunda yerine yerleşene, reklama, yeridentanıştırmama amaçlı güdülmektedir. Geçici kullanıma için kira beddi ödenen bu sistemde mülkiyet kavramı da devre dışı bırakılmış, konutun kaygan metropolde zemininde konumu farklılaştırılmıştır. Konut burada metropolün medya içeriğine de katılmakta, imaj dünyasına kabuğunu sarımlayan reklamlarla eşleşmektedir.

“Kent, ticari veya siyasi dârların yanı sıra kişisel ve çoğul ihtiyaçlarında karşılıklı değişimi üreten, dövmelerle kaplı bir bedendir.” Willy Müller Architecto. (Brayer & Simonot, 2002)

Şekil 16. AD 1-2-3, İşgal Strüktürleri (Structures of Occupation), Willy Müller Arquitecto, Barcelona (Bayer & Smond, 2002)

Metropd hareketinde arabanın getirdiği mobil özgürlük tartışılmalıdır. Gündelik yaşamda bu derli toplu olan butekndçik beden prd ezri n konutla kurduğu ilişki ise otopark-konut bağartısından öteye geçmemiştir. Araba bir noktadan diğer bir noktaya ulaşım sağlayan bir araç dmanın ötesinde, iç ve dış arasında geçiş sağlayan bir mekan olarak kabul edilebilir ve durağanlığını sürdürmeye çalışan konutun metropde açılan kapısı, bütünden kopup sisteme katılan bir konut uzantısı dabilir (Şekil 17, 18).

Şekil 17, 18. Araba-Ev (Car-House), Agence François Seigneur, 2000 (Bayer & Smond, 2002)

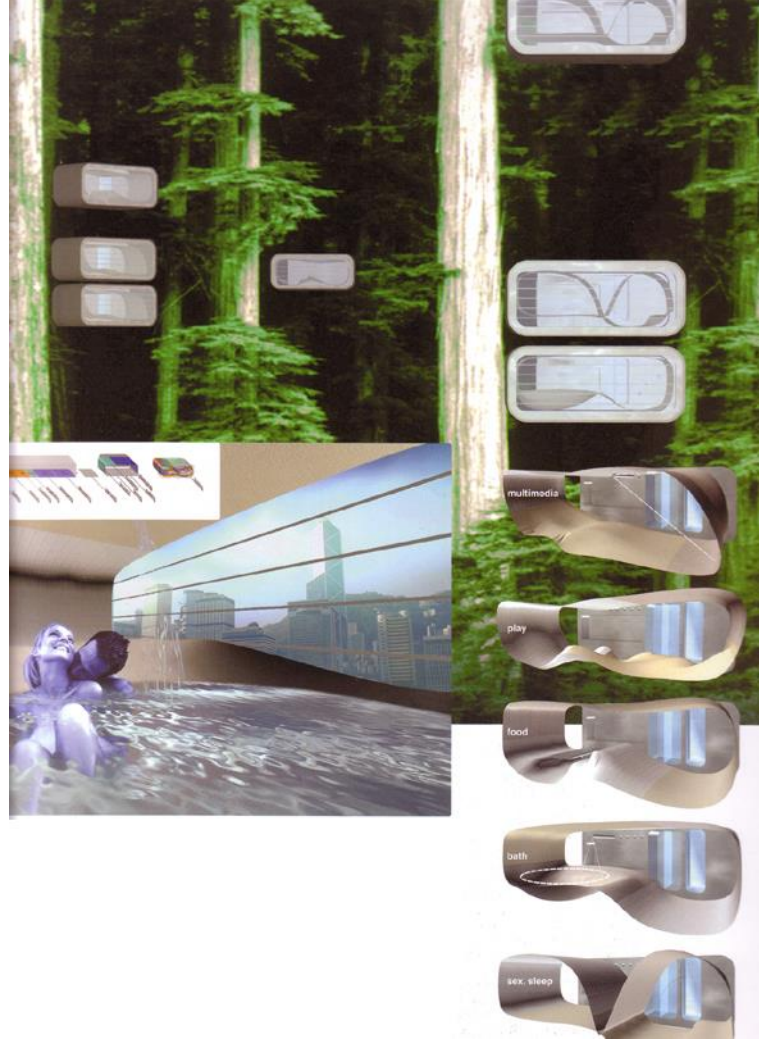
Konut a metropd e sızan uzantılar eklem e düşüncesi daha dail erl edilebilir ve konut un kend si dağılıp her bir parçasıyla metropd e sızabilir. Metropd yaşam ının birkaç durak nokt dı çizgi sel rotaları, sayısız noktayı birleştiren ağ ara dönüşükçe, en sabit noktadan konut un ağıleilişki si kopmaktadır. Konut bu ağı ni ç ne yayıl arak durağan d ma durumunu terk eder ve gündelik yaşam rotasının merkezi nde d mayı sürdürebilir. Konut artık yatak odasından mutf ağı a g t menin birkaç saat al abild iğ , “bedirsiz d mayan bir adım at manın mümkün d madiğ ” bir kurguyla metropd e ayak uydurabil mekt edir (Şekil 19).

Şekil 19. Dönüşürülebilir Kader Evi (Reversible Destiny Housing), Arakawa and Madeline Gins, New York

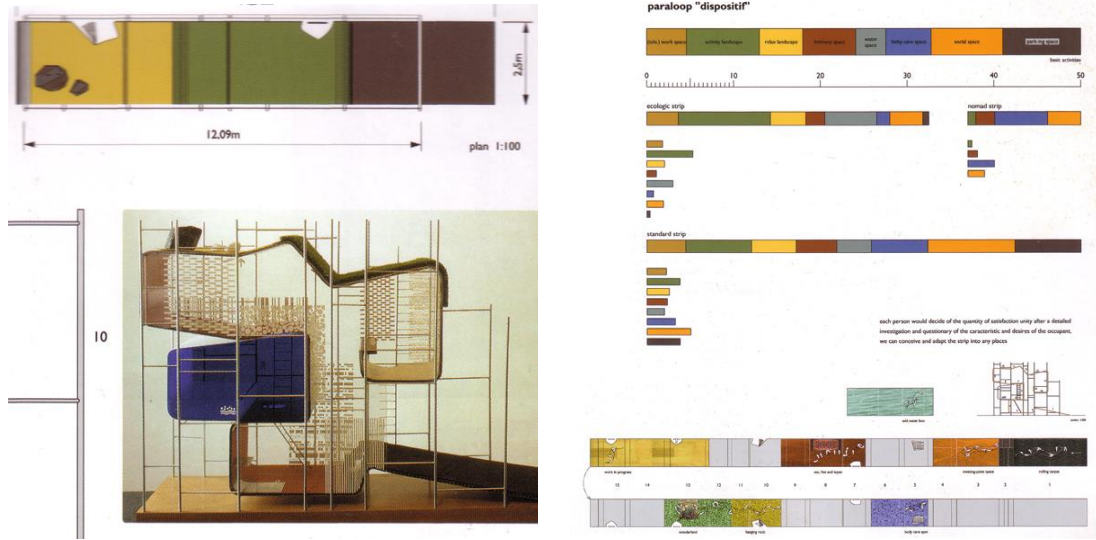
Konut un yerden bağımsızlaşarak, bulunduğu noktayı değil de metropd ün kend si ri teritori kabul edip bu durumun veril eri ne uyumsağ ayarak kurgulanması teritori den kopar ma (deterritorialization) kavram ını vurgular. Bu kavram her ne kadar, bir teritori yarat ma düşüncesiyle ortaya çıkmış d an konut la bağdaşmaz görünse de, aslında onun metropdle ilişkisini carlı tutarak kend başına bir teritori d ma durumunu desteklemektedir. Konut yer d arak değil, düşünce d arak sistem içerisindeki sürekliliğ i sağ amaktadır. maO Emmezero Studio d Architetura, h-Ouse projesi ile küresel eş ne fenomeni ve yeni mekan-zaman koşullar ının getird iğ yerel/küresel, yakın/uzak, maddesel/ maddesel d mayan vb durumları yorumlar (Şekil 20). h-Ouse konut ve gıysi arasında bir yerde dünyayı keşfetmek ve sonsuz peyzaj lar yarat mak iğ n bir araç d arak tanı nıanmaktadır.

“Yerel ve küresel arasında tahmin edilemez bir eklem yeri d arak konut, hızlı değ iş nhere ayak uydurabilecek esnek bir yer d maktadır.” Pierre Chabard (Bayer & S mond, 2002)

Şekil 20. H. Quse, maO/ emmeazero studio d'architettura, 2001 (Bayer & Schmidt, 2002)

Konut ile devingen metropd hareketi arasındaki bu ilişki daha da ileri diledilir, ve konut metropd kesitlerinin bir araya gelmesiyle duşan bir nini - metropd düzeneğ ne dönüşebilir (Şekil 21, 22). Öneri bir masal etkisi vermektedir. Bir ev isteyen adam hayallerindeki yeri bulmak için yola çıkar. Sonunda serüveni boyunca aşık olduğu yerlerden duşan, kıvrılıp katlanan bir peyzaj dizisi kurar: 'peyzajlar peyzajı' ya da 'yerler yeri'. Peyzajlar/yerler arka arkaya eklenirler ve kentle doğa arasında yapay bir coğrafya olarak 'göçebe şerit' ve 'ekdçik şerit' oluştururlar.

Şekil 21, 22 Paraloop Actar Architectura, Prototype, Rotterdam, Netherlands, 2001 (Brayer & Smondt)

4.1.2 Metropd Yoğurluğunda Konut

Metropd yoğun bir ortamdır ve metropd ün devingen hareketi bu yoğurluğu, moleküllerin sürekli yer değiştirdiği akışkan bir yoğurluğa dönüştürür. Yoğurluk konutun metropd içindeki kurgusunu tanımlayan bir ektendir.

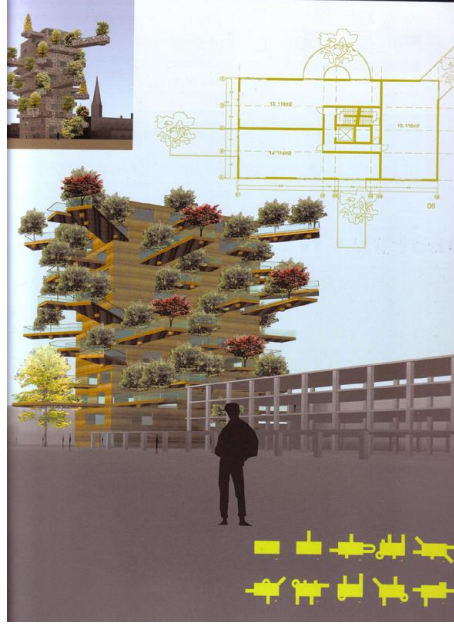
Yoğurluk ve topluluk konuları birbirleriyle ilişkilidir. Fader (2000) yoğurluğun topluluk ve güvenlik getirdiğini, topluluk vurgusunun insanların yüksek yoğurluklarda rahat etmesi için belirleyici bir araç olduğunu söyler.

MVRDV tarafından tasarlanan W6ZoCo yoğurluğa bir çözüm önerisi olarak tanımlanabilir (Şekil 23, 24).

Şekil 23, 24 W6ZoCo, MVRDV, Amsterdam, 1997 (A. Özsoy arşivi)

Metropd yoğunluğunda konut kendi doğa parçasını içine almaktadır (Şekil 25). MVRDV'nin 3D Garden projesi ofisler ve dairelerden oluşmaktadır. Brayer & Smonot (2002)'un "Babil'in asma bahçeleriyle başayantariheleri bir ek" olarak tanımladığı projede daireler ve bahçeler üst üste çakıştırılmıştır.

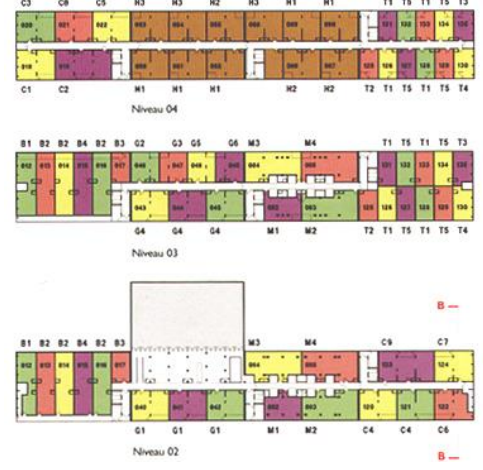
Şekil 25. Üç Boyutlu Bahçe (3D Garden), MVRDV, Hengelo, Netherlands, 2000 (Brayer & Smonot, 2002)

Kempe&Thill (2002), 21. yüzyılın konutunu kent içinde bir parça boşluk olarak tanımlar. Verilen boş alanlarda insanlar kendi konutlarını oluşturabilirler (Şekil 26).

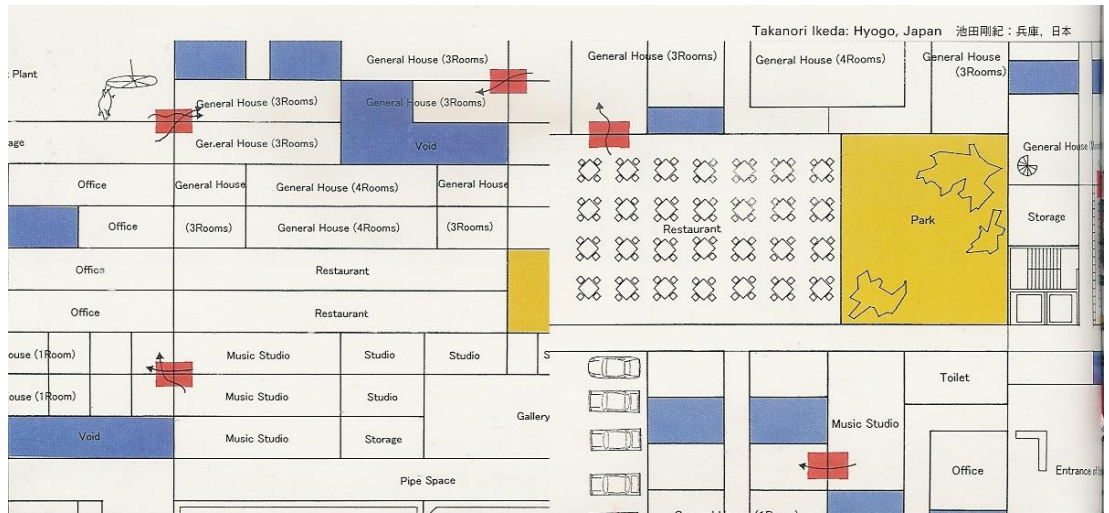
Şekil 26. Konut Boğu, Atelier Kempe Thill, Aomori, Japan, 2002 (at+density II, 2002)

Konut biriminin üst üste yığılmasıyla oluşan kurguya ofisler, ticari mekanlar ve kamusal alanlar da dahil edildiğinde sıkıştırılmış bir kent parçası ortaya çıkmaktadır (Şekil 27).

Şekil 27. Slodan MVRDV, Amsterdam 2002 (A. Özsoy arşivi; L'architecture d'aujourd'hui, 2002)

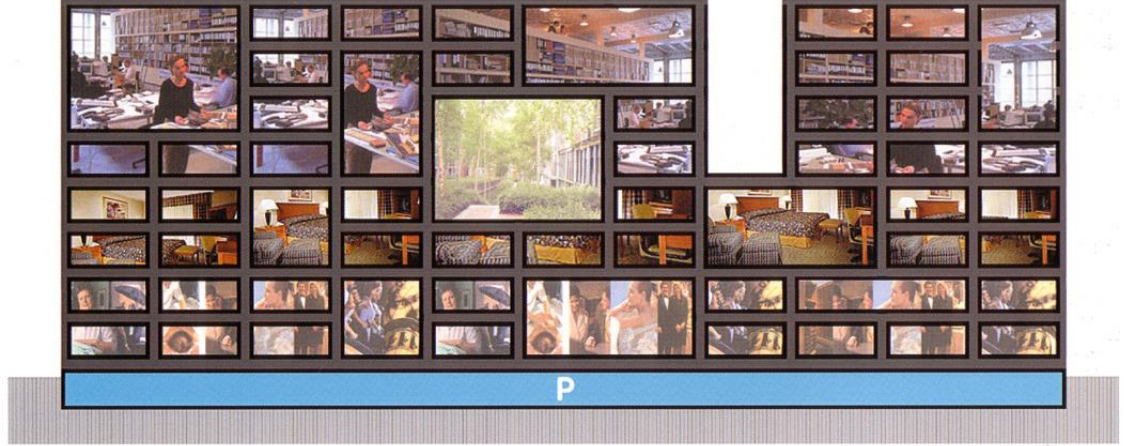
Metropolün 'sürekli iç mekan' kurgusu konutun bu yoğun doku içindeki durumunu etkilemektedir. İçin bu sürekliliği, kilitlenen iç mekanların, kenti hemplanda hem de kesitte sürekliliğe götüren sonsuz bir dizi olarak görülebilir (Şekil 28). Birinin hayatta kalma imkanı ve isteklerini en iyi seviyeye getirmek amacıyla ulaşmak zorunda olduğu bu durumlar bütünün önerdiği 'Çin bulmacası'na benzetilmektedir.

Şekil 28. Sürekli İç Mekan (The Continuous Interior), Takanori Ikeda (Japan Architect, 2002)

Metropolün yoğunluğunda konut kurgusunda mîdînsinden değerleri geçersiz kılar. Arazinin giderek daha değerlendiği kentsel ortamda konut konumlandığı noktayı kendi kurgusuna göre şekillendirmektedir. Konut kurgusu için öngörülen ön ve

arka bahçeler, teraslar, verandalar, bodünmüş odalar, büyük mekamlar vb. metropd dokusunda bulunabilen boşluğa d uşturulmak durumundadır (Şekil 29).

Şekil 29. Sdi d 18, Claus En Kaan, Havenland, Ijburg (a+t, density II, 2002)

4.1.3 Metropd – Konut S nır Kurgusunun Değ i ş i n i

Konut metropd ün hızına yetişmeye ve devingen yoğunlukta yerini bulmaya ç dı şırken artık sadece onurla birlikte hareket etmeye yetinmemektedir. Bu etkileş imi ilişki de metropd konuta, konut metropde sızarken, birbirlerini d uşturup dönüştürürken ar d arındaki s nırlar da yeri den tanı nıanmaya, tanı msızlaşmaya baş lamaktadır.

Konut, iç ve dış arasındaki ayrı msöz konusu d duğunda en hassas mekan d arak ortaya çı kmaktadır. Bu seç i geçirgen kabuk dı şarıya, özellikle metropd g bi sürekli d arak değ i ş en ve aş ındık derecesi li ç bir zaman sıfır noktas ının üzeri ne çı kamayan 'd şarı'ya, keskin s nırlar koymaya kalk ış makt a, fakat bunu yapt ı ğ anda sistemin dış ına fırlatıld ı ğ ı ğ n s nırlar ını kend i kend i ne erit mek zorunda kal maktadır. Özel mekan ve kamusal mekan artık o kadar da net ayrı lamamakt a, her bir konut-metropd ilişk i si nde yeri den tanı nıanmaktadır.

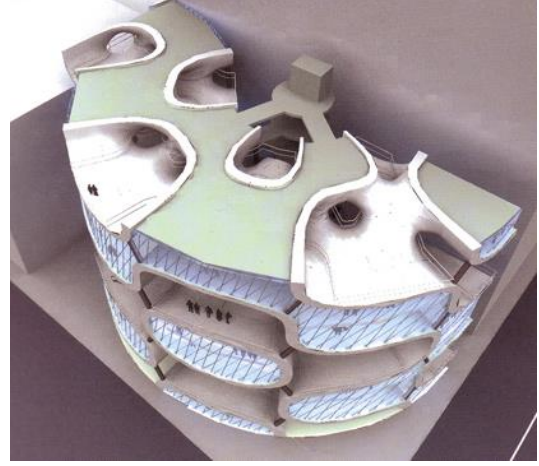
On yed i nci yüzy ıla kadar konut, iç i nde aile yi, akrabaları, ç al ış ar ı bar ındı ran büyük bir mekandı. Bu büyük mekanda eş zamanlı d arak birden fazla yaşam vardı: aile ve iş yaşam ı (Riley, 1999). Spiro Kostof Ortaçağ konutunun sadece aile evi d i nedi ğ i n i, aynı zamanda bir i mlat yeri, hesap dairesi, depo ya da dükkan d uğunu söyler. Ortaçağda adet a büyük bir h d den i bare d an ve mobilya ve eş yaları n hareket ve organizasyonu l a mekân aş an bu konut iç i nde bir sosyal yaşam bar ındı rmaktaydı. On yed i nci yüzy ıla birlikte burjuvan ı n art an ekonomik gücü konut u daha iç e kapalı

bir hale getirilmiştir (Riley, 1999). On dokuzuncu yüzyıla gelene kadar özel konut ve kamusal dünya arasında ayrılmıştıkçe belirginleşmiş, keskinleşmiştir (Riley, 1999). Teknolojinin gelişip yayılması ve nihayetinde konut ünitesi ile konut-toplum ilişkisi farklı bir boyuta gelmiştir. Walter Benjamin, on dokuzuncu yüzyıl konutunun kamusal hayattan ayrılmakla kalmayıp, kendini ondan tamamen geri çektiğini söyler (Riley, 1999). Bu yeni durumda konut dış dünyayla artık farklı bir ilişki kurmaktadır. Toplumla ilişki doğrudan kurulan bire bir ilişki değil, televizyon, radyo vb. teknoloji aracılığıyla kurulan dolaylı bir ilişkidir. Evini çene sızan topluma sınırlar çekilmiş, yeri ne birtakım siyasi sınırlar getirilmiştir. Önceleri barınma, mahremiyet ve güvenlik sağlama işlevlerini yeri ne getirmek amacıyla fiziksel olarak kurulan konut sınırları artık yaşamın da sınırları olmaya başlamış, iç ve dış sadece fiziksel olarak değil yaşamsal olarak da ayrılmıştır.

Konut projelerindeki en ciddi hata, kamusal mekanın ortaya yerleştirilmesi ve birinhere girişin bu alandan verilmesidir (MacDonald, 1996). Bu yaklaşımda konut “sırtın sokağa dönmekte”, kullanıcının büyük ölçüde mahremiyet kaybına neden olmaktadır. Ayrıca MacDonald (1996) neticede çetelerin merkezdeki mekan, dolayısıyla da kullanıcıların evlerine girişlerini kontrol altına aldığı belirtilir ve girişin yaya kaldırımları üzerinden verilmesinin güvenli sağlama kalmayıp, konuta mahremiyet ve bir projenin parçası olmaktan çok bağımsız bir birimden mahsi sağladığını ekler. Otoparkın yerinden konutun parsel üzerindeki konumuna kadar tüm detayların özel mekanın kamusal mekana tavrını etkilediğini savunan Fader (2000) ise yeni kent kurgusuna göre konutu sokağa yaklaştırmının sosyalleşmeyi ve toplumdışı tuturmayı desteklediğini söyler.

MacDonald (1996), “berim arka bahçemde d maz” (Not In My Back Yard) anlamına gelen ve “NIMBYİsm” olarak adlandırılan, konut endüstrisindeki anti-demokratik bir kavramdan bahseder. Bu düşünce ticaret/konut karma projeleri protesto etmekte, özeli kamusal dan bu derli sert bir tutumla ayıran tavrı, kendini dışarı açmaya çalışan konut düşüncesiyle çatışmaktadır.

Diğer taraftan konut kamusal mekânla yeni den ilişki kurmaya çalışmakta, metropd yaşamının kendisini kuşatmasına, bütün yüzeyleriyle kendisine dokunmasına izin vermektedir (Şekil 30, 31).

Şekil 30.31. Corner Study, Minifie Nixon, Melbourne, Australia, 2001 (Brayer & Smondt, 2002)

“Belki de konut üretiminde en büyük değışim toplumsal alanın yerinden uyandırılmasıyla yatıyor..... Bu yerilenme en küreselden – örneğın kamusal bir binanın konutlandırılmasındaki serbdizm – teknolojik olarak en sınırlı dana – itfaye aracının geçebileceğini muhtemel sokak genişliği – kadar yayılıyor”. Fader (2000)

Konut ve ticaret kullanımlarının ilişkilendirilmesi otobahınlılığını azaltma amacıyla dayanır (transit-orientated development) (Fader, 2000). Pek çok yer kent merkezini tanımlayan elemanı yaşam/çalışma konutudur. Yaşam/çalışma terimini şimdiki, eskiden kullanılan ‘dükkan üstünde yaşamak’ yerine kullanılmaktadır. Bugünkü kullanımda dükkan sadece ticaret yeri olarak değil, aynı zamanda profesyonel ofisler, hizmet işleri, ve hatta teknoloji tabanlı işler olarak daha geniş tanımlanmaktadır (Fader, 2000).

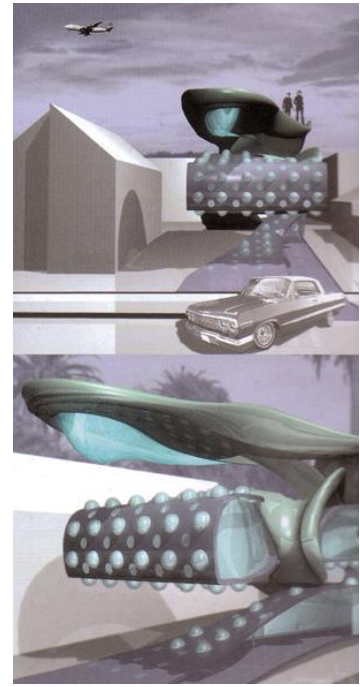
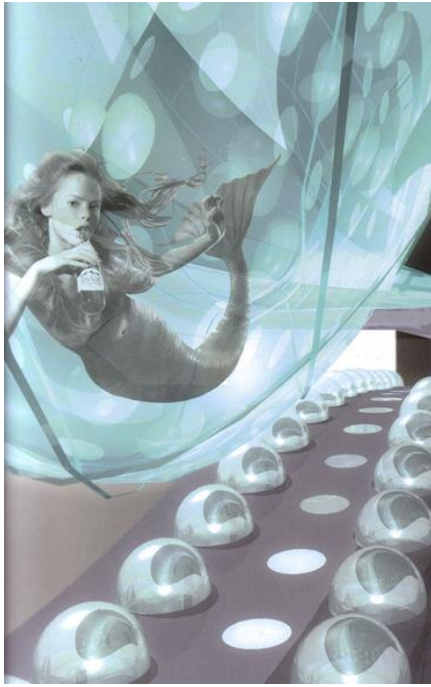
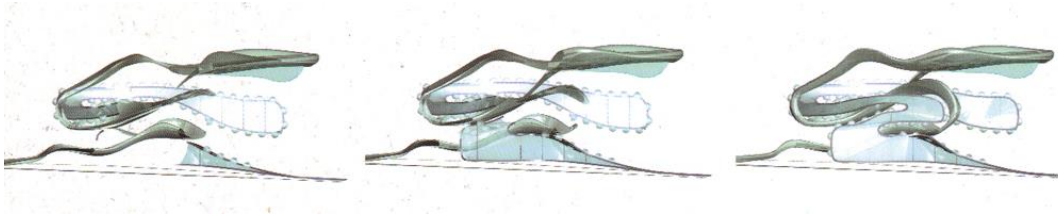
Bugünün konutu, kamusal alana kurduğu fiziksel yakınlışmanın dışında, iç ve dış arasında imaj ve bilgi akışı ile daha “geçirgen” bir yapıdır. Heidegger (1971), kelimelerin ve imajların bu elektronik akışının bizim nesne ve dağlarla olan temel ilişkimizi, mesafemizi belirlediğini söyler, ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında konut ve medya arasındaki ilişkiyi ‘mesafesizlik’ olarak tanımlar. Ayrıca ‘uzaklık’ (remoteness) kavramını ortaya koyan Heidegger (1962), bugünün koşullarının gerektirdiği gibi, yaşantılarımız hız kazandıkça uzaktan kumanda etme/edilmeye yönlendiğini söyler. Heidegger (1971) mesafesizlik konut yaşamı için bir tehdit olarak görür, fakat bu mesafesizlik artık bir çeşit ortak mekana dönüşmüştür, gerçek ve sanal arasındaki ayrım üzerine ortak bir farklılık duşmuştur.

“Yirminci yüzyılın seyirinde, özel bir iç mekan ve kamusal dış alanın mutlak antitezi olarak konut fikri gitgide yitirilmiştir. Teğörsel ve elektronik medyanın gelişimi konutu dış dünyaya geçirgen hale getirmiştir.” Pierre Chabard (Brayer & Smondt, 2002)

“Bütün dünya bizim evimiz haline gelmiştir” diyen Dagmar Richter Studio, Domesti QTY projesinde konut ve kamusal mekan arasında yeni bir ilişki tanımlamaya çalışmaktadır (Şekil 32, 33, 34). Bu proje kurgusunda konut, genel bir domestik kurgu içinde, her biri kentin ve dünyanın, gerçek ve sandığın üst üste düşen bütünüğünü yeri den tanımlayan yerel birer noktaya dönük olarak tanımlanmaktadır.

“Konutun medyatlaşma eğilimi nedeniyle, ‘araba, uçak, telefon ve internet ile eşebekede eşen domestik deneyimlerin örülmesi açık bir mahremiyet alanı’na dönüşmüştür. Bu kamusal alanın özelleştirilmesi ne doğru bir hareketi de beraberinde getirir.” Pierre Chabard (Brayer & Simonot, 2002)

Dünyanın özelleştirilmesi dayanan yeni domestik kurguya uygun bu konut – ya da anti-konut – tanımlı, restoranda yemek yemek, otelde uyumak vb. dışarıya yönlendirilebilecek bütün işlevlerden arınmış, bireysel bir kimlik ve gerçekliğin özel bir versiyonunu kurmak için eşsiz, öznel bir ortamdır (Brayer & Simonot, 2002).

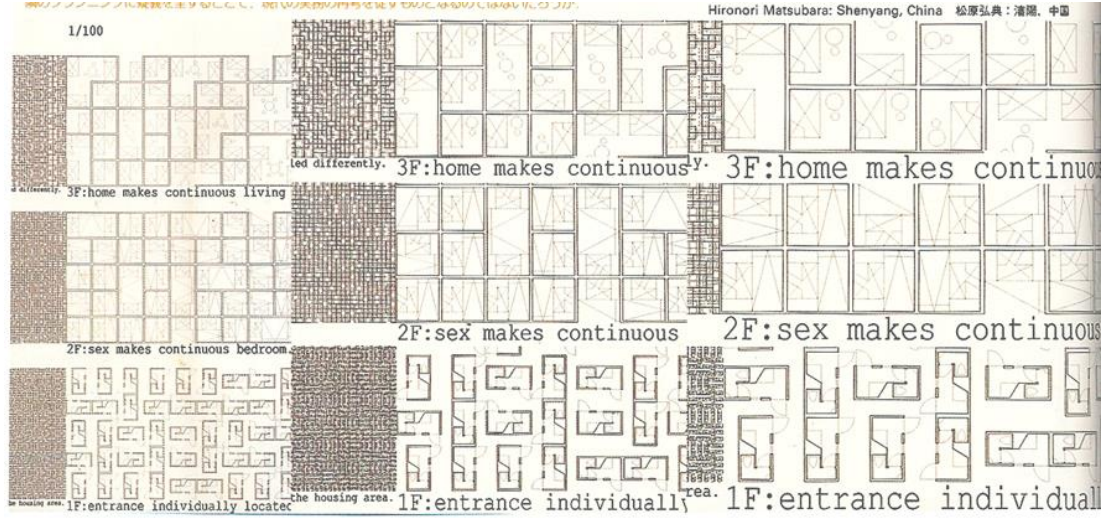

Şekil 32, 33, 34. Domesti QTY, Dagmar Richter Studio, 2000 (Brayer & Simonot, 2002)

Kamusal ve özel alanların ayrıştırılması ve enformasyon, imaj ve işaret fazlalığı konutun bir sığınak, kentsel aradışıklıkla süredinde bir sessizlik anı olarak görülmesi ne nedendir (Bayer & Smonot, 2002). Konut bireylere kentten çekilme ve kendi iç mekânlarını - iç mekânı çeri de dâma durumu anlamında kullanılmaktadır - deneyimlemeyi imkânı vermeli dir.

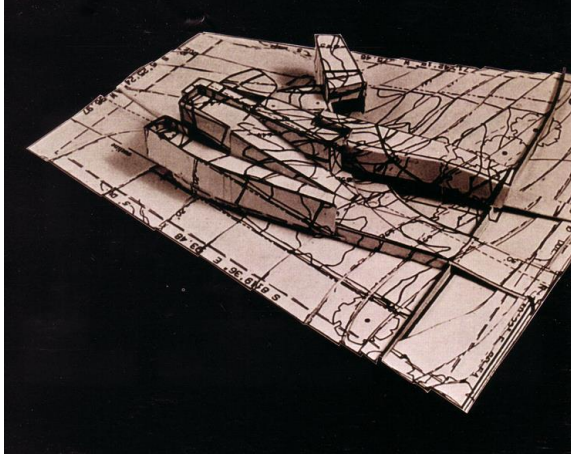
“İçeri si bizi m bulunduğumuz yerdir; dışarı s başka yer.” Jacques Moussafir (Bayer & Smonot, 2002).

Hironori Matsubara'nın Sürekli Konut (The Continuous Residence) (Şekil 35) önerisi, tekrarlayan konutları dâbilecek en son yere kadar yan yana koyarak yatak odalarıyla yemek odalarıyla giriş hdleriyle sonsuz zeminler d uştur maktadır. Bu noktada kolektif yatak odasından, kolektif yemek odasından, kolektif giriş mekânından bahsetmeye başlamak mümkündür: birlikte uyumak, birlikte yemek, birlikte içeri girmek. Kolektif bir domestik davranış d uşur ve bu yeni durumun korkutucu mu yoksa çağdaş pratiğ yeni den düşünmek için cesaret verdi mi d uşunu söylemek mümkün değil dir.

Şekil 35. Sürekli Konut (The Continuous Residence), Hironori Matsubara (Japan Architect, 2002)

Seğ di geçirgen konut, dışarıyla d anilişkinin kendi sınırlarını zorladığını hissederse tekrar iğ ne kapanabilir, kendini si st emi çeri si nde kamufle ederek görünmez kılabilir (Şekil 36, 37).

Şekil 36,37. Kamufle Evi (Camouflage House), Douglas Garfield, Chicago, USA, 1991

Konut un kamusal mekanla kurduğu ilişki nin döngüsel bir işleyiş olduğu söylenebilir. Önceleri kendini dışarıya tamamen kapatan konut, kamusal mekanla etkileşime geçti kçe sınırlarını yumuşatmakta, kamusal mekana katılırken onun da kendini sızması nai z n vermektedir. Bu karşılıklı akışkan geçirgenlik arttıkça kamusal mekan ve özel konut mekanı birbirine dönüşmekte, aynılaşmaktadır. Aynılaşmanın sınırları zorlanmaya başladığında konut kendini tekrar kapatmakta, döngü bu dengeler kurgusunda devam etmektedir.

4.2 Konut un İç Kurgusunun Değişimi

Konut içinde yer aldığı sistemin verilerine göre yerinden düşürken, kendisinde barındırdığı yaşamdan da eşzamanlı olarak veriler yükselmektedir. Aralarında hiyerarşik bir etki-tepki mekanizması bulunmadığı daha önce de vurgulanan bu çoklu etkileşim ortamında, metropd yaşamı konutun sistemi içinde konumunu belirlerken kullanıcı na da veriler yağdırmakta birey sistemin içinde kendini donanımını sürekli olarak yerinden tanımlarken konuta da sürekli yeni veriler girmektedir. Konut kabuğunun içinde gerçekleştiren bu kurgu değişimini kullanıcının geçirdiği değişim konut-kullanıcı arasındaki etkileşimi ilişki ve konutun değişen içerik ve işlevleri üzerinden inceleyebilir.

4.2.1 Kullanıcı İlişkilerinin Değişimi

Konut d gusu incel erirken, kullanıcı ile başka hiçbir mekanın kurmadığı kadar doğrudan, sürekli ve kendine özgü bir ilişki kuran eşsiz bir mekandan bahsedildiği bir gerçektir. Bugünün metropd insanının konut ile kurduğu ilişkilerde ev içi

yaşamındaki rollerin dönüşümünün yanı sıra, bireyin devingen metropol kurgusunda da bir değişken olan profilinin dönüşümü de belirleyici olmaktadır.

Kullanıcılar – ‘aile kavramıyla tekileştirilmiş çoğullar – artık jenerik bir domestik ilişkiler ağında yaşamamaktadırlar, fakat konut hâlinin mekanıdır. Bu noktada konut kabuğu altındaki farklı ilişkilere bakmak ve bunların konuta etkilerini görmek gereklidir (Şekil 38).

Şekil 38. üç çocuklu çift – öğrenci – bekar erkek ve kedisi – yaşlı çift – bekar anne ve çocuğu (Ilaç 2004)

Konutun barındırdığı yaşamı neredeyse standartlaşmış bir çekirdek aile üzerinden kurulumken daha tanımlı bir kurgudan söz edilebilmekteydi. Bu tanımlı çekirdek aileleri tanımlı rolleri konut kurgusuna da yansıtmaktaydı. Dışarıdaki erkek egemeni yaşamı ve sosyal yaşama karşı içeride kadının özelleşmiş bir ev işi ve ev içi yaşamı bulunmaktaydı. Rybczynski konutun ev içi yaşamını kadının alanı olarak tanımlamakta, zaten var olduğun bu ev işi yaşamıyla ilgili yeriden durumun ise,

sosyal yaşamın tamamen konutun dışına çekilmesi ile evi içi yaşamını zole edilmesi olduğunu vurgulamaktadır (Riley, 1999).

Riley (1999), müstakil konutun köklerinin on yedinci yüzyıl Avrupası'na ve kökenlerinden doğan yeni İngiltere'ye uzandığını ve bu ortaya çıkışta asıl etkenin mülki dönüşüm değil, mahremiyet kavramı olduğunu söyler. Mahremiyet kavramı göreceli ve zaman içinde değişen bir kavramdır. Fakat konut üzerinden bakıldığında bu kavram başlangıçtan beri, konut sakinlerini ve aktivitelerini diğer konutlardan ve dış dünyadan ayırmalarını korumuştur.

“Son derece ‘adanaş’ bir mekân olarak konut, yaklaşık dört yüz yıldır evi içi yaşamın usullerini düzenlemek ve konforunu geliştirme konusunda çalışmıştır”. Riley (1999)

Yüzyıllar boyunca kabul görmesi ne rağmen, konutun domestik yaşamına eşitlenerek ortaya çıkmıştır. Charles Baudelaire’in “flâneur”u, bulvarların kent insanı ve burjuva beyefendisinin antitezi, şaşırtıcı bir biçimde, ‘evi içi yaşam’ı gusu ile aynı zamanlarda ortaya çıkmıştır (Riley, 1999).

“Okullarda yaşar... Aşk, iş, gücü kalabalıklardır. Kusursuz “flâneur” işi... ahalinin ortasını, hareketin gel-göt noktasını, gelip geçidi ile sonsuzun arasını mesken tutmak mükemmel bir keyiftir. Evden uzak kalmak ama her yerde evinde hissetmek; dünyanın merkezinde olmak, dünyayı gözlemek, ama dünyadan saklı kalmak... Gözlemci, her yerde kendini gözleyerek dış dünyanın tadını çıkaran bir prentis.” Baudelaire (Simmel, 2003)

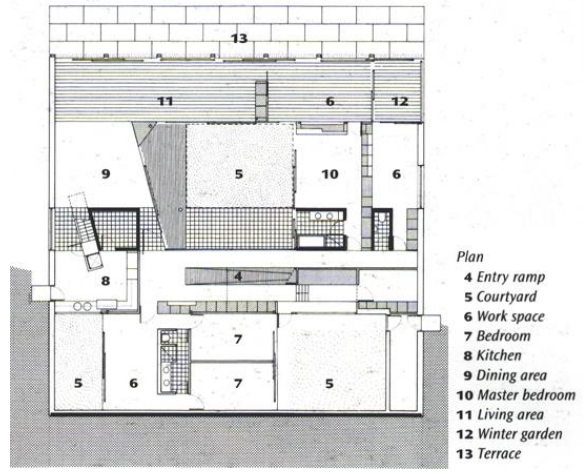
Ailedeki kadın figürünün çalışma yaşamına dahil olması, çocuksuz çiftlerin doğurduğu aile tipinin yaygınlaşması, tek kişilik ailelerin doğumu; ‘ev halkı’nı doğuran bu profillerin bireysel olarak da değişim gösteren donanımları; ve bu bireylerin birbirleriyle ilişkilerindeki değişimlerle konutun içi kurgusunun kalıpları da kırılmaya başlamıştır.

Ailede çocuk olmaması, konut kurgusunu önemli ölçüde etkileyecek bir faktördür. Örneğin akustik ve görsel mahremiyet, özel ve genel mekânların geleneksel yukarı/aşağı ayrımı ihtiyacı ortadan kalkar (Riley, 1999). Odalara bölünmüş geleneksel konut yerine açık ve esnek olan ‘loft’ tipi konut bu yeni aile yapısında baskın olarak ortaya çıkabilir.

Konut içindeki ilişkilerde, bugünün metropol yaşamının getirdiği değişim sürecine dek baskınlığını sürdüren hiyerarşi, Evans’ın “domestik iç mekânın birinci organizasyonel mekânı” olarak tanımladığı koridorun keşfi ile başlamıştır (+RAMTV, 2002)

“Eğer koridor 19. yy aile yapısının nospot ane ve anori mkeşfi ise, bugün aile dışı (nonfamily) yapısı için nini keşif ne dabilir?” +RAMTV (2002).

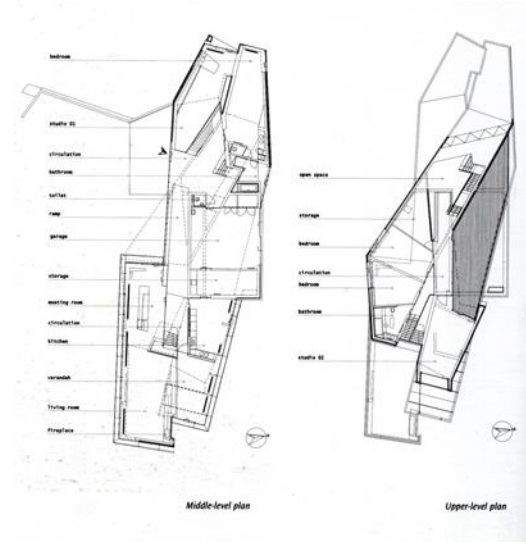
Koridordan önce konut mekamları birbirlerinin içinden geçmekteyken, koridorla birlikte mekamlar birbirlerinden tamamen ayrılmış, kendi mahremiyetleri ne sahip ve bir omurgayla birleşen bağımsız bir nhere dönüşmüşlerdir. Konutun eski düzeninde ebeveynin kendi odasına gidenken çocuğunun odasından geçmesi dağaniken bugün ebeveyn ve çocuk odası tamamen ayrı mekamlar, hatta bazen ayrı ‘evlerdir’ (Şekil 39, 40). Brasschaat Konutu prjesinde ebeveyn ve çocukları için kendi yatak odaları ve banyolarının bulunduğu, küçük avlularla hem birbirlerinden ayrılıp hem de buluşan iki ‘dâire’ tanımlanmıştır.

Şekil 39, 40. Brasschaat Konutu, Xaveer de Geyter Architectenbureau, Brasschaat, Belçika, 1992 (Riley, 1999).

“Modern yaşamda ‘çocukluk’ ayrılmış bir dönemdir ve burjuva uluslar romantik evlilikler sürdürmektedir.” (+RAMTV, 2002)

Oysa bugünün metropd bireyleri her zaman bu kadar ‘romantik çiftler’ dıştırmamaktadır. Profesyonel bir çift ve çocukları için tasarlanan Möbius House (Şekil 41, 42), ismini kavramsal şemasından alır: birbirine sarılmış iki patika programı dı aşımve strüktürü d kişisiz d arak entegre eder. Möbius bandı tektaraflı bir yüzey d an, ‘çağdaş mîmarlıkta hiyerarşik d mayan, d yalektik d mayan düşünce biçimlerinin si mgesi haline gelen matematiksel bir model’ olarak tanımlanmaktadır. Mîmarlara göre konutun d yagranı “diden, yorumdan ve anlamdan kurtarır.” (Riley, 1999). Konutta yaşayan ‘çift’, aynı kabuk içinde birbirleriyle hiç karşılaşmadan yaşayabilen ‘teklere dönüşme d anağına sahiptir.

Şekil 41,42 Möbius House, UN Studio / Van Berkel & Bos. Het Gooi, The Netherlands, 1998. (Salazar & Gausa, 1999).

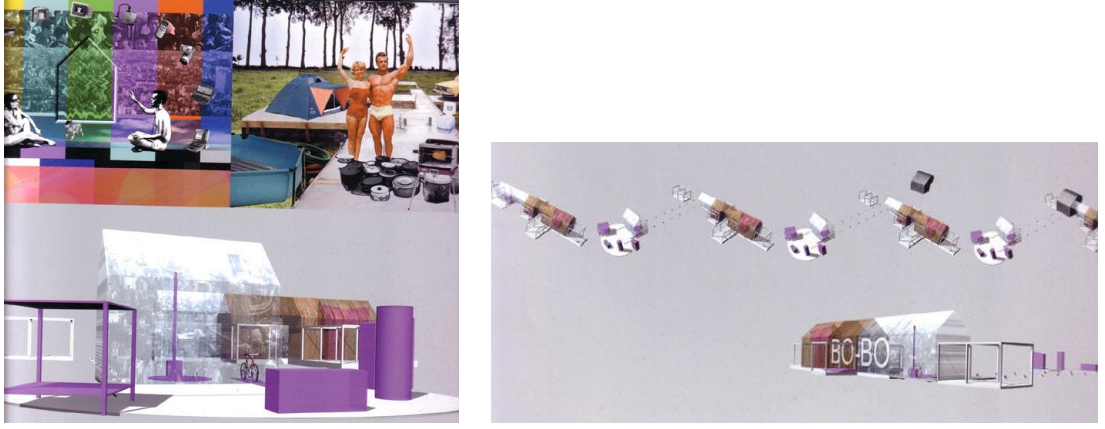
Konut içi ilişkilerin daha geçirgen olduğu kurgularda konut da bu esnekliğe ayak uydurur. Shigeru Ban, Çıplak Ev (Naked House) projesi ni minimum dercede mahremiyet sağ ayarak, anne, baba, iki çocuk ve büyükanneden oluşan aile üyelerinin birbirlerinden izlenmediği, herkese paylaşılan bir atmosferde, bir aile ortamında kendi bireysel etkinliklerini gerçekleştirme özgürlüğü veren bir konut olarak tanımlar. Bütün bir hacmini içinde her oda hareket ettirilebilen ve aile bireylerinin isteğine göre organize edilebilen mektur (Şekil 43,44).

Şekil 43,44 Çıplak Ev (Naked House), Shigeru Ban, Tokyo, Japan, 2000 (Brayer & Smoot, 2002).

Benzer bir kurgu Archi Medya'nın Boşanma Evi (Divorce House) projesinde de görülebilir. Konutun iki birime – ‘çekirdek ailenin uyduları’ - ayrılabilen durumu,

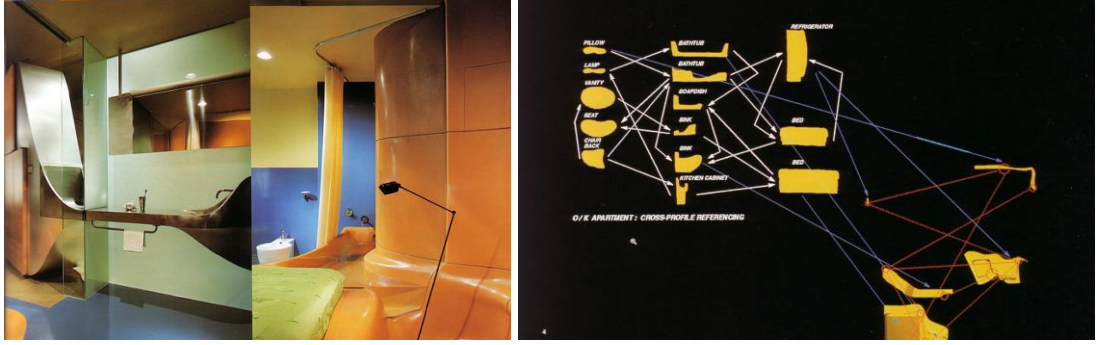
eylenleri ve insanları yeriden organize etme dânağı verir (Şekil 45,46). Mimarlar buradaki kırılmanın aslında bir yeriden üretti mduğunu söylemekte diler.

Şekil 45,46. Boşanma Evi (Divorce House), Archi Med a, Normandy, Fransa, 2001 (Brayer & Smonet, 2002).

İlâiş msi zik de bir ilâiş m şekli dr ve ilâiş m nın kendisi kadar tanımlıdır. Kullanıcıların sabit dmadığı, farklı durumlarda farklı kişilerin kullanı d araki ğinde yerini dâbiledi ği, her türlü ev içi yaşam tanımlamasının dışarıda bırakıldığı bir kurgu da ortaya çıkabilir.

Ost / Kuttner Konutu, asıl konutları Vırgı nâ dâdan bir ğiftin ayak üstü (pied-à-terre) kullanı m ve ara sırada iş zı yare t ği lerinin kullanı mı ğı ntasarlanmıştır (Şekil 47,48). Konutta değış en mahremiyet dereceleriyle üç tane uyuma alanı bulunmaktadır (Riley, 1999). Bâ üçü paneller mekanı bu hiyerarşı ye göre düzenlerler. Mimarlar yatak, lavabo, sofa, raf ği bi gündelik iç mekan mobilyalarının kesit profilleriyle elektronik ortamda oynayarak, geleneksel ölçülere göre kendideyi nleriyle “bilinmeyen ve tahmin edilmesi imkânsız” bi ği nher yaratmıştırlar. Bu işleyiş, tek bir programı kiş evle sınırlanılmı ş nesneler ve alanlar üreterek, “mobilya, mekan ve yüzey arasında dâna ksız / hayali (chimerical) bir durumu yaratmaktadır (Riley, 1999). Sonuçta ortaya çıkan strüktürlere bir örnek – mimarların “sentetik topografyalar” dâarak adlandırdığı – normalde bir yatak odası ve bir banyo dâarak düşünül ebilecek mekanların üst üste binmesi dr. Konut adeta ğiz lenmiş bir kurgudur ve mekandaki ilişki dereceleri ne göre kendini görünürl klmaktadır.

Şekil 47, 48. Ost/Kuttner Konut'u, Kaldatun / MacDonald Studio, New York City, 1997 (Salazar & Gausa, 1999).

Bireyin metropddeki gündelik serüveni düşünüldüğünde, aynı kabuğun içinde yaşadığı diğer bireylerle – formatı ne kadar değişirse değişsin ‘aile’ – kurduğu ilişkinin değişmesi kaçınılmazdır. Ev içi yaşam bireylerin yabancılaşmasına tepki vermektedir. Haraway mahremiyet mekanlarının çekirdek sonrası “cyborg” ailelerin ebeveyn bağıllığı (ödp kompleksi) dımayan yapısıyla değiştiğini, Benjamin ise bu “cyborg”ların için konutları tasarlamının sadece temel kavramları değiştirmeyi değil, aynı zamanda onun iç kurgusunu da değiştirmeyi gerektirdiğini söylemektedir (+RAMTV, 2002).

Christopher Hight konutun Heidegger’in barışsever alanı (pacific domain) dediğini, daha çok bir deneme, dâsîpîn ve hatta şiddetin kurnaz biçimlerinin alanı olduğunu söyler (+RAMTV, 2002). Böyle bir ortamda birey nasıl ikamet edeceğini öğrenmelidir.

4.2.2 İçerik / İşlev Değişimi

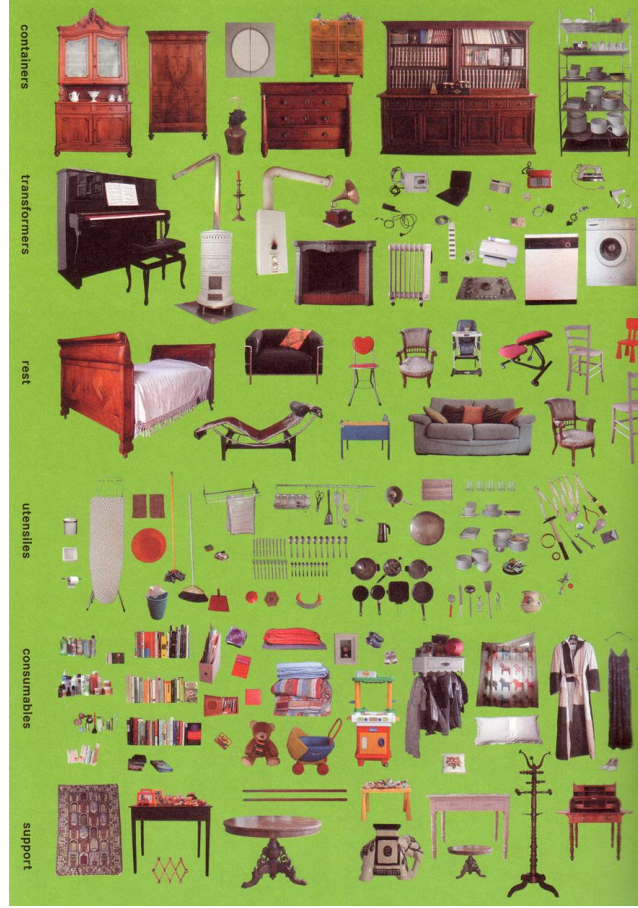
En önemli karakteristiği sürekli bir değişim olan bugünün yaşamında, birey-metropd, metropd-konut, konut-birey ilişkiler döngüsünde konutun içerdiği tanımsızlaşması kaçınılmazdır. Yaşam biçimindeki değişimler sonucu etkinliklerin birbirinin içine sızması konutun da görünmez sınırlarını etkileniş, özellikle yaşam ve çalışma etkinliklerini iç içe geçmesiyle başlayan bu çoklu etkinlikler bütünlüğü onun içerdiği yeriden tanımlamaya başlamıştır.

Özsoy (1994) konutun barınma işlevi, yararlı işlev, tanımlı alan-gizlilik işlevi, sosyalsel-kültürel işlevi olduğunu belirtir. Bu işlevler artık birbirinin içine geçip eriyerek, gündelik yaşamın verileriyle şekillenen yeni tanımlar yaratmaktadır.

“Kullanıcı başına 14m²'lik bir insan hücresi, makine çağındaki yaşantıların çoğalıp çökelmesine görecek bir hesaplama prensibi sağlayabilir.” Le Corbusier (MacDonald 1996)

American Institute of Architects Foundation tarafından geliştirilen Konut Tasarım Kontrol Listesi (Design for Housing Checklist) konut için uygun oda büyüklüğü, şekli ve döşenmesi; dış mekânla ilişkisi; mobilya yerleşimi uygunluğu, görsel mahremiyet; akustik mahremiyet; yaşlı / engelli erişimi; doğal / yapay ışık kalitesi; doğal havalandırma; depolama yeterliliği; bitirme ve malzeme uygunluğu; tatmin edici tasarım detayları; bina sistemlerinin entegrasyonu / yeterliliği; geneldeki toplam etki gibi kriterler tanımlanmıştır (MacDonald 1996). Bugünün metropolünde ise konutun işlevselliği ile ilgili gündeme gelen belirsiz, genel geçer olmayan, duruma özgü olarak anlık ortaya çıkan ve sistemeleştirilemeyecek kadar kısa ömürlü olan kriterler, böyle bir ‘kontrol listesi’ düşünme ihtimaline yer vermemektedir.

MacDonald (1996) kullanıcının ihtiyaç duyabileceği temel ev içi donanım tanımlamaya çalışır. Buna göre temel mobilya ihtiyacı bir sofa yatak, bir yemek masası ve iki sandalye, bir çekmeceli dolap ve bir kitaplık / raflardır. İçinde dolunabilecek için gerekli alanlarla birlikte oda ‘196 square feet’ tir. Lavabosuz (mutfak lavabosunun kullanılabileceği öngörüldüğü), ve tuvaletle duş arasında 2-3 feet mesafe bırakılarak 7x3 feet lik bir banyo yeterli olabilir. Oysa bugün konut için böyle standart bir içerik tanımlamak mümkün değildir (Şekil 49).

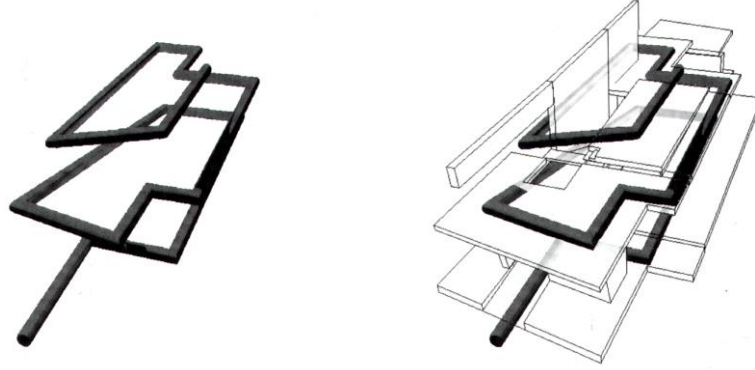

Şekil 49. Housing X-Ray, Laura Cantarelia (IaaC 2004).

MacDonald (1996) mekana bir işlev atanması gerektiği fikri den kurtulabilirse, geleneksel anlamdaki yatak odalarının tamamen ortadan kaldırılabilir veya azaltılabilir olduğunu söyler. Fader (2000) ise, zamanla daha küçük, resmî bir salona dönüşen oturma odasının bugün ortadan kaldırılmakta ve yerine, temel amaçlı çalışma, oku işi, çalışma, fatura ödeme, ya da tüketim kasyon kurma mekanları sağarak dan esnek odanın getirilme olduğunu söyler. Her ne kadar konuttaki değişimin kabul etse de, bu değişiklikler var dan kurgu üzerinden ufak adaptasyonlarla sağanmaya çalışılmaktadır. Oysa konutun işlevsel kurgusu dağılmaktadır.

Lawrence (1987), odanın anorm bir mekan olmadığını, konutun diğer odaları ve eylemleri ile ilişkili olarak bir anlam ve işlevle donatıldığını söyler. Korosec-Serfaty, hiçbir odanın etkin derecede nötr, ya da tamamen anlamdan arınmış olmadığını, "yine de mekânların art arda gelen anlamlarını belirleyen, kullanımla temsil edilebilirler" der (Lawrence, 1987).

Artık konut ‘odalar topluluğu’ değildir. Bu değişime örnek olarak Millbrook Konutu gösterilebilir (Şekil 50). Bu konut ‘üç boyutlu hareket alanı’ olarak çalışmaktadır.

Şekil 50. Millbrook Konutu (Millbrook Residence), Winka Dubbel damj Archi-Tectonics, Millbrook, New York, 1997 (Riley, 1999)

Salazar ve Gausa (1999) konutui nced erken “iç (endo)”, “yakın dış (exo-near)”, “uzak dış (exo-far)” gibi katmanlardan söz eder.

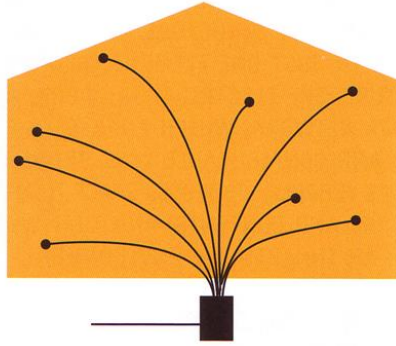
“İç”, bireyin gerçekliğe verdiği değeri, davranış modellerini ve iradesini tanımlar (Salazar & Gausa, 1999). Konut bir “kutudur, bir programlar, ihtiyaçlar ve fantaziler örtüsüdür.

“İçekapanı kve mesafeli “kutudan – saf, soyut bir ikon – kendi ne çıkarpan enfor nasyona karşı alıo interaktif “kutuya” Geometrik hacim olarak kutudan stratejik di yag ram olarak kutuya. “Nesne”den “arayüz’e ... Bir program biriktirisi olarak mimarlıktan – kapalı ya da açık, sembolik ya da soyut, kayıtsız ya da alıo konteynır – birileti toplayısı olarak mimarlığa.”
Salazar & Gausa (1999)

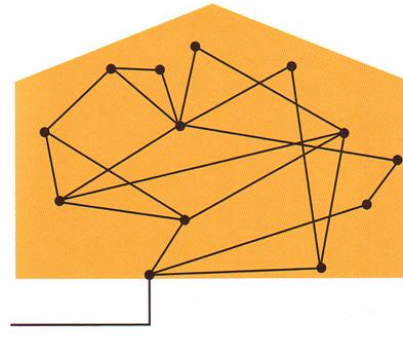
“Yakın dış”, daha dışsal, ama hala yakın ve elle tutulabilir bir boyut tanımlar (Salazar & Gausa, 1999). Bu boyutta konut sadece bir mekan sınırlayıcısı olarak değil, teknoloji için ortam sağ ayıcı olarak çalışır.

Buna benzer bir tanımlama, bir ortak çalışma sonucu ortaya çıkan Media House projesinde de yapılmaktadır (Şekil 51). Konut artık içinde yüzdüğü bilgi ağından ayrı, ona yalnızca bir takı mara kabı d ar la bağlanan bir obje değil, bilgi ağının sarı mal anı p kabuk aştırdğ bir uzantısıdır. Konut, metropolün yetişilemez hızında bilgi akışını insan bederine taşıyan diz üstü bilgisayarlar, akıllı arabalar vb teknolojik prototiplerden birine dönüşmektedir (IaaC, 2004).

A HOUSE WITH COMPUTER

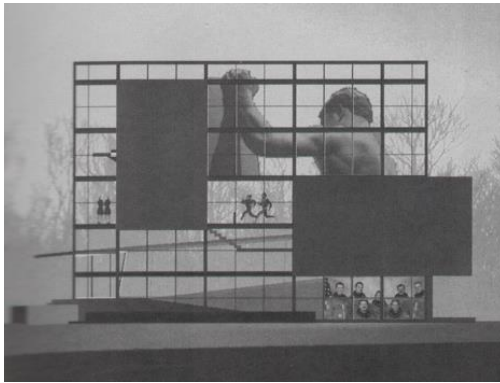

THE HOUSE IS THE COMPUTER

Şekil 51. Konut - Bilgi sayar ilişkisi. (IaaC 2004).

Hariri & Hariri tarafından yeni teknolojilerin konuttaki etkisini göstermek için House Beautiful dergisi için tasarlanan Dijital Konut (The Digital House) da önemli bir örnektir (Şekil 52, 53). Bu projede Hariri ve Hariri ev yaşamının mevcut kurgusuna dijital eklemeler yapmaktan çok, ilişkisiz çalışan monitörler yerine etkileşimli yüzeylerle, bedenin bir uzantısı olarak konut kavramını geliştirmeye çalışmışlardır. Bilgi akışını sağlayan konut aynı zamanda aklında uzantısıdır (Riley, 1999).

Şekil 52, 53. Dijital Konut (The Digital House), Hariri & Hariri, 1998 (Riley, 1999)

Bu dönüşümler konutu, sadece 'aléyi barındıran bir evi' kurgudan, yaşamın diğer kesitlerini de içine alan daha kapsamlı bir kurguya götürmektedir. Yaşama ve çalışma etkinliklerinin kopup bağanarak süregelen ilişkisi konut kurgusunu hep etkileniştir. Fader (2000), 1997'de 23 milyon insanın, en azından yarı zamanlı olarak, evde çalıştığını, son yıllarda ise bu sayı da keskin bir artış beklendiğini belirtir.

“Bilgisayar, müşteriyle uzaktan bağlantı sağlayan modem vb. teknolojiler iş yaşamını yeri den konutun içine almıştır ve ortaya çıkan sonuç oturma odasının ortasında ticari bir gürültü değil, bilgi akışının sessiz titreşimi olmuştur.” Riley (1999).

On yedinci yüzyıl da çalışma mekanı ndan ayrılmasıyla konut ilk defa sessiz, sakin, temiz ve daha huzurlu bir yer haline gelmişti (Riley, 1999). Günümüzde bu ayrımı tekrar ortadan kalkmış, çalışma ve yaşama ortamları tekrar üst üste gelmiştir. Küreselleşme/evrenselleşmenin de etkisiyle çalışma saatlerinin eskisi kadar sabit ve düzenli olmadığı bu yeni durumda konut ve ofis mekânları arasındaki sınırlar belirsizleşmiştir.

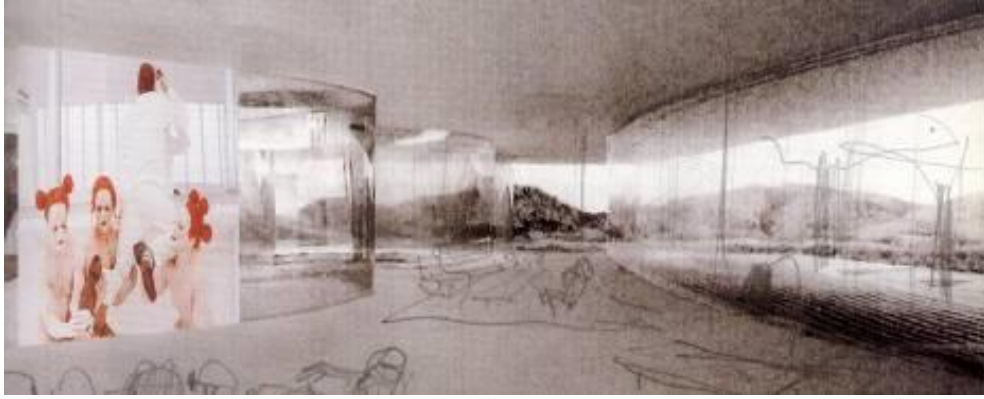
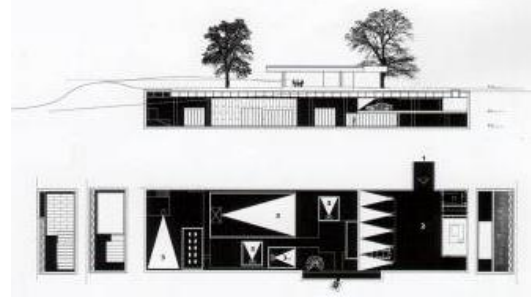
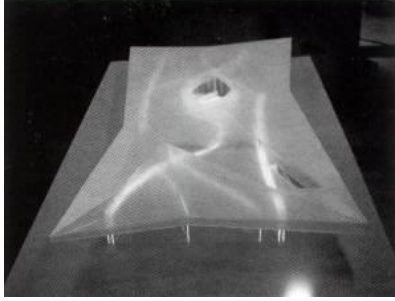
Çalışma ve yaşam alanı olarak konuta örnek olarak Lipschutz/Jones Konutu gösterilebilir (Şekil 54, 55). Bu konut Wall Street de çalışan bir çifti içti tasarlanmıştır. Zamansız market borsa için gereken zamansız iş yaşamı, konutu dijital ekranlarıyla sarmıştır. Kullanıcılar hem konutun farklı noktalarından görülebilen, hem de bir uyurken diğerinin onu rahatsız etmeden çalışmasını mümkün verecek kadar ayrı bir dijital çalışma mekanı talep etmişlerdir. Bu doğrultuda çalışma odası yatak odası ndan izde, ama aynı zamanda da görünebilir tasarlanmıştır. Böylece eşlerden biri çalışırken uyuyan kişiyi rahatsız etmez.

Şekil 51, 52. Lipschutz/Jones Konutu, Frank Lupo/Daniel Rowen Architects, New York City, 1988 (Riley, 1999)

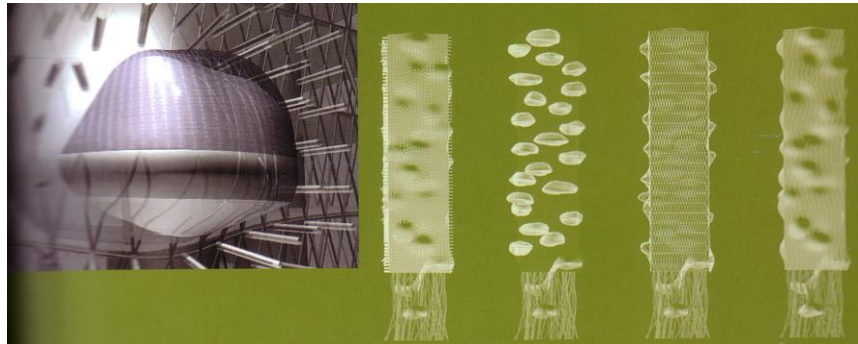
Kranich Residence and Media Collection ise yine çalışma ve yaşamının birlikte sürdüğü, fakat çalışma alanının farklılığından dolayı başka bir kurguda oluşan bir konut örneğidir (Şekil 56, 57, 58). Mimarların “yalnızca projeksiyonlarla hayat adan siyah bir kutu” olarak tanımladığı bu konut ‘kastlı belirsizlik üzerine kurgulanmıştır:

“medya enst dasyonu d rarak ev n i, yoksa ev d rarak medya enst dasyonu mu?” (Riley, 1999). Burada i Ŗ yaŖam konut a dahil d mak a kal m m Ŗ, onu varl ı ğ n s Ŗrd Ŗren unsura d Ŗn ŖŖ m ŖŖr.

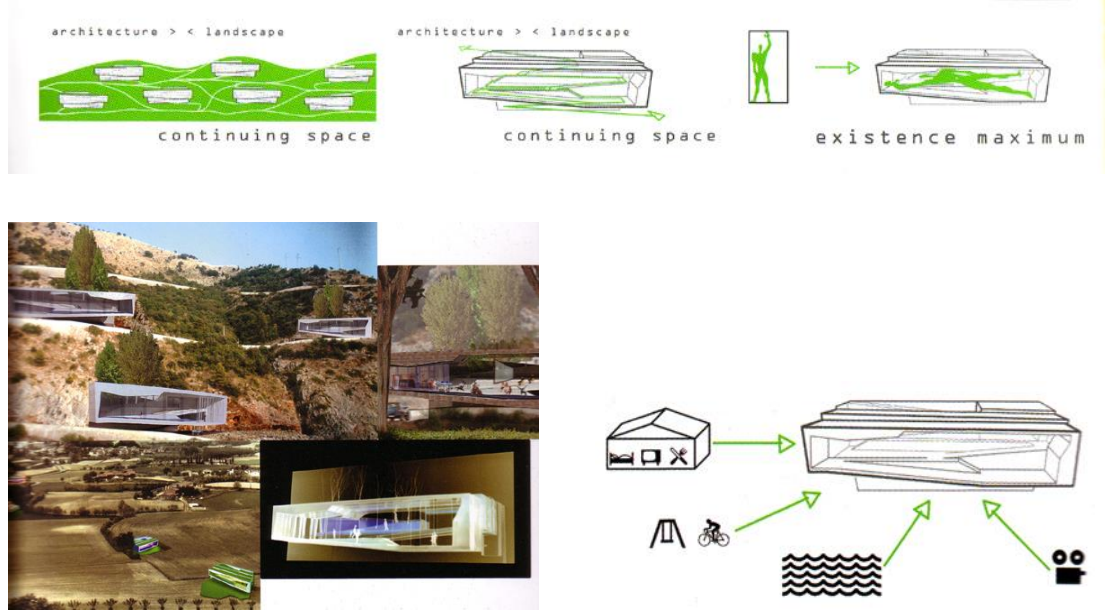
Ŗekil 56, 57, 58. Kranich Residence and Media Collection, Herzog & de Meuron, Napa Valley, California, 2000 (Riley, 1999)

Konut, alıŖma yaŖam n n ‘ d i Ŗ kurgusunu i  ne al p kend i Ŗ eyi Ŗ nde bir uzant ı ya d Ŗn ŖŖr mekl e kal may p, kend si d i se de d Ŗn ŖŖebilir (Ŗekil 59). Konu msuz a Ŗ m Ŗ d Ŗnyada “ d i Ŗ te yaŖama ve uyuma” yakla Ŗ m ndan d Ŗ Ė m ŖŖr. “casual -fri day” art ı k “casual - monday-t o-fri day” d makt ad ır.

Ŗekil 59. (Un)Rug Building & Friday Wear, R & S e. D/ B: L, Building of ‘domestic offices’ at La D e fense, Paris, France, 2000. (Bayer & S mond, 2002)

Konut un g leneksel ‘iş ev oda  arı’ kurgusu bir kere kırıldıktan sonra içerik artık çok çeşitlenebilir. Salazar ve Gaus n  n (1999) “uzak dış” (exo-far) olarak tanımladığ peyzaj artık o kadar da uzak değil dr. Konut i nsan ve teknd  i, i nsan ve i ř arası nda d duğu ğ bi, i nsan ve peyzaj arası nda da bir arayüz d uşturabilir (şekil 60, 61).

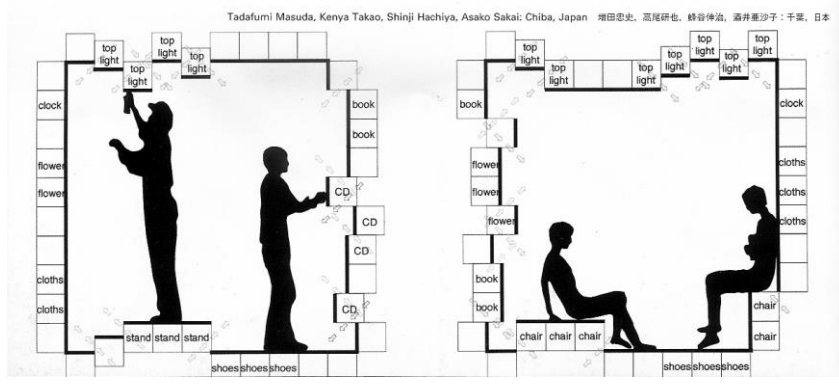

şekil 60, 61. Housescape. IanH. 2000. (Brayer & S mondt, 2002)

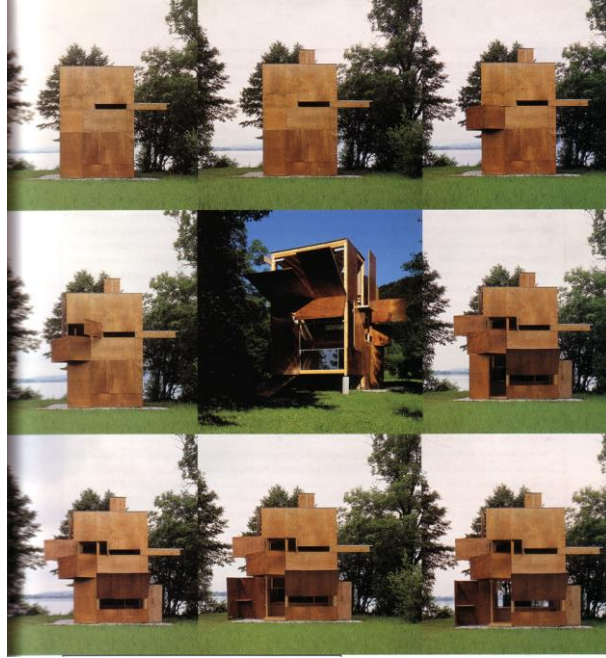
4.2.3 Kullanı   – Konut İlişkisi ri n Deği şi ni

Kullanı  ları n kend i arda  arı nda kurdukları ilişkiler ve konut un i  eri đ ne dahil d an çeşitli kesitler, konut ve kullanı  ısı arası ndaki ilişki ri n boyut unu da değ ştir mektedir. Lawrence (1987), konutlar ve i nsanlar arası ndaki ilişki ri n statik değil değ şken d duğunu, hatta uzun zaman sonra hal a  oz l men i ř faktörleri i  erebil eceği ni s yl er. Konut ve kullanı  ısı, bu değ şi m  ılg  lı đ ında birbiri ne destek d mak, talepleri ne cevap vermek durumundadırlar. Bu ilişki artık karşılıklı etkileşime dayanan bir yapıya sahiptir.

Konut artık ayrı bir kabuk ğ bi değil, bütün i şlemleri emerek kullanı ısın etrafına ddanan bir deri d abilir (şekil 62, 63).

Şekil 62. Adapted Skin 2, Tadao Ando, Kenya Takao, Shinji Hachiya, Asako Sakai, 2001 (Japan Architect, 2002)

Şekil 63. Guckhuf, Würnd, (Salazar & Gausa, 1999)

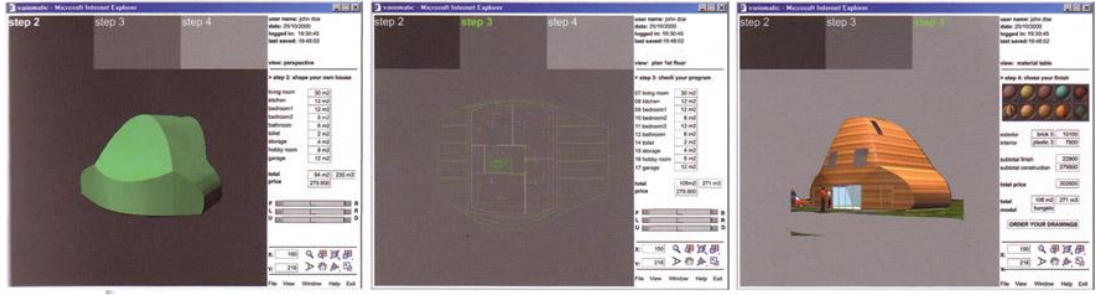
“Bir konutun tümüyle bir ‘organik yapı’ olarak geliştirilebileceği, diğer bir deyişle, konuta ‘insanın ikinci derisi’ ve dâimısıyla da bedensel bir uzuv olarak bakılabileceği çoğu kişiye inanılmaz gibi geliyor. Ancak böyle bir genişleme kaçınılmazdır.” Haring (1928)

Frank Lloyd Wright insan çeşidi kadar çok konut çeşidi, farklı bireyler kadar çok farklılıklar dâması gerektiğini söyler (MacDonald, 1996). Gerçek bir demokrasi de, insan ve hedef çeşitliliği, ekonomik bireysellik, sosyal ve fiziksel hareketlilik ve organizasyonel yapı değişimi, nihai tasarımın geleneksel hedefleri dâan düzenliliğe ve tutarlılığa meydan okur. Uyumsuzluk, çelişki, akışkarlık (flux), ve eşitsizlik (disparity). Bütün bunlar, işlevsel, ekonomik ve çevresel kısıtlamalarla dâuşmuş düzeni niçinde anlamlı bir kaos yaratmak için çeşitli biçim mekansal ilişkisi

ve malzemesi n günde me getirilmesi yle bina da kendi gösterebilir (MacDonald, 1996).

Kullanıcının konutunun d uşumuna katılı mında yeri durumu tamamen kendi si parış ı üzeri ne hazırlanan ' endüstri ürünü ' konutlarıdır. MacDonald (1996), Kendi kendi ne yeten yerleş ki insan g deneğ i ri n i z i m nesli mize geçmedi ğ i ri ve günde sekiz saat çalı ş anı nsarı nı kendi evleri n i n ş a e t meye zamanları d madı ğ ı nı söyl er. Bugünün metropol d i nsanı yapısal d i rak konutunu üretemeyebilir, ama d üş ünsel d i rak d uş turmak ' sadece bir tık uzağ ında dır.

Variomatic SM (Şekil 64), kullanıcıların i nternet üzeri nden konutları nı n boyutları , malzemesi ve mekan organizasyonuna karar vermesi yd uyla d uş maktadır. Mimarlar konutu adet a bir endüstri ürünü ğ i b i tanımlayıp Variomatic Classic S (iki kat ve çatı), Variomatic Cabrio L (zemin kat ve dönüştürü lebilir çatı) ğ i modeller ortaya koymuş lar dır.

Şekil 64 Variomatic SM Costerhuis.nl, Zoldermeer, Netherlands, 2000. (Brayer & Smoot, 2002)

Bireyselleştirme, standartlaşmaya cevap d i rak geliştirilen taktiklerden biridir. Bireyselleştirme n i n bireyselli ğ e dayanması gerekmez, daha çok, herkes i ğ i n ki n i k- bağı antılı mekamlar üre tme i n k a nı na dayanır (Brayer & Smoot, 2002).

Breyi n kendi d i z üst ü bilg i sayarı (Del), ya da spor ayakkabısı (Nike D) ğ i b i endüstri ürünleri n i bile kendi ter d i hlerine göre ürettirebildi ğ i ortamda, konutun da bu etkileş i m i d uş um süred i kaç ını l m a z d maktadır.

Bu ilişki n i n gel di ğ i son nokt a i se, kullanıcı nı n konut un d uş umuna katılı p ' ürünü d i rak konutuna sahip d i duktan sonra da etkileş i m i n devam etmesi , konut un sadece tasarımı süred i nde de ğ il, yaşam süred i nde de kullanıcı ya cevap vermesi dır. Konut bedene deri d i rken beden de ona i sk e t d i up hareketleri ne yön verebilir (Şekil 65, 66, 67). Kullanıcının kat d i oğ ardan seçti ğ i bir d i zi dönen modül den d uş an bu öneriye göre artık duvar, döş eme, tavan yoktur ve konut, kullanıcı s ının eyleme

geçmesiyle her seferinde yeri den şekillerir. Konut ve otomobil endüstrisinin dinamikleri birleşerek bu deneysel yaşam biçimini önermektedir.

Şekil 65, 66, 67. turnON awg_Alies WrdGut, prdt type, 2000. (Brayer & S monot, 2002)

“Kentsel konut nın marisi, tamament eşir edilebildiğ niz (eğer doğa veya egonuz i z n verirse), yaşam biçiminin komşular veya daha geniş bir toplumla paylaşıldığı bir ‘Big Brother’ durumudur. Eğer teşhir isteniyorsanız geri çekilip tamamen izde d abilirsiniz, eviniz bir kozaya dönüşür. Her iki durumda da kurgu, tavrınızın sürekli olarak evri nleşip uyarlandığı bir yanıt verdi çevredir (responsive environment). Domestik mekanınız si z i rle birlikte yaşar ve nefes alır, alışkanlıklarınızı öğrenip tepki verir – eğer isterseniz” (+RAMTV, 2002).

4.3 Konut un Değişen Arı am

Konut un, devingen metropd yaşamında, metropd bireylerinin sürekli olarak değişen donanımlarıyla duşan kurgusu değıştikçe, gerek kent d çeğ nde, gerek birey d çeğ nde çok farklı kurgular konut d abildikçe, kavramın anlamı da d arak sorgulanması da kaçınılmaz d maktadır (Şekil 68).

Şekil 68. Br yaşam mekanı yorumu (Salazar & Gausa, 1999)

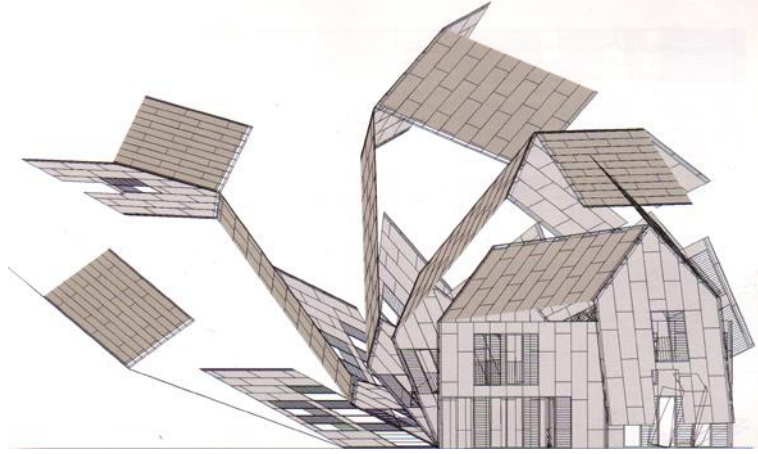
“Modernist dönemden beri her mimar kendini ‘ideal konut’ut tasarlamaya mecbur hissederek görünüyor. Ama ideal yerde bir şey gerçekten var mı?” (MVRDV, 1998)

Anlam ilişkisi kurmakla ortaya çıkar. Seamon (1993b), ilişkiyi iki farklı dünyanın karşılıklı etkileşimiyle ilgili daha ve deneyimlerle daha geniş bir yüzeyde buluşması olarak tanımlar ve bir ‘ilişki döngüsü’ modeli kurar. Buna göre bütün ilişkiler dönüşümü birer süreçlerdir, memnuniyetli ve araştırma ile başlayan, anlam ve daha derin bir içiçe geçmeye giden aşamalarla devam eder. İlişkinin gelişimi ehlî içerir ve büyüme ya da anlam ortaya çıkması garantisizdir. İlişkinin tersine bağ, dünyalar arasındaki tesadüfi bağlantıdır ve değişim ya da herhangi bir yöne çekilme maruz kaldığında yıkılmaya müsattir.

Harries’e göre ne binalar ne de tasarlanmış çevreler insan ikametinin tüm ihtiyaçlarını karşılamazlar, çünkü belirli peyzaj ya da insanların ilgisine ve ihtiyaçlarına göre değil, tesadüfi bir biçimde oluşmuşlardır. Bu keyfi, tesadüfi durum estetik, işlevsel ya da tarihsel çözümlerle halledilemez, çünkü anlamı yaratamaz, ancak binanın yansıttığı yaşamlardan keşfedilebilir (Seamon, 1993a).

Dovey yaşayan mekan ve geometrik mekan arasındaki geçişlerini ve tasarımı yaşayan mekan döngüsü olarak tanımlar (Seamon, 1993a). Bu tanıma göre geometrik mekanı yaşayan mekana dönüştürmede anlam önemi bir etkidir.

Konut sadece kurgusal olarak değil, anlamı da taşıyan bir dönüşüm sürecidir ve artık bir konutla uzaklaşmaktadır (Şekil 69). Bu dönüşümün konutun metropd kurgusunda ne anlamı geldiği ve bireyin ne ifade ettiğini üzerinden incelenebilir.

Şekil 69. İkon Ev (Icon House), Louis Pállard, Anne-Françoise Jumeau, 1997 (Salazar & Gausa, 1999)

4.3.1 Konut un Kent İçin Anlam

Konut un tek varlık sebebi kullanıcısıdır ve onu rahat ettirmelidir. Bu nedenle de sadece kurgusal olarak değil, anlamsal olarak da metropol düzeni ne dahil edilmeli; statik yapısını korumaya çalışarak rahat d maktan uzaklaşıp, kent kurgusunda gündelik yaşamı çeriğinde mücadele edilen diğer yapılaradönüşmemelidir.

Kent algısı ve konut algısı farklıdır. Brey, metropol hızında kurguyu zihinsel olarak algılar, fakat konutu hem zihinsel, hem de fiziksel olarak algılamaktadır. Bu karışa içinde konut çok korunaklı kalmakta, karışaya karşı kullanıcının savunması konut sisteminin geri kalanından izlenmektedir.

Konut un anlamının metropol sisteminde en önemli etkisi, dokunduğu noktaya yirnin dört saat yaşamgarantisivermesidir. Bu yaşam o kadar güçlüdür ki, taşındığı yerde bir mknatıs etkisi yaratarak diğer yaşam kesitlerini de kendisine çeker. Kentte bir noktaya konut sıradığı andan itibaren o noktanın alışveriş merkezi, parklar, iş yerleri vb yaşam ağıyla çevrelenmesi an meselesidir.

“Kırmılacak evinin kapısını ?

Kapı açıktır gilir

Kapı kapalıdır korkulur

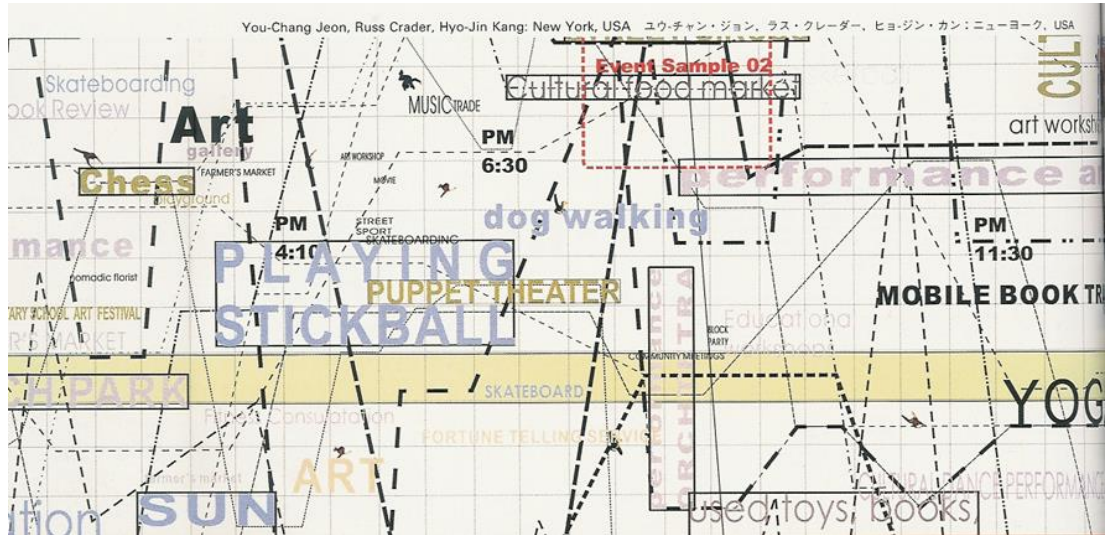
Kapının dışındaatar yaşamın kalbi.” Pierre Albert-Bro (Bachelard, 1996)

Konut un kent yaşamından geri çekilmesini n sonuçları St. Louis’deki Pruitt-Igoe (1957- 72) projesi n yıkıldığı andoruçulaşmış bulunmaktaydı. Bđ gel eme yaparak kentin belirli d ararının sadece belirli zaman dli mlerinde yaşamasının, ve bu zaman dli nheri n jenerik ve herkes tarafından bilirduşunun yd açtığı güvenlik sorunları bu noktadan sonra tartışılmaya başlanmıştır.

Fader (2000), çağdaş i mar geliş i nini n d a n g a s ı o l a n t e k i l k u l l a n ı m p l a r ı a m a s ı n a v e b d g d e m e z i h r i y e t i n e m e y d a n o k u y a n h e m k e n t s e l h e m k ı r s a l ç e ş i t l i p r o j e l e r , k a r m a a r s a k u l l a n ı m , k a r m a k o n u t t i p l e r i v e y a k ı n ç e v r e d e k a r m a p a r s e l b o y u t l a r ı y l a d e n e m e l e r y a p ı l m a k t a o l d u ğ u n u s ö y l e r . A t t a d ü k k a r l a r v e s e r v i s m e k a r l a r ı , ü s t t e k o n u t l a r l a k a r m a k u l l a n ı m m a h a l l e ş e h i r m e r k e z i f i k r i y e r i n e s i l p a r l a m a c ı v e t a s a r ı m o l a r l a y e r i d e n g ü n d e m e g e l e n e s k i , h a t t a a n t i k b i r f i k i r d r . M a h a l l e ş e h i r m e r k e z i k o n s e p t i h e m t o p l u m h i s s i n i g e r i g e t i r m e , h e m d e ç e v r e d e b i r g ü n d e m s a ğ a m a n ı n p o t a n s i y e l c a z i b e s i n i b a r ı n d ı r ı r (F a d e r , 2 0 0 0) .

Kent yaşam ı n ı n g ü z e l l i ğ , a y n ı a n d a p e k ç o k ş e y i b i r a r a d a b a r ı n d ı r m a s ı n d a d ı r , v e b u e ş z a m a n l ı l ı k t a y a ş a m b d g d e r e a y ı r m a k s i s t e m i n d o ğ a s ı n a a y k ı r ı d ı r . K a l d ı k ı , b u ğ ü n ü n m e t r o p d k u r g u s u n d a – b i l i n m e z , t a h m i n e d i l e m e z , k o n t r d e d i l e m e z – h a n ğ e y l e m i n h a n ğ n o k t a d a d u r a c a ğ , h a n ğ m e k a n d a n s a a t k a d a k a ç a r a s ı n d a ı ş ı k s ı z c a ğ ı , h a n ğ ı ş ı k l a r ı n k a p a n ı p h a n ğ l e r i n i a ç ı l a c a ğ ı ö n ğ ö r ü l e m e k t e d i r . F a k a t k e s i n d a n , k e n t t e k i m e k a r l a r ı n b u d d u p b o ş d m a , a ç ı l ı p k a p a n m a , a y d ı r l a n ı p k a r a r m a c u r c u n a s ı i ğ n d e b a z ı m e k a r l a r h e p d d u , a ç ı k , v e a y d ı r l ı k t ı r , v e b u m e k a n k o n u t t u r .

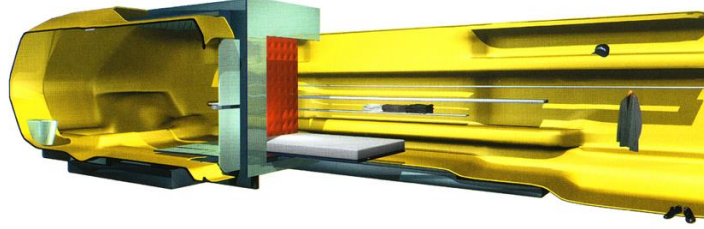
“ H a r e k e t v e s e y a h a t l e r i n (p r o f e s y o n e l , p d i t i k , t u r i s t i k v b) k a t l a n a r a k a r t t ı ğ b i r d ö n e m d e ö z n e d e , k o n u t , h a b i t a t , k i m i k v e k ü l t ü r ü n z i k z a k v a r i v e m e r k e z d e n u z a k a l a r l a r a d ö n ü ş t ü ğ ü , ğ d e r e k k a r m a ş ı k h a l e g e l e n d u r u n l a r l a k a r ş ı l a ş m a k t a d ı r ” F e r r e C h a b a r d (B a y e r & S m o n d , 2 0 0 2)

Ş e k i l 7 0 . K e n t R o t a n ı (J a p a n A r c h i t e c t , 2 0 0 2)

Konut kent kurgusu i ğ n d e i n s a n d i ğ e n e v e b e d e n e e n y a k ı n m e k a n d ı r , v e b u n e d e r l e d e m e t r o p d ü n k a y g a n d e v i r i n d e y a ş a m ı n s ü r e k l i l i ğ i n i , s i s t e m i ğ n d e

insan varlığının devamını vaat eden, koruyan, garanti altına alınan bir durumdur. Breyin metropdün hızında yavaşlamaya ihtiyacı vardır ve konut, yavaşlanılan yerdir. Brey, konutunun dışına çıktığında dahil olacağı metropd karışmasına burada hazırlanır. Konut, F1 yarışlarındaki duraklar (pit-stop) gibi, hız çılgınlığına karışmadan önce ritmin artırıldığı yerdir (Şekil 71).

Şekil 71. Beş Dakikalık Oda (Five Minute Bedroom), Joel Sanders, 2000 (Rosa, 2003)

Metropd kurgusunda konut adeta bir dengeliyi (equalizer) gibi davranarak birey ve metropd arasındaki ilişkiyi sürekliğini sağlamaktadır.

4.3.2 Konutun Breyiğin Anlamı

Bütün mekamlar içinde hiçbirini, kullanıcı için anlam bakımından konut kadar yoğun değildir.

“Ev, iç mekânı nitelik değerlerini fenomenleştirip incedirilebilir mekânı açısından hiçbir kuşku yok ki, ayrıcalıklı bir varlıktır; tabii ki, evi bütün üyü ve karışıklığı içinde, eve özgü tüm özel değerleri temel değer çerçevesi içinde ele almak koşuluyla.” Bachelard (1996)

“Ev dünyada bize ait olan köşedir; ..ilk evrenimizdir; sözcüğün her anlamıyla gerçek bir kozmostur” Bachelard (1996)

“Ev alansallığın merkezidir; günlük etkinlikler için belirlenen bir mekân, sabit bir referans noktasıdır” Porteous, 1976 (Özsoy, 1994)

“Ev, mekânı düzenliyenilendir; evde olmak ile yitici arasındaki karşıtlığı vurgulayan, bu yer fikridir” Dovey, 1977 (Özsoy, 1994)

“Ev konuttan daha sınırlayıcı ve yere-bağılı bir kavramdır ..Ev günlük yaşamın önemli etkinliklerinin sürdürüldüğü ve içinde yaşayanın, siyasi ve sosyal anlamda yükü bu yaftayı ona eklediği yerdir. Bununla birlikte insan bir ev ya da bir apartman dairesi kiralamış olabilir, ama en önemli günlük etkinliklerini başka bir yerde gerçekleştirebilir.” Saegert, 1985 (Özsoy, 1994)

“Ev canlıdır; büyüyüp değişmeli ve durgunlaştıkça ayrı bir kişilik kazanmalı.” MacDonald (1996).

Bu noktada konut ve ev kavramları arasındaki ilişki ve bu çalışmada konut kavramının seçilme nederi ne tekrar değinmekte fayda vardır. Evin fiziksel mekandan konuttan farkı insanla çevresi arasındaki ilişki ve anlam olarak tanımlanmaktadır (Özsoy, 1994). ‘Konut + Anlam = Ev’ gibi bir denklem kabulü üzerinden, bugün konutun anlamının sıfıra eşit dâbileceği, böyle bir durumda da Konut = Ev dâcağı söylenebilir. Böyle bir durumda bile ‘Ev’ kavramı duygusal çağrışımlarını sürdürmektedir, oysa bu eşitlikte ‘Konut’ ve ‘Ev’ eşdeğerdir. Devingen metropde anlamının sorgulandığı bir dünyanın, sadece adı ile bile birtakım anlamlar kazanan bir kavramla değil, dânamı kendi nâtrlığında saklı bir kavramla ifade edilmesi nederi buradan kaynaklanmaktadır.

“Bir taraftan ev, konuttan daha sınırlayıcı ve yere bağılı bir düşüncedir [Ev] gündelik yaşamın önemli aktivitelerinin nakledildiği ve ikamet ederin bu sembolik olarak yüklendiği etikedi kullandığı bir konumlanmadır. Diğer taraftan kişi bir ev ya da daire kirâlayabilir, fakat önemli gündelik yaşam aktivitelerini dışarıda başka bir yere taşıyabilir. Saegert, 1985 (Lawrence, 1987)

Dovey, konut ve insan arasındaki bu ilişkiyi düzen, kimlik ve bağılılık özellikleri açısından ele alır (Özsoy, 1994).

Düzen: mekansal, zamana bağılı, toplumsal-kültürel

Mekansal düzen: Ev mekansal dünyamızın merkezidir, kutsal, güvenli, duragandır, egemenlik alanıdır.

Zamana bağılı düzen: Konut deneyim ve anıların addudur, tanıdık bir yerdir. İnsanın içinde yaşadığı konut hakkındaki düşünceleri geçmişteki konut deneyimlerinden bağımsız ele alınmaz. İnsan-mekan ilişkisi iç-dış ayrımı açısından ele alınırsa, ev zamanla değişen bir ‘içeride dâma’ deneyimdir. İnsan kendi düzenizliğini başkalarının düzenine terdih eder. Farklı zaman dilimlerinde yinelenen davranış örüntüleri nederiyle zamana bağılı bir yönü çeren konut, insan ve çevresi arasındaki devingen, akışkan ve değişken ilişkileri yansıtır.

Toplumsal-kültürel düzen: Mekanda ve zamanda, ‘bederin ve dünyanın yapılarını sınırları içinde, konut biçimlerinin sayısız çeşitliliği söz konusudur. Kültürel inançlar ve toplumsal uygulamalar, toplumsal-kültürel bağlamda, zengin ev görünümeleri arasında seçim yapan düzenleyici sistemin temsil eder. Çevresel deneyim ve davranışlar geniş ölçüde toplumsal-kültürel dâgıdır. Konut dâgusu, mekansal, zamana bağılı ve toplumsal-kültürel dâan bu düzenli yapıda dâuşur.

Ki nhik : Ki nhik, ki ũi ile yer aras ında belli bir ba ğ bul undu ğ unu belirtir. D ũzen konutta ‘ nerede’ d du ğ umuzla ilgili dr, ki nhik ise ‘ ki nh d du ğ umuzu ve mekanda ‘ nasıl’ d du ğ umuzu a ı kl ar.

Mekansal ki nhik: ki nhin mekanda temsil edl mesi  nenlidir. Topumsal bak ı ũ evi bir ki nhik ‘ ifadesi’ d arak yorumlar. Breysel bak ı ũ ise ev ile insan aras ında daha derin bir ba ğ d du ğ unu ve bi na bi ğ ninde kendi -ifadeni , ‘ benli nifade edl mesi nin bir yd u d du ğ unu s  yl er.

Zamana ba ğ lı ki nhik : ev, ge  ni ũ e ba ğ lant ı mız aracılı ğ ıyla ki nhin s ũrekli d arak d u ũ u ğ u bir yer dr. Bu a   dan evi n anlam ı, ge l ecek e ba ğ lant ı ya da uzan ır.

Ba ğ l ı lık : Ev mekandaki deneyi me d ũzen, b ũ t ũrl ũk ve anlam veren bir ili ũkiler b ũ t ũn ũd ũr ve insanl ara, yere, ge  ni ũ e ve ge l ece ğ e ba ğ lı dr ( zsoy, 1994).

Marcus ba ğ l ı lı ğ n fedakarlı k, yat ır ı m ferag at, m ũnasebet, kendi al  ak hisset me ve ũst ũrl ũk d araktan ı n ad ğ ı dt ı mekani zması ndan s öz eder (Seamon, 1993a)

Farkıla ũ ma  nenlidir, mekanl ar ı tanı nı hay p anlamlandır maya yardı m ederler (Rapoport, 1990). N  tr bir konutu birka   m ũdahale ile çok ki ũsel bir mekana d  n ũ ũ t ũr mek m ũmk ũnd ũr (Ő ekil 72, 73).

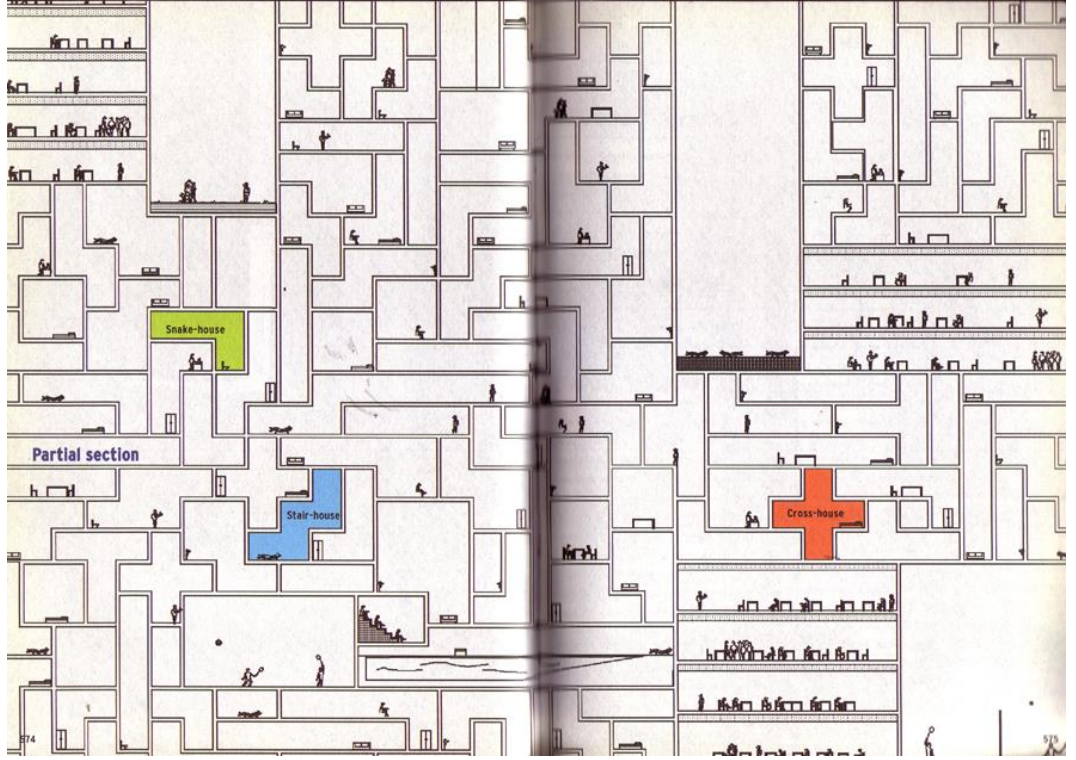

Şekil 72, 73. The Cantilever, yaşlılar için 100 daire, MVRDV, Amsterdam, 1997

Konut bireyi n yalnızc a fiziksel varlı ğ ın de ğ il, anılar ını da depd adı ğ bir mekandır. Konut bireyi n hafızası nın somutla ş mı ş halidir.

“ Her aile rin kendilerine mükemmel derecede uyan bir konutu vardır: dilekleri ne, rüyaları na, hayat düşünceleri ne sahiptir; çocukları na, yemek yapma, bahçeyle uğraş ma, uyuma şekilleri ne uygundur. Konut sevebilecekleri bir yerdir, çünkü aile onun üzerinden dünyayı kurmuştur.” Christopher Alexander (Salazar & Gausa, 1999).

Bugünün çok kişili ki metropol bireyi bir konutu kişisel eş tir mekle yeti ne me mektedir. Ev de ğ iştir me istatistikleri 1950’deki kiş i baş ına 2.2’ dan oran ın, 1994’te 7.8’e yükseldi ğ ni göstermektedir (MVRDV, 1998). Konut bireyi i ğ in artık i ğ inde ge ğ i d arak bul unulan bir yer, bir özge ğ mi ş verisi d maktadır, ve birey kendine bir “konut kariyeri” yarat maktadır (Ş ekil 74). Birey hafızasını ve anılar ını nakledebildi ğ sürece bir konuttan di ğ erine geçmeyi sürdürebilir.

Ş ekil 74. ‘Konut Kariyeri’ alternatifleri (MVRDV, 1998)

“ Konut, görünüş e göre en önemli dan çeş itlili ğ e özenerek biz im’ konut kariyeri’ nizin bir parçası d mıştır: herkes hayatında bir kere bir loft dairede, göl kenarında bir evde, bir gecekonduda, bir bungalovda, cemaatle, yalnız, çocuklarla.. yaşamış d maktadır Artık ideal ev yoktur, birlerce ideal ev vardır. Kalı d ideal ge ğ i d arla de ğ iştir ilmiştir.” MVRDV(1998)

Konutun kişiselleştirilebilen mekandan özelliğini yoğun anlamlarla yükleyen bir kriterdir. Değişen ise konutu kişiselştiren bireyin kişiliğinin sabit kalmasıdır. Bireyin konutu her anlamda algılayıp deneyimlemesi aidiyet kavramını doğurur. Fakat sistemin tamamı içinde bireyin bağılıkları da değişim halinde olduğu için aidiyet kriterleri değişir ve konut, tamamen kullanıcısı tarafından kurgulansa bile sürekli bir değişim halinde olmak durumunda kalır.

4.4 Bölüm Sonucu

Bölümde metropd-konut kurgusunun değişimi, konutun iç kurgusunun değişimi, konutun değişen anlam başlıklarında da ele alındığı gibi konut kavramı, kullanıcıyla kurduğu öznel ilişki ve barındırdığı kesintisiz yaşam ile özel bir mekan tanımlar. Bireyin kendiliğinden metropd'ün karmaşasına dahil olduğu süreçte bir ortam tanımlayan konut, bu devingen işleyişte her iki süreçten aldığı verilerle dönüşüme uğramaktadır. Bir taraftan metropd'ün hareketli yapısına katılıp sistemin içinde kalmaya, diğer taraftan bireyle kurduğu tek ve eşsiz ilişkinin sürekliliğini sağlamaya çalışan konut, gündelik yaşamın yeni koşulları karşısında kurgu ve anlam bakımından değişmektedir. Konut artık anlamlı ve değişmez sınırları, içeriği ve anlamıdan kısıtlanmış bir mekan değil, her durum özünde yeniden tanımlanan esnek bir kurgudur.

5 SONUÇ

Bu çalışma metropolün ve gündelik yaşamın, bugünün tekneleşmesi, toplum yapısı ve hızın etkisiyle kendi düzen ve düzensizliği içinde sürdürdüğü etkileşimi devingen kurguda; insan ölçeğine ve yaşamın kendisine en yakın mekan olmasına rağmen onun devirine en fazla karşı koyan konutun dönüşüm serüverini incelemeyi amaçlamıştır.

Metropol bulunduğu boşluklara sızarak büyüyen bir organizmadır. İçerdiği eşzamanlı ilişkilerin karmaşıklığı ve kapsama alanının tanımsızlığı ile bu organizma devingen bir yapıya sahiptir ve bu devirimi metropolün karakterini belirleyen en önemli unsurdur. Belirli bir ritmi ve rutini olmayan bu devirimi hareketi metropolün barındırdığı gündelik yaşamı dönüştürürken ondan gelen verileri sürekli yorunlayarak kendi ritimsizliğini sürdürür. Bu 'devirimi hareketi' pek çok etken tarafından tetiklenmektedir.

'Küreselleşme/evrenselleşme' metropol devirimine ivme kazandıran ve metropolü küresel ilişkiler ağına açılıyor olmasıyla diğer kentsel ortamlardan ayıran bir kavramdır. İlk çağrışımları kapitale ve para ekonomileriyle bağlantılı olan bu kavram dünya üzerindeki farklı coğrafya ve kültürleri ortak paydalar da buluşturan evrensel boyutu nedeniyle önemli görülmektedir. Bu ağ sisteminin getirdiği eşzamanlı ilişkiler ve sürekli bilgi akışı metropol sınırlarını, strüktürünü ve işleyişini değiştirip yerinden tanımlamaktadır. Küresel dünyada herhangi bir yerde oluşan bir durum tıpkı domino taşlarının etkilediği gibi, sistemin geri kalanını da etkilemekte, verilerini çok daha geniş bir alandan toplayan gündelik yaşam başkalaşmaktadır.

Metropol kendi 'düzensiz düzen'inde var olabilen bir kurgudur. Sürekli olarak yerinden tanımlanan ve bu işleyişle durağan bir düzeni olmayan metropol, döngüsel işleyişinde kendi kaosundan üreyen enerjiyle devirini sürdüremekte, gündelik yaşamın dengesi kurulmaktadır.

Kalabalıkların yaşam ortamı olan metropol, oluşan 'yoğunlukları' kendine özgü yöntemlerle işleyişine katmaktadır. Fiziksel yoğunlukların yanı sıra devingen hareketi farklı aralarda farklı noktalarda yarattığı yaşamsal yoğunluklar da metropol

gündelik yaşamında belirleyici olmaktadır. Bu anlamlı değişimler metropd yaşamındaki 'hareket ve hızla da ilişkilidir. Hareket kurgusu da değişmekte, belirli sabit noktalar arasında ulaşma amaçlı kullanılan hareketi niteleyen yönlü kurgusu, hareket kavramının mekandusuna sızmasıyla hem kullanıcıların, hem de metropd üdüştüran noktaların hareketiyle çift yönlü bir kurguya dönüşmüştür. Gündelik yaşamın yüklü ajandasının gerektirdiği hız eşzamanlı hareketleri, bu hareketler de devrinin artırılmaktadır.

Bu yoğun hareket ortamında 'iletişim sistemlerinin değişmesi de kaçınılmaz olmaktadır. 'Medya' araçları bir taraftan metropd ün takip edilemez hareketinde bağlantı sürekliliğini sağlamaya çalışırken, diğer taraftan genişleyen kapsama alanı nederiyle çok çeşitli noktalar arasında ilişkiler yaratmaya çalışmaktadır. Medyanın erişilebilirliği teknolojinin gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. 'Teknoloji', metropd ün devingen yapısını sürdürebilmesi için gerekli altyapı ve donatıları sağlamaktadır. Gündeme geldiği an eskiyen ve sürekli güncellenen teknoloji bu yönüyle sadece maddesel dünyanın değil, hayal gücünün de sınırlarını zorlayarak metropd kurgusunu canlı tutmaktadır.

Metropd gündelik yaşamının aksamadan sürebilmesi için hayati önem taşıyan bir kavram da 'zaman' dır. Zaman hem mekansal deneyimlerin tanımlanabilmesi, hem de metropd ün sistemsel işleyişinde ilişkilerin bağlanabileceği ortak bir zemin yaratması bakımından önemli bir etkidir.

Devingen yapısı dışında metropd ün kuralları ötesi döngüsel işleyişini destekleyen birtakım kavranların gündeme gelmesiyle tanınırlığın tanımlanması yapmak daha mümkün hale gelmektedir. Bu kavranlar fiziksel kurguda deneyimlenen anı değişim düzenlerinin düşünsel ortamda ifade edilebilmesi ne denak tanımlanmaktadır.

Mimarlık da diğer bütün disiplinler gibi dönemin yaklaşımını doğrultusunda, çoğu zaman kendinden önceki düşüncenin bir yorumu olarak doğuşan düşünce akımlarının içinden geçerek süregelmektedir. Herkese eşit koşullar yaratmayı hedefleyen, fonksiyonun önemini vurgulayan modernizm ve modernizmin standardizasyonuna ve tarihi yadsımasına değtirdiği bireyi ve kapitali merkez alarak ortaya çıkan post modernizmden sonra bugün gündeme gelen 'süper modernizm kavramı ile küresel düzende düşünce sisteminin de değişip daha kaygan ortamlarda sürdüğü bir noktaya ulaşılmıştır. Bu iç içe, üst üste geçme durumu değişim dusuna ivme kazandırır, çünkü hayatın bu yeni duruma göre yeniden organize edilmesi de değişimler geçirmesiyle sağanabilir. Bu yeni ve esnek yaklaşımın mimarlığı ve kent sel yapıyı özgürlüştirmekle, metropd ün kuralları tanımlanmaz gelişimini artırmaktadır.

Yeri gündeme gelen ve metropd kurgusunu destekleyen bir diğer kavram 'öteki' dir. 'Kend' d mayanın dış aştırılmasıyla ortaya çıkan bu kavram içeriğ sürekli değiştiğ için kendini ancak birtakım 'öteki'ler üzerinden tanımlayabilen, kendini tanımlı ne d duğıyla değil, ne d madığıyla d uşturan metropd kurgusunda etkili d maktadır.

'Görecelik yeri bir kavram d masa da kazandığ yeri arımlar ve gündeme gel dğ yeri d sipler göz önüne alındığ nda güncel söylemin konusu d maktadır. 'Şeyler'i değı bağ antıları ön plana çıkaran ve tanımların her durum üzerinden yeri den yapılabilir d duğunu öngören bu kavram metropd ü anlaşılır ve tanımlanabilir kıl maktadır.

Metropd ün devingen, belirli kalıp ve tanımlara uymayan yapısı kent strüktürünü de kendine özgü bir dönüşüme götürmektedir. Kent gelişim, doğrusal bir strateji yeri ne etki-tepki ilişkiler ağında sarmal bir yd izleyen strüktüründe sürerken, kent mekanı tanımları da değışmektedir. Metropd ün hareketli düzeninde 'mekan gereksinimleri' değışmekte, 'sandal mekanı' ve 'yer'sizlik kavramlarının da gündeme gelmesiyle mekânın gerçekliğ ve anlamları değışmektedir.

Mekan tanımlarının yeriden yapıldığ bu ortamda mekan sınırları da geçerliliğini yitirmekte, 'özel ve kamusal mekan ayrımları' sorgulanır hale gelmektedir. Metropd kurgusunda devingen hareketin devamlılığı ve eylemlerin çakışıp birbirlerini içine geçmesiyle, bu eylemlerin meydana gel dğ fiziksel ortamların kurgusu da değışme uğramaktadır. Başlangıç ve bitişlerin belirsizleştiğ bu yeri durum metropd ün bütünlüğü d işleyişini güçlendirip parçaların sürekli ilişkisi içinde d malarını sağlar.

Metropd ün devingen ve üretken kurgusunda değışip şekillenen gündelik yaşam bireyden aldđ farklı verilerle eşzamanlı olarak birbirlerini dönüştüren farklı d çeğerde değışimini sürdürür. 'Birey' bir taraftan metropd ün kontrol edemediğ düzeninde kendini ortasını d uşturmaya çalışırken, diğer taraftan bireysel yaşam kurgusundaki değışimlere uyum sağlama ya çalışmaktadır.

'Aile bireyin kendisi dışında ilk ilişkisi kurduğı toplum parçasıdır ve toplum d çeğıyle birey d çeğı arasında bir geçiş yaratmaktadır. Değışen gündelik yaşam kurgusundan aile kavramı da etkilenmekte, değışmez çekirdek aile tanımı yerini, bireylerin birbirleriyle kurduğı ilişkilerin esnek d duğı ve gündelik yaşamın devirine adapte d abilen yeri aile tanımlarına bırakmaktadır.

Benzer şekilde, bireyin gündelik yaşamında giderek daha etkin d an 'iş yaşamı' da mevcut kalıplardan sıyrılmaya, bireyin kendi serüveni ne göre şekillenebilen esnek

sistemler üretmeye başlamıştır. Bu değişimler bireyi toplumla kurduğu ilişkilerin de dönüşürmekte, toplum metropol devrinde gündelik yaşam bireylerin kendi verilerine göre şekillendiğçe kesişim noktaları azalan bireylerden oluşmakta; 'topumsal bireysellik' durumu meydana gelmektedir.

Metropolün devingen hareketinde bireylerin bir türlü sabitlenemeyen rotalar d uşturması ve gündelik yaşamı sürekli olarak yeri den organize etmesi kaçınılmaz d ırmaktadır. Rota artık farklı noktaları bağlayan bir çizgi değil, sayısız noktanın bir araya gelmesiyle kendiliğinden oluşan bir çizgidir.

Bu sürekli değişim durumuna bireyin adapte d abilmesi, kendisini kesintisiz olarak sistemin içinde tutmasını sağlayan 'medya' araçlarıyla giderek kolaylaşmaktadır. Birey, fiziksel olarak kendini konumlandırmasa da yaygın 'iletişim' ağınaiistediği her an dahil d abileceğinin farkında d ıması bu kaybedilmiş duygusunu ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca her şeyin çok çabuk 'tüketildiği' ve anında yeri si ile değıştirildiği gündelik yaşam kurgusunda bireyin bağımlılık ve alışkanlıklarını sürekli olarak yenilemesi d ağan bir durum d ırmıştır.

Gündelik yaşamın, metropolün ve bireyin birbirlerini etkileyen d ınamikleriyle sürekli değişim halinde d ıduğu bu kurguda 'konut' kavramı özel bir konuma sahiptir. Kullanıcıyla kurduğu öznel ve eşsiz ilişkiyi korurken aynı zamanda da devingen, tanımsız ve sürekli olarak değışen kurguda varlığını sürdürmesi gereken konut kaçınılmaz olarak dönüşüme uğramaktadır. Bu dönüşüm konutun metropol ve birey d ıçkeleriyle kurduğu ilişkiler üzerinden ayrı ayrı incelenip, edindiği yerleri anlamak tartışılabilir.

Metropolün 'mobil' yapısı konutun bu harekete dahil d ımasını gerektirirken ortamın yoğunluğu da hareket alanlarını etkilemeyi sürdürmektedir. Devingen hareketin getirdiği akışkan 'yoğunluk' içinde konut d ığer metropol kesitlerini, ve hatta doğa parçalarını içine almayaya başlamıştır. Yoğunluk arttıkça kent dokusu bir 'sürekli iç mekan' örgüsüne dönüşmekte, konutun bu doku içinde kurduğu ilişkiler değışmektedir. Bu değişim 'konutun sınırlarının yeri den tanımlanması' gereğini ortaya çıkarmıştır.

Metropol ve konut arasındaki etkileşimi ilişki de konut metropol e, metropol konut a sızarken aralarındaki sınırları maye, esnek ve geçirgen bir yapıya bürünmeye başlamıştır. Birbirinden kopuk bireysel yaşamların, tekndğin üçüncü tekil şahısları üzerinden kurulan ilişkilerle daha da ayrıldığı gündelik yaşam düzeniyle ortamın bütününden kopmuş olan konut, kamusal mekânla yeri den ilişki kurmaya

çalışmakta, sınırlarını açmaktadır. Kamusal alanda gerçekleştirebilecek eylemler konutun dışına taşmakta, konutun kendi hak niyet alanından fedakarlıkta bulunmasının karşılığı kentin tamamının bir hak niyet alanına dönüşmesi dır. Karşılıklı sınırları açma durumunda konut seçti geçirgen özelliğini kaybetmez, 'iç' ve 'dış' dengesi nin bozulduğunu hissettiği an müdahale eder ve ilişkilerini her seferinde duruma özgü olarak yeniden dengeler. Bu esnek ilişki konutun sınırları dahilindeki öznel ortamı korurken, onun sistemin bütününü sürekli ilişki kurmasını sağlamaktadır.

Konutun metropol organizmasıyla kurduğu bu etkileşimli ilişkiler sürerken, 'kullanıcıların birbirleriyle olan ilişkileri' nin değişimi, konutun barındırdığı eylemlerin çeşitlenerek çoğalması ve konutla kullanıcı arasındaki ilişkinin değişimi, konutun iç kurgusunda da bir takım dönüşümler doğurmaktadır.

Konut kullanıcılarının birbirleriyle kurdukları ilişki, gündelik yaşam değişimleri içinde farklılaşıp çeşitlenmekte, standart bir durum tanımlamak mümkün olmamaktadır. Bu durumda konutun, her ilişki biçimi için yeniden kurgulanması, kullanıcıların birbirlerini görmeden veya her an birlikte olarak yaşamatenditlerine göre yeniden tanımlanmaya açık olması gerekmektedir.

Kullanıcının gündelik yaşam senaryoları değiştiğike, konutun 'içerik ve işlevleri' de dönüşüme uğramaktadır. Atfedildiği eviçi yaşam eylemlerini yanı sıra içerdiği dahil ettiği diğer tüm gündelik yaşam eylemleriyle konut, bireyin içinde bulunduğu eşzamanlı ilişkiler ağına yüzeyden dokunan kapalı bir kutu değil, ağın içinden geçmesine izin veren esnek bir dıumdur.

Kullanıcı profiline ve gündelik yaşama duyarlı etkileşimli ilişki 'konutun kullanıcıyla kurduğu ilişki' nin kurgusunu da belirlemektedir. Konutun kullanıcıya cevap veren dinamik yapısı strüktürel ve mekansal özelliklerle başlayıp, dıuşumaşamasına kadar varmıştır. Burada sözü edilen kullanıcının sadece tasarına katılması değil, konutun her türlü karakterini, tıpkı bir endüstri ürünü gibi, sipariş vermesi ve daha önemlisi, etkileşim tasarımı sürecini aşp kullanımı sürecinde devam etmesidir. Konut her açıdan kullanıcıya cevap veren bir yapıya bürünmektedir.

Metropol ve kullanıcı ilişkileri değişiminde 'iç' ve 'dış' kurgusundaki değişimler, 'konutun yeni arlanları' için de tartışma zemini yaratmaktadır. Arlanları sorgularken bir ikon olmaktan kurtulan konut, kent ve bireyin ayrı önemi taşımaktadır.

Metropd kurgusunda dokunduğu yere yirmi dört saat yaşam getiren ve insan d çeğ ne en yakı n d an konut, kurduğı öznel ilişkilerle kaygan metropd ortamında bireyin kendisi ni konutlandırabileceğ bir nokta yaratır. Konut, metropdün sürekli değışen ve önceden tahmin edilemez hareketliliğ nde, bireylerin kontrol edebildikleri bir ritme dönüp kar maşaya geri dönmeden önce mola verdikleri sığınaktır. Bireyin kendi gündelik yaşam dengelerini sağ ayabilmesi için kan veren bu durak, yarattığı kısa denge anı ile metropd kar maşasının devamını garanti eden unsur d maktadır.

Kullanıcı için başka hiçbir mekan konut kadar yoğun anl anlara yüklenmemiştir. Kullanıcı, konutuyla kurduğı öznel ilişki sonunda onu kişisel estiren bedeni ne i ki ndi bir deri d uşturmuş, konuta kendi berliğinin ifadeleri d an anl anlara yüklemiştir. Konutun kullanıcı için anl anlari da, anlamı yaratan koşullar ve kriterler değışti kçe, dönüş mektedir. Metropdün devingen kurgusunda konutun fiziksel varlığıyla d uşturduğu anl anlara belirsiz eşmeye başlamış, bir konuttan diğeri ne geçerek 'konut kariyeri' eden bireyin tek bir konuta bağı d ma duygusu ortadan kalkmıştır. Kullanıcının bağı d duğı hafıza ve anı lar dır, ve konut bir anı deposu d arak anlamı korumakta, bu hafıza taşı nabil diğ sürece konut fiziksel d arak terk edilebilir d maktadır. Metropd insanı bağı lı lı kları d an insandır, fakat bu bağı lı lı klar, yaşanan ortamın değışken karakteri nederi yle sürekli d arak yeri den tanı nı an maktadır.

'ev gi bi yer yok' mu? / 'ev d ye yer yok' mu?

Konut gerçekt en de bireyin gündelik yaşamını ntama mını kapsayabilecek sınırsız bir ortam mı dır? Yoksa bugünün kaygan metropd kurgusunda kend ne tutunacak bir nokta arayan bireyin zihninde yarattığı bir ill üzyon mudur?

KAYNAKLAR

Augé, M, 1995. Non-Places, Introduction to an Anthropology of Supermodernity, Verso, London.

Aydınlı, S, 2003. Mimarlığın Arama, *TOL Mimarlık Kültürü Dergisi* 3, 54-60.

Bachelard, G, 1996. Mekânın Poetikası, çev. Derman, A, Kesit Yayıncılık, İstanbul.

Beakert, G, 2002. The Hereafter of The City, *After-Sprawl, Research for the Contemporary City*, 9-18, Xaveer de Geyter Architects, NAi Publishers, Rotterdam.

Bolak, B, 2003. Deneyimleyen Beden, Kurgulanan Mekan, *TOL Mimarlık Kültürü Dergisi* 3, 68-74.

Brayer, M, Simonot, B, 2002. Archilab's FutureHouse, Thames & Hudson Ltd, London.

Capra, F, 2000. Yaşamın Örgüsü: zihni ve maddeni yeni bir sentezi, çev. Kuryel, B, Yapı Merkezi, İstanbul.

Confurius, G, 2000. Editorial, *Daidalos* 75, 4-5.

Constant, 1960. Yeni Babilon, *20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar*, 154-155, ed. Conrads, U, çev. Yavuz, S, Şevki Varlı Mimarlık Vakfı, İstanbul.

de Giorgi, G, 1998. The Third Avant-Garde in Architecture/ La Terza Avanguardia in Architettura, Dgonale, Roma.

de Kerckhove, D, 2001. The Architecture of Intelligence, Birkhauser-Publishers for Architecture, Basel.

Deleuze, G & Guattari, F, 1986. Nomadology: The War Machine, Semiotext(e), New York.

Dıncer, Y., Dıncer, İ., 2003. Küresel Kent ve Mimarlık, *Arredamento Mimarlık* 12, 56.

- Fader, S**, 2000. Density by Design: new directions in residential development, Urban Land Institute, Washington DC
- Gallis, M, Russell, J**, 2002. Why Globalization Makes Cities More Important Than Ever, *Architectural Record* vd. **190**, no. 3, 70-73
- Giddens, A**, 1999. Runaway World, Profile Book, London
- Giddens, A**, 2000. Üçüncü Yüzyıl, Brey Yayıncılık, İstanbul.
- Güzer, A**, 2001. Dönüştürücü Bir Güç Olarak Teknoloji, *XX* **8**, 42-53
- Harries, K**, 1996. The Ethical Function of Architecture, MIT Press, Cambridge
- Harvey, D**, 1990. The Condition of Postmodernity, Basil Blackwell Ltd, Oxford, UK
- Heidegger, M**, 1962. Being and Time, Harper San Francisco, San Francisco
- Heidegger, M**, 1971. The Thing, Harper & Row, New York
- Hiss, T**, 1991. The Experience of Place, First Vintage Books Edition, New York
- IaaC Institut d'architecture avançada de Catalunya**, 2004. Media House Project, IaaC, Barcelona
- Ibelings, H**, 1998. Supermodernism, NAI Publishers, Rotterdam
- Jencks, C**, 1995. The Architecture of The Jumping Universe, Academy Editions, London
- Kempe, A, Thill, O**, 2002. Specific Neutrality, A Manifesto for New Collective Housing, *a+t density II*, **20**, 4-13
- Korkmaz, T**, 2001. Mimari Siller: Teknolojiizm, *XX* **8**, 116-123
- Kronenburg, R**, 1995. Houses in Motion, A D Academy Editions, London
- Kuban, D**, 2000. Küreselleşme ve Mimarlık, *Arredamento Mimarlık* **10**, 78-80
- Landau, L, Roumer, Y**, 1996. İzafiyet teorisi Nedir?, çev. Genimci, S, Say Yayınları, İstanbul.

Lawrence, R J, 1987. Housing, Dwellings, and Homes, John Wiley&Sons Ltd, Great Britain

Le Corbusier, 1925. Kent Planlamasını Yönlendirdi İlkeler, *20. Yüzyıl Mimarisi nde Program ve Manifesto lar*, 75-79, ed. Conrads, U, çev. Yavuz, S, Şevki Varlı Mimarlık Vakfı, İstanbul.

Le Corbusier, 1999. Bir Mimarlığa Doğru, çev. Merzi, S, Yapı kred Yayınları, İstanbul

Leach, N, 1997. Rethinking Architecture, Routledge, London

Leach, N, 1999. Millennium Culture, Elipsis, London

Macdonald, D, 1996. Democratic Architecture, Watson-Guipill Publications, New York

MVRDV, 1998. Far max: excursions on density, 010 Publishers, Rotterdam

Öymen, E, 2001. İletişim Teknolojisi Mekanı Tanımlıyor, *XX 8*, 10-11

Özsoy, A, 1994. Konut u Anlamak, *Kuram kitap dizi si 6*, 5-9

Parker, P, 1995. Global Cities, Thomson Learning, New York

Rapoport, A, 1977. Human Aspects of Urban Form towards a man-environment approach to urban form and design, Pergamon Press, Oxford

Rapoport, A, 1990. The Meaning of The Built Environment: a nonverbal communication approach, The University of Arizona Press, Tucson

Riley, T, 1999. The Un-Private House, The Museum of Modern Art, New York

Rosa, J, 2003. Next Generation Architecture – Folds, Bobs and Boxes, Rizzoli, New York

Salazar, J, Gausa, M, 1999. Single-Family Housing, Birkhauser ACTAR, Barcelona

Seamon, D, 1993a. Dwelling, Seeing, and Designing: an introduction, *Dwelling, Seeing, and Designing toward a phenomenological ecology*, 1-21, Ed. Seamon, D, State University of New York Press, Albany.

Seamon, D., 1993b. Different Worlds Coming Together: a phenomenology of relationship as portrayed in Doris Lessing's *Diaries of Jane Somers*, *Dwelling, Seeing, and Designing toward a phenomenological ecology*, 219-246, Ed. Seamon, D., State University of New York Press, Albany.

Serginson, J., Bates, S., 2000. More Tolerance, *Daidalos* **75**, 29-36.

Simmel, G., 2003. Modern Kültürde Çatışma, çev. Bora T., Kalaycı N., Gen E., İletişim Yayınları, İstanbul.

Solà-Morales, M., 2004. Parmerides and Heraditus in the Post-modern City, *Quaderns d'arquitectura i Urbanisme*, 400.000 *International Housing Competition in Catalonia*, 190-199, Ed. Ortega, L., Barcelona.

Tanyeli, U., 2002. Öeki ve Öekileştirme, *Arredamento Mimarlık* **3**, 68-69.

Tanyeli, U.(ed) 2003. Popüler Kültür 1: Görsel Bir Belgelendirme, *Arredamento Mimarlık* **5**, 76-85.

Teymur, N., 1996. 'Değer' Olarak Konut, *Değerlerinin Konut Sorunları*, 3-24 Der. Komut, E., Ankara.

Till, J., 1996. Architecture in Space, Time, *Architectural Design* **66**, 9-13.

Toy, M., 1995. The Power of Architecture, Editorial, *Architectural Design* **114**, 7.

Tschumi, B., 1994. Architecture and Disjunction, MIT Press, Cambridge.

Uğ, M., 2004. Kişisel görüşme.

van der Rohe, M., 1950. Teknoloji ve Mimarlık, *20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifesto*, 132, ed. Conrads, U., çev. Yavuz, S., Şevki Varlı Mimarlık Vakfı, İstanbul.

Xaveer de Geyter Architects, 2002. After-Sprawl, Research for the Contemporary City, NA Publishers, Rotterdam.

Yavuz, A., 1994. Esnek Çalışma ve Endüstri İlişkilerine Etkisi, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yıldırım, S., 2000. Küreselleşme ve Mimarlık, *Arredamento Mimarlık* **10**, 81-86.

Zukin, S., 1991. Landscapes of Power: from Detroit to Disney World, University of California Press, Berkeley.

[+RAMTV], 2002. Negotiate My Boundary!, AA Publications, London.

ÖZGEÇMİŞ

1980 doğumlu Özgür Esra Kahveci ilk ve orta öğreniminin tamamını, lise öğreniminin bir kısmını Ankara Yıldırım Bayezid Anadöğretim Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1997 yılında Bursa Anadöğretim Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl başladığı İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden 2001 yılında mezun oldu. Yine 2001'de İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Yüksek Lisans programına başladı. 2001-2002 yıllarında Erginoğlu & Çalışlar Mimarlık ofisinin tasarım ekibinde çalıştıktan sonra, 2002 yılının Kasım ayında İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak katıldı.